



# UŞAK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

USAK UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

CİLT / VOLUME: 11 - SAYI / ISSUE : 3 - EYLÜL / SEPTEMBER 2018

ISSN 1308-738X



## **Editörden**

İnsan ve toplumu ilgilendiren konular sosyal bilimlerin ilgi alanına girmektedir. Kısacası sosyal bilimler dünyanın ve yaşamın insani ve toplumsal yönlerini inceleyen bir anlayışı barındırmaktadır. İnsan yaşamının her aşamasında sosyal bilimlerin ilgi alanına giren bölümler ile karşılaşmaktadır. Geçmişimizi öğrenmek için Tarih'e, içinde yaşadığımız mekan ve doğa için Coğrafya'ya, toplumsal yapı ve değerlerimizi öğrenmek için Sosyoloji'ye ihtiyaç duyarız. Bu haliyle sosyal bilimler bütün bölümleri ile merkezinde insanın olduğu toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek bilim dallarını barındırmaktadır.

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların yayımlanması ve toplum faydasına sunulması önemlidir. Bu sebeple Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi olarak 10 yıldır sosyal bilimler alanındaki çalışmalarını bilim dünyasına ve toplum hizmetine kazandırmanın mutluluğunu yaşamaktadır. Bu sayımızda başlıklı makaleler "Çalışmaya Tutkunluğun Motivasyona Etkisi: Türkiye'deki Vakıf Üniversitesi Kütüphaneleri Örneği", "Köy Okullarında Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları", "Zorunlu Trafik Sigortasındaki Mevzuat Kaynaklı Değişikliklerin Prim Üretimine Etkisinin Analizi", "A Turkish Translation Of The System Usability Scale: The SUS-TR" başlıklı makaleler yer almaktadır.

Bilimsel çalışmalarıyla, bu sayının hazırlanmasına katkıda bulunan makale yazarlarına, makaleleri inceleyerek hakemlik yapan değerli akademisyenlere, yayın kuruluna ve yayın aşamasında emeği geçenlere teşekkür ediyoruz. Sonraki sayılarda tekrar buluşmak dileğiyle...

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

Dr. Öğr. Üyesi Leyla AKSU KILIÇ

ISSN: 1308-738X

UŞAK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ  
UŞAK, TÜRKİYE

USAK UNIVERSITY  
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Cilt/Volume 11 Yıl/Year 2018  
Sayı/Issue 3 Eylül/September 2018

## **Sahibi**

Uşak Üniversitesi Adına

Prof. Dr. Ekrem SAVAŞ

Rektör

## **Editörler**

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

Dr. Öğr. Üyesi Leyla KILIÇ AKSU

## **Yayın Kurulu**

Prof. Dr. Mehmet ÖZ, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Murat ÖNTUĞ, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Saim SAVAŞ, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Prof. Alejandro GARCÍA-SANJUAN, Huelva Üniversitesi, İspanya

Prof. Andre Prera Moshe VERISSIMO, Lizbon Üniversitesi, Portekiz

Prof. Dimitris J. KYRTATAS, Thess Üniversitesi, Yunanistan

Prof. Orlin SABEV, Bulgaristan Bilimler Akademisi, Bulgaristan

Prof. Richard Candida SMITH, Kaliforniya Üniversitesi, ABD

Doç. Dr. Barış METİN, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Birol ERKAN, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Hacer TOPAKTAŞ, İstanbul Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Nurgün KOÇ, Karabük Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Nuri KARAKAŞ, Ege Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Leyla AKSU KILIÇ, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi M. Salih ERKEK, Uşak Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Selda GÜNER, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye

## **Eylül-2018 Hakem Kurulu**

Doç. Dr. Sebahattin YILDIZ, Kafkas Üniversitesi

Doç. Dr. Erol DURAN, Uşak Üniversitesi,

Doç. Dr. Zekerya BATUR, Uşak Üniversitesi,

Doç. Dr. Mehmet Kaan DEMİR, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,

Dr. Öğretim Üyesi Gülten DEMİRAL, Uşak Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Feridun Cemal ÖZÇAKIR, İstanbul Okan Üniversitesi,

Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÇİFTÇİ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Emel KIZILOK KARA, Kırıkkale Üniversitesi

Dr. Aslıhan ŞENTÜRK ACAR, Hacettepe Üniversitesi

## **Düzenleme ve Koordinasyon**

Arş. Gör. Semra AKINCI

Adres

Uşak Üniversitesi, 1 Eylül Kampüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, UŞAK

[sosyaldergi@usak.edu.tr](mailto:sosyaldergi@usak.edu.tr)

## **Publisher**

On Behalf of Usak University

Prof. Dr. Ekrem SAVAŞ

Rector

## **Editors**

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN, Usak University

Dr. Leyla KILIÇ AKSU, Usak University

## **Publication Board**

Prof. Dr. Mehmet ÖZ, Hacettepe University, Turkey,

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN, Usak University, Turkey

Prof. Dr. Murat ÖNTUĞ, Usak University, Turkey ,

Prof. Dr. Saim SAVAŞ, Usak University, Turkey

Prof. Alejandro GARCÍA-SANJUAN, Huelva University, Spain

Prof. Andre Prera Moshe VERISSIMO, University of Lisbon, Portugal

Prof. Dimitris J. KYRTATAS, University of Thess, Greece

Prof. Orlin SABEV, Bulgarian Academy of Science, Bulgaria

Prof. Richard Candida SMITH, University of California, USA

Assoc. Prof. Barış METİN, Usak University, Turkey

Assoc. Prof. Birol ERKAN, Usak University, Turkey

Assoc. Prof. Hacer TOPAKTAŞ, Istanbul University, Turkey

Assoc. Prof. Nurgün KOÇ, Karabuk University, Turkey

Assoc. Prof. Nuri KARAKAŞ, Ege University, Turkey

Dr. Leyla AKSU KILIÇ, Usak University, Turkey

Dr. M. Salih ERKEK, Usak University, Turkey

Dr. Selda GÜNER, Hacettepe University, Turkey

**Year 11/September-2018**

**Scientific Advisory Board**

Assoc. Prof. Sebahattin YILDIZ, Kafkas University

Assoc. Prof. Erol DURAN, Usak University

Assoc. Prof. Zekerya BATUR, Usak University

Assoc. Prof. Mehmet Kaan DEMİR, Canakkale Onsekiz Mart University

Dr. Gülten DEMİRAL, Usak University

Dr.Feridun Cemal ÖZÇAKIR, Istanbul Okan University

Dr. Serdar ÇİFTÇİ, Aydın Adnan Menderes University

Dr. Emel KIZILOK KARA, Kirikkale University

Dr. Aslıhan ŞENTÜRK ACAR, Hacettepe University

**Arrangements and Coordination**

Res. Asst. Semra AKINCI

Address

Uşak Üniversitesi, 1 Eylül Kampüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, UŞAK  
sosyaldergi@usak.edu.tr

## İçindekiler/Contents

### **Özgür POLAT -Mustafa TUYSUZ -Ramazan YENER**

Çalışmaya Tutkunluğun Motivasyona Etkisi: Türkiye'deki Vakıf Üniversitesi Kütüphaneleri Örneği

A Study on the Impact of Work Engagement on Motivation of Librarians:  
Evidence From Turkish Private Universities

**191-206**

### **Adem KARATAŞ -İsmail Hakkı KINALIOĞLU**

Köy Okullarında Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları

Problems of Primary Teachers in Village Schools

**207-220**

### **Cüneyt TUNÇ-Özgür AKPINAR**

Zorunlu Trafik Sigortasındaki Mevzuat Kaynaklı Değişikliklerin Prim Üretimine Etkisinin Analizi

Analysis of Effectiveness of Primary Production Changes in Required Traffic Insurance

**221-236**

### **Denizhan DEMİRKOL-Çağla ŞENELER**

A Turkish Translation of the System Usability Scale: The SUS-TR

Sistem Kullanılabilirlik Ölçeğinin Türkçeye Çevirisi: SUS-TR

**237-253**





DOI: <http://dx.doi.org/10.29217/uujss.8>  
Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.

## ÇALIŞMAYA TUTKUNLUĞUN MOTİVASYONA ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ VAKIF ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANELERİ ÖRNEĞİ<sup>1</sup>

Özgür POLAT<sup>2</sup>  
Mustafa TUYSUZ<sup>3</sup>  
Ramazan YENER<sup>4</sup>

### Özet

Açıklayıcı araştırma yöntemi ile yapılan bu araştırma, Türkiye'deki vakıf üniversitesi kütüphanelerinin çalışanlarının çalışmaya olan tutkunluklarının, motivasyonlarına olan etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Motivasyon ölçeği olarak Teck-Hong ve Waheed tarafından 2011 yılında motivasyon ve iş tatmini arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan Motivasyon Anketi kullanılmıştır. Bu ölçekte ilk 14 soru motivasyon faktörlerini ölçmekte, 16 soru da hijyen faktörlerini ölçmektedir. Çalışmaya tutkunluğu ölçmek için ise, 2006 yılında Schaufeli ve diğerleri tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte, dinçlik, adanmışlık ve yoğunlaşma boyutlarını ölçen toplam 17 soru yer almaktadır. Araştırma için Türkiye'deki vakıf üniversitesi kütüphaneleri ile iletişime geçilmiş ve bu kütüphanelerde çalışan 116 kişinin katılımı sağlanmıştır. Toplanan verilerle çalışmaya tutkunluk ölçeği ve motivasyon ölçeği için faktör analizi, regresyon analizi, bağımsız gruplar t-testi ve katılımcıların yaşlarına göre Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları daha önce yapılmış araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak sunulmuştur. Araştırma sonucunda, vakıf üniversitesi kütüphanesi çalışanlarının çalışmaya tutkunluklarının motivasyonlarına pozitif yönde etki ettiği bulunmuştur.

**Anahtar kelimeler:** Çalışmaya tutkunluk; motivasyon; vakıf üniversiteleri; kütüphaneci.

## A STUDY ON THE IMPACT OF WORK ENGAGEMENT ON MOTIVATION OF LIBRARIANS: EVIDENCE FROM TURKISH PRIVATE UNIVERSITIES

### Abstract

In this research, explanatory research method is used. The main purpose of the research is about impact of work engagement on private universities library workers in Turkey. The research consists of two parts. The Motivation Questionnaire, which was used by Tech-Hong and Waheed in 2011 as a measure of motivation, was used to measure the relationship between motivation and job satisfaction. In this scale, the first 14 questions measure the motivation factors and the 16 questions measure the hygiene factors. The work engagement scale has been taken from Schaufeli et al. which was developed in 2006. In this scale, there are 17 questions which measures the dimensions of vigor, dedication and absorption. For the research, the questionnaire was sent to all the private university libraries in Turkey. A total of 116 people participated in the survey. Using the collected data, factor analysis was done for the work engagement scale and motivation scale. Beside these, regression analysis, independent groups t-test and Kruskal Wallis test were performed. The results of the study are presented in comparison with the results of previous studies.

**Keywords:** Work engagement; motivation; private universities; librarian; library workers.

<sup>1</sup>Bu çalışma I. Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi (IASOS, 2017)'nde "Türkiye'deki Vakıf Üniversitesi Kütüphaneleri Çalışanlarının Çalışmaya Tutkunluklarının Motivasyonlarına Etkisi" başlığıyla sunulmuş ve aynı konferansın özet kitapçığında aynı başlıkla genişletilmiş özet olarak yayınlanmıştır.

<sup>2</sup> Araştırma Görevlisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, ozgur.polat@ikc.edu.tr

<sup>3</sup> Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, mustafa.tuysuz@marmara.edu.tr

<sup>4</sup> Öğretim Görevlisi, Yalova Üniversitesi, ramazan.yener@yalova.edu.tr

## 1. Giriş

Her geçen gün daha da karmaşık ve yoğun bir hal alan iş ve sosyal yaşamın başarılı bir şekilde sürmesi bireylerin motivasyonlarıyla doğrudan ilişkilidir. Günümüzde birçok faktörün etkisiyle şekillendiği herkes tarafından kabul edilen motivasyonun istenilen seviyeye ulaşabilmesi için uygulanan birçok yöntem vardır.

Personelin sahip olduğu bilgi ve becerileri, çalıştığı kurumun iş yapma süreçlerine istenilen seviyede aktarabilmesi kurumun sektördeki başarısı ve geleceği için önemlidir. Çalışmaya tutkun olmayan bireylerin yer aldığı kurumlarda çalışanların performansı, mesleğe ve üyesi olduğu kuruma hissettiği olumlu duygular tamamen yok olabileceği gibi yerini olumsuz duygulara da bırakabilir. Bu olumsuzluklar kurumların performansında düşüşe neden olurken, çalışanların da sosyal ve psikolojik açıdan sorunlar yaşamasına yol açabilir.

Günümüzde, müşteri memnuniyetine doğrudan etkisi sebebiyle, çalışanların motivasyonu ve çalışmaya tutkunlukları üzerinde önemle durulan konular haline gelmiştir. Bu durumdan doğrudan etkilenen kurumlardan birisi de vakıf üniversiteleridir. Bu üniversitelerin bünyesinde çalışan bireylerin sundukları hizmetlerin kalitesinin memnun edici seviyede olması için birçok çalışma yapılmaktadır. Çünkü bu kurumların varlıklarını sürdürebilmesi iyi bir imaja sahip olmaları ve insanlar tarafından tercih edilmeleriyle ilgilidir. Bu kurumlarda kullanıcılarla doğrudan etkileşim içinde olan kütüphane çalışanlarının mesleki yeterliliklerini yerine getirebilmesinin motivasyonları ve çalışmaya tutkunluklarıyla yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Araştırmada bu konunun ele alınmasının sebepleri arasında kütüphane hizmetlerinin ve kütüphane çalışanlarının vakıf üniversitelerinin imajına doğrudan etki ediyor olması ve bu durumun üniversite yönetimleri tarafından üzerinde önemle durulan bir konu haline gelmiş olması yer almaktadır.

Yapılan araştırmalarda çalışmaya tutkun bireylerin içsel motivasyonlarının yüksek olması beklenmektedir (Gellatly, Meyer ve Luchak, 2006: 343). Yapılan bu çalışmada da benzeri sonuçlara ulaşılmıştır.

## 2. Çalışmaya Tutkunluk

İngilizce akademik yazında “work engagement” olarak ifade edilen bu kavram Türkçe’de birkaç farklı sözcükle ifade edilmektedir. İşe cezp olma (Doğan, 2002: 2), işe angaje olma (Özkalp ve Meydan, 2015: 5), çalışmaya tutkunluk (Turgut, 2011: 156), işe bağlanma (Keser ve Yılmaz, 2009: 109), işle bütünleşme (Ardıç ve Polatçı, 2009: 21), işe gönülden adanma (Taştan, 2014: 149) gibi ifadeler bunlardan bazılarıdır. Kavramın alt boyutlarının içerdiği yüksek enerji, anlam, şevk, ilham, odaklanma gibi kavramların bir tutkunluk haline işaret etmekte olduğu düşünülmektedir (Turgut, 2011: 156). Bu nedenle, kavramı en iyi ifade ettiği ve başka kavramlarla karışmasının en az olduğu düşünülen “çalışmaya tutkunluk” ifadesi, bu çalışmada “work engagement” kavramına karşılık olarak kullanılmıştır.

Çalışmaya tutkunlukla ilişkilendirilebilecek Sosyal Mübadele Teorisi (Social Exchange Theory) de çalışmaya tutkunluğa neden olabilecek konulardan birisidir. Sosyal Mübadele Teorisi bireyler arasındaki ilişkiyi, karşılıklı bir çıkar ilişkisi olarak tanımlamaktadır. Bu teori, bireylerin maddi olmayan ödüllerle ödüllendirilme beklentisi kapsamında sosyal ilişkiler geliştirme ve sürdürmeleri temeline dayanmaktadır. Bu kurama göre bireyler ilişkilerine ekonomik ilişkilerde olduğu gibi fayda ve maliyet açısından yaklaşmaktadırlar. Sosyal ve ekonomik mübadeleler arasındaki fark ise sosyal mübadelelerde ekonomik mübadelelerde olduğu gibi bir yazılı anlaşma olmayıp aynı zamanda yaptıklarının karşılığını alma garantisi de bulunmamaktadır. Bireyin sosyal ilişkisinden karşılık bulacağına dair bir inancı varsa sosyal bir ilişki kurar, yoksa herhangi bir ilişki kurmaz (Lambe, Wittmann ve Spekman, 2001: 1-36). Bireyler karşılık bulacaklarına dair bir inanç taşıyorlarsa

sosyal bir ilişki kurmaya daha istekli görünürler (Bolat, Seymen ve Bolat, 2009: 219). Birey içinde bulunduğu örgütün kendine sağladıklarını değerlendirir ve kendisine sağladığı imkânlarla göre bir değerlendirme yapar. Bu imkânlarla karşılık olarak kendini işine daha çok adanarak çalışmaya tutkunluk durumunu gösterir (Saks, 2006: 602-603).

### 2.1. Çalışmaya Tutkunluğun Öncülleri

Bu kavramı açıklamaya yönelik ilk çalışmalardan biri olarak Kahn'ın çalışanların işe tutkun olma ve tutkun olmama durumunun psikolojik şartlarını araştırdığı çalışması belirtilebilir. Yapılan bu çalışma sonucunda anlamlılık (meaningfulness), güvenlik (safety) ve uygunluk (availability) olarak üç psikolojik duruma ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre insanlar kendilerine üç soru sormakta ve bunların karşılığında işe tutkun olma ya da olmama davranışını sergilemektedir. Bunlar, “Kendimi bu performansla taşıyamam ne kadar anlamlı?, Böyle yapmam ne kadar güvenli?, Bunu yapmak için ne kadar uygunum?” sorularıdır. İşin anlamlılığı, işi yaparken kişiye verdiği heyecanı ve işi yapma isteğini, güvenlik işi yapmanın ne derece güvenli olduğunu ve uygunluk ise çalışanın işe ne kadar uygun olduğunu ifade etmektedir (Kahn, 1990: 703). Anlamlılık ve güvenlik psikolojik bağlılık unsurları iken uygunluk kişinin performansını gösteren unsurdur (Keser ve Yılmaz, 2009: 117).

Herbert Freudenberger (1977: 26) tarafından ilk defa ortaya atılan tükenmişlik kavramı, çalışmaya tutkunluk araştırmalarının öncüllerinden biri sayılmaktadır. Sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda tükenmişlik, bireyin işini yaparken duygusal olarak tükendiği ve olumsuz psikolojik duygular içinde olduğu şeklinde ifade edilmektedir (Keser ve Yılmaz, 2009: 121). Maslach and Leiter (1997: 102-115), çalışmaya tutkunluğu tükenmişliğin tam karşısında görmektedirler. Araştırmacılara göre, tükenmişlik tarafında duygusal tükenme, olumsuzluk ve azalan etkinlik varken, çalışmaya tutkunluk tarafında enerji, bağlılık ve etkinlik boyutları bulunmaktadır. Bunu ölçmek için kendi geliştirdikleri tükenmişlik ölçeğini (Maslach Burnout Inventory) kullanmışlardır. Maslach tarafından geliştirilen modelin bir tarafında uyumsuzluk bulunmakta ve bu tarafa yaklaşan kişinin tükenmiş olduğu savunulmaktadır. Karşı tarafında ise uyum bulunmakta ve bu tarafa yaklaşan kişinin işe çalışmaya tutkunluk gösterdiği savunulmaktadır. Bu iki durum arasında yer alan iş yükü, kontrol, ödül, aidiyet, adalet ve değerlerin uygun ve uyumlu bir şekilde bir araya gelmesi sonucunda “çalışmaya tutkunluk” ortaya çıkmaktadır (Ardıç ve Polatçı, 2009: 26-29). Çalışanın işinin zorlu olmasına rağmen bunaltıcı veya idare edilemez olmadığı durumlarda iş yüküne de bağlı olarak çalışmaya tutkunluk görülebilmektedir. Kontrol ya da seçim algısı da çalışmaya tutkunluğa neden olabilecek faktörlerdendir. Ödül, takdir, iş yükü, kurum içindeki adalet, kontrol ve değerler algısının çalışan ile organizasyon arasında pozitif uyuma yol açmak suretiyle çalışmaya tutkunluğa neden olması beklenmektedir (Keser ve Yılmaz, 2009: 123-124). Yapılan çalışmalarda özerkliğin, performansla ilgili geri bildirim, ödüllerin ve kurum içindeki sosyal desteğin çalışmaya tutkunluğu artırdığı gözlenmiştir (Turgut, 2011: 156-157).

### 2.2. Çalışmaya Tutkunluğun Boyutları

Çalışmaya tutkunluk, organizasyonun üyelerinin fiziksel, bilişsel ve duygusal açıdan kendilerini işlerine tamamen vermeleri olarak tanımlanmaktadır. Çalışmaya tutkun olmama durumu ise tam tersi bir şekilde organizasyon üyelerinin fiziksel, bilişsel ve duygusal açıdan kendilerini işlerine vermemeleri olarak tanımlanmaktadır (Kahn, 1990: 692). Tükenmişlik kavramından hareket eden Maslach ise, enerji, bağlılık ve etkinlik boyutlarını kapsayan bir durum olarak tanımlamaktadır (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001: 416). Schaufeli vd. çalışmaya tutkunluk durumunu, dinçlik (vigor), adanma (dedication) ve yoğunlaşma

(absorbtion) boyutlarından oluşan olumlu, tatmin edici ve zihinsel bir durum olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat çekilen husus ise, çalışmaya tutkunluğun geçici bir durum olmadığı, aksine belirli bir durum veya davranışa odaklı olmayan ve süreklilik gösteren bir zihinsel durum olmasıdır (Schaufeli, Salanova, González-romá ve Bakker, 2002: 74). Bu tanımdan hareketle çalışmaya tutkunluğun boyutları incelenecektir.

### 2.2.1. Dinçlik (Vigor)

Bu boyut canlılık, yüksek düzeyde enerjiye sahip olma, çalışırken zihinsel rahatlık, istekli bir şekilde gayret gösterme ve dirençli olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Bakker, Demerouti ve ten Brummelhuis, 2012: 556). Kendini gerçekleştirme, bilgi, fedakârlık ve ahenkli çalışma, canlılık boyutunun kaynakları olarak görülmektedir (Richardson, 2002: 309). Zorluklarla karşılaşıldığında pes etmemek ve devamlı olarak mücadele etmek, canlılık göstergelerinden sayılabilir (Den Hartog ve Belschak, 2012: 38). Ayrıca canlılık kişinin ruhsal hayatını etkileyen bir niteliğe de sahiptir (Bakker, 2011: 265).

### 2.2.2. Adanmışlık (Dedication)

Adanmışlık, kişinin işine yüksek bir şekilde katılım göstermesi ve karşılaştığı zorlukları gurur ve meydan okuma hissi ile karşılaması anlamına gelmektedir (Schaufeli vd., 2002: 74). Adanmış bireyler işlerine önem atfederler (Schaufeli ve Bakker, 2004: 295). Bu boyuta göre çalışan yaptığı işle coşkulu ve sıkı bir bağ kurmuştur (Karatepe, Beirami, Bouzari ve Safavi, 2014: 16). Adanmışlık boyutu çalışanı motive eden ve onu çalışmaya sevk eden bir özelliğe sahiptir (Bakker, 2011: 265). Ek olarak, çalışmaya tutkunluk seviyesi artsa da azalsa da adanmışlık boyutunda fazla değişimin olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (van den Berg, Bakker ve ten Cate, 2013: 272).

### 2.2.3. Yoğunlaşma (Absorbtion)

Çalışanın, işinde zamanın nasıl geçtiğini anlayamadan yoğun bir şekilde bütün dikkatini işine vermesi ve işini bırakmaya isteksizliği yoğunlaşma boyutu olarak isimlendirilmiştir (Maslach vd., 2001: 417). Tam manasıyla yoğunlaşma, akış olarak adlandırılan odaklanmış dikkat, açık zihin, zihin ve beden bütünlüğü, kolay konsantrasyon ve içsel zevk alma durumlarını ifade eder. Öte yandan akış, birçok değişkeni içeren daha karmaşık bir kavramdır. Yine akışla, her zaman hissedilen ve kalıcı bir durumdan daha çok özel ve kısa dönemli deneyimler ifade edilmektedir (Schaufeli, Salanova, González-romá ve Bakker, 2002: 75).

## 2.3. Çalışmaya Tutkunluğun Sonuçları

Çalışmaya tutkun bir çalışanın, iş esnasında yaptığı işin kalitesi, işine gösterdiği özen ve yaratıcılık gibi durumları tam manasıyla göstermesi beklenmektedir. Birçok araştırmada çalışmaya tutkunluk ile performans arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu bağlamda, çalışmaya tutkun çalışanlar çoğunlukla mutluluk, sevinç, coşku gibi pozitif duygulara sahiptirler ve sağlık durumları da iyidir (Bakker ve Demerouti, 2008: 215). Çalışmaya tutkun birey yüksek, tutkun olmayan birey düşük performans sergilemektedir. Örgütlerde müşteri memnuniyeti, sadakat, karlılık gibi unsurlarla çalışmaya tutkunluk arasında ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmalar, çalışmaya tutkun bireylerin işe bağlanma düzeylerinin yüksek olduğuna dair bulgular ortaya çıkarmıştır. Yine benzeri araştırmalarda çalışmaya tutkun bireylerin daha az psikomatik (psikolojik nedenli fiziksel hastalıklar) şikâyetlerde bulunduğu dair bulgular da elde edilmiştir. Özellikle dinçlik ile baş ağrısı, göğüs ağrısı gibi şikâyetler arasına negatif bir ilişki vardır (Keser ve Yılmaz, 2009: 129). Yapılan başka

araştırmalarda ise, işten ayrılma düşüncesi ile çalışmaya tutkunluk arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Saks, 2006: 609; Schaufeli ve Bakker, 2004: 299).

Araştırmanın bir diğer değişkenini oluşturan motivasyon hakkındaki bilgiler aşağıda sunulmuştur.

### 3. Motivasyon

Motivasyon, bireyi bir amaca yönlendiren bir iç durum (Güney, 2011: 315), bireyin bir hedefe ulaşmak için arzusunun başlaması ve yoğun bir şekilde devam etmesi durumu (Dessler ve Phillips, 2008: 404), bireylerin belli bir hedefi gerçekleştirmek için kendi isteklerine göre davranış sergilemeleri ve bu yönde gayret etmeleri (Koçel, 2015: 730) olarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Motivasyonda iki özellik öne çıkmaktadır. Birincisi motivasyon kişiseldir; bir bireyi motive eden şey, diğer bireyi motive etmeyebilir. İkincisi ise motivasyonun gözlenmesi ile ilgilidir. Bir bireyin motive olduğu, davranışları yolu ile gözlenebilir. Bireyi motive eden şey ise davranışlarının yorumlanması ile anlaşılır. Birey için yapılan işin ekonomik, sosyal, psikolojik ve prestij değeri gibi anlamları vardır. Burada motivasyon için önemli olan, bireyin uygun ortamda kendisi için anlamlı işi yapmasıdır. Aksi durumda, bu bir sorun olarak ortaya çıkacaktır (Koçel, 2015: 732).

#### 3.1. Motivasyon Süreci

Motivasyon süreci ihtiyaç, uyarılma, davranış ve tatmin aşamalarından oluşmaktadır. Bireyde ortaya çıkan ihtiyaç bu sürecin ilk aşamasıdır ve bireyde bu ihtiyacı karşılamaya yönelik istek ortaya çıkar. Bu aşamadan sonra birey ihtiyacı karşılamak için bir davranış gösterir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008: 41). Birey sürecin son aşamasında amacına ulaşır ve böylelikle tatmin olur (Özkalp ve Kirel, 2001: 279).

Motivasyon süreci bazı kaynaklarda birbirinin devamı niteliği taşıyan 6 aşamada tanımlanmıştır (Başaran, 2000: 81; Güney, 2011: 316). Bunlardan ilki olan **ihtiyaç duyma**, birey biyolojik ve çevreye uyum sağlamasına destek olan unsurlardan birinin ortadan kalkması ile kaybolan dengesini bulmaya çalışır. Bireyin ihtiyacı karşılanmazsa bünyesinde gerginlik ortaya çıkar. Bireyin gerginliği yüksek ise başarıma gücünü olumsuz etkiler burada önemli olan gerginliğin derecesi artmadan ihtiyacın karşılanmasıdır. **Uygun ortam sağlama**, ihtiyaçların karşılanmasında önem arz etmektedir. Uygun ortam olmadan ihtiyacın karşılanması mümkün değildir. Ortam bireyin ihtiyacını karşılaması için uygun değilse birey bir başka yer ve zamanda ihtiyacını karşılamaya çalışacaktır. Bu durum, özellikle çalışma ortamında motivasyonun düşmesine ve verimlilik kaybına neden olacaktır. Ortaya çıkan ihtiyaçlar için uygun ortam sağlandığında bu ihtiyaçlar artık isteğe dönüşür. Diğer bir ifade ile **istek**, farkına varılmış ihtiyaçlardır. Tüm ihtiyaçlar değil, yalnız elde edilebilir olanlar istek haline gelir. Birey ihtiyacını fark ettiğinde ihtiyacını karşılamak için **seçenek aramaya** başlar. İhtiyaçlar nedeni ile ortaya çıkan gerilim ne kadar yüksek ise bireyin uygun seçenekleri fark etme seviyesi de o kadar azalacaktır. Gerilim düştükçe bireyin muhakeme gücü artacak ve uygun seçenek bulma olasılığı da artacaktır. **Deneme** aşamasında birey, ihtiyacını karşılamak için seçtiği davranışın denemesini yapar. Tercih edilen seçenek ne kadar geçerli ise ihtiyacın karşılanması o kadar kolay olur. Son aşama **doyum** aşamasıdır. Birey bu aşamada yeteri kadar tatmin olmuşsa gerilimden kurtularak rahatlar. Yeteri kadar tatmin olmamışsa hayal kırıklığı yaşar. Bunun sonucunda ya tekrar motive olarak bu sürece yeniden başlar yahut başlamaz ve gergin bir şekilde yaşamaya devam eder.

### 3.2. Motivasyon Kuramları

Motivasyon konusunda uzun yıllardır birçok kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlar iki temel ayrımla ele alınmaktadır. Kimi kuramlar bireyin içsel yeteneklerini, arzularını, duygu ve algı gibi faktörlerini dikkate alırken, kimi kuramlar ise kişinin dışında ortaya çıkan bir takım çevresel faktörlerini dikkate almaktadır (Koçel, 2015: 733). Yine bu noktadan hareket ile motivasyon kuramları Kapsam ve Süreç Kuramları olarak iki temel ayrım içinde değerlendirilmektedir.

Bireyin sahip olduğu içsel yetenek, tutum, algı gibi unsurları dikkate alarak kişileri motive etmeyi amaçlayan unsurlar Kapsam Kuramları olarak isimlendirilmektedir. Motivasyon konusunda geliştirilen Kapsam Kuramları; Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı, Herzberg'in Çift Faktör Kuramı, Alderfer'in ERG Kuramı, McClelland'ın Başarı Kuramı şeklindedir. Kişinin dışında gelişen unsurlara ağırlık veren kuramlar Süreç Kuramları olarak isimlendirilmektedir. Vroom'un Beklenti Kuramı, Adams'ın Eşitlik Kuramı, Locke'un Amaç Kuramı Süreç kuramlarını oluşturmaktadır (Koçel, 2015: 733). Bu çalışma motivasyonun Herzberg'in Çift Faktör Kuramı üzerinden değerlendirildiği için literatür kısmında sadece bu kurama yer verilmiştir.

#### 3.2.1. Herzberg'in Çift Faktör Kuramı

Amerikalı bir araştırmacı olan Frederick Herzberg tarafından ortaya atılan bir kuram olan **Herzberg'in Çift Faktör Kuramı**, ilk olarak araştırmacının "Motivation to Work" isimli kitabında bahsedilmiştir, bireylerin fiziki ve sosyal olarak hangi koşullar altında çalışmak istediğini temel noktasına almıştır. Herzberg, bazı iş koşullarının eksikliği durumunda çalışanın motive olmadığını ileri sürmüştür. İş koşullarının güdüleyici olmadığını ancak bulunmasının da zorunluluk olduğunu belirtmiştir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008: 56).

Herzberg'e göre olumlu ve olumsuz duyguların kaynakları farklıdır. Olumlu duygular işin içeriğine bağlanırken olumsuz duygular iş ortamına bağlanmıştır. Diğer bir ifade ile olumlu duygular insanın ne yaptığına, olumsuz duygular ise hangi çalışma şartları altında yaptığı ile ilgilidir. Araştırmacı bunları Motivasyon ve Hijyen Faktörleri olarak isimlendirmektedir (Tevrüz, Erdem ve Bozkurt, 2012: 64).

İşin kendisinden çok çalışma ortamı ile ilgili olan Hijyen Faktörlerin yokluğu tatminsizliğe yol açar ancak varlığı tatmin sağlamaz. Tatmin sağlayan motivasyon faktörleridir. Hijyen faktörlerinin yanı sıra motivasyon faktörleri de varsa güdülenme olur (Tevrüz, Erdem ve Bozkurt, 2012: 65). Bu kuram için de eleştiriler bulunmaktadır. En başta gelen eleştirilerden biri ücret gibi ekonomik motivasyon faktörlerinin geri planda kalmış olmasıdır. Çalışmanın ekonomik olarak gelişmiş bir ülkede yapılmış olması ve toplumun satın alma gücünün yüksek olması nedeniyle bu sonucun ortaya çıktığı düşünülmektedir (Eren, 2012: 516).

### 4. Çalışmaya Tutkunluk ve Motivasyon İlişkisi

Akademik yazında, çalışmaya tutkunluk ile motivasyon arasında bir ilişki olduğunu gösteren az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Kimi araştırmalarda, çalışmaya tutkun olmayan çalışanların motive olmaları beklenmemektedir. Buna karşılık çalışmaya tutkun olan çalışanların, işlerini anlamlı ve değerli bularak içsel motivasyon durumu göstermeleri beklenmektedir (Gellatly, Meyer ve Luchak, 2006: 343). Bir diğer araştırmada, Cazan (2015: 415) motivasyon ile tutkunluk ve tükenmişlik arasında dikkate değer bir ilişki bulmuştur. Yapılan araştırmada, tutkunluk ile motivasyon arasında pozitif yönlü, tutkunluk ile tükenmişlik arasında ise negatif yönlü ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Literatürde kütüphane çalışanlarının motivasyonu ve çalışmaya tutkunluğunun incelendiği araştırmalar oldukça azdır. Yapılan bir araştırmada, iş doyumu ve benzeri

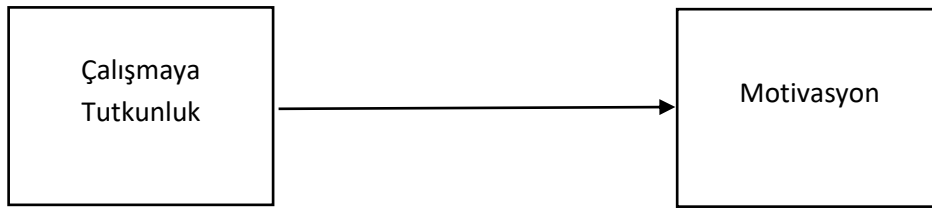
unsurların, topluma hizmet eden kuruluşlardan biri olan kütüphanelerin çalışanlarının verimliliğinin artırılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (Yılmaz, Korkut ve Köse, 2010: 53). Diğer bir araştırmada, profesyonel olmayan kütüphanecilerin birbirleriyle yardımlaşmalarına dayalı profesyonellik düzeylerinin çalışmaya tutkunluğun bir boyutu olan adanmışlığı pozitif yönde etkilediği bulunmuştur (Sağsan ve Fırtına, 2015: 17-18). Üstün (1997: 28) tarafından yapılan bir araştırmada ise, kütüphane çalışanlarının kurum içindeki içsel motivasyon ve iletişimlerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Literatürde farklı kütüphane türlerinde çalışan personellerinin motivasyonunu ve işe tutkusunu farklı açılardan değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Balcı'nın 2006 yılında yapmış olduğu araştırmada kadın kütüphanecilerin erkek kütüphanecilere oranla işlerine daha iyi motive olabilmelerinde kurum yöneticilerinin sahip olduğu özelliklerin önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Özellikle takdir edilmek, saygınlık ve fikirlerin önemsenmesi kadın kütüphaneciler arasında önemli olduğu görülmüştür. Çalışanların yaşlarıyla ilgili yapılan analizde ise çalışanların yaşları ilerledikçe işten tatmin olma oranlarında artış olduğu saptanmıştır (Balcı, 2006: 99). Ülkemizde yapılan bir diğer araştırmada ise, 28 farklı üniversitede hizmet veren kütüphanecilere sorular yöneltilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; iş ortamında bağımsızlık, sahip olunan yeteneklerin kullanımı, iş yerinin koşulları, çalışma arkadaşlarıyla ilişkiler, gerçekleştirilen faaliyetlerin tanınması, saygı ve güven kazanılması kütüphanecilerin iş doyumlarına etki ettiği sonucuna varılmıştır (Demirel, 1989: 32). Kütüphane personelinin kurum içi rotasyondan nasıl etkilendiğini ele alan bir araştırmada ise, kütüphanelerde çalışanların birimler arası rotasyonla çalışması verimliliklerini ve üretkenliklerini olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Aynı zamanda, personelin yeni bilgi ve tecrübe edinmesi meslekten tatmin olmasına da katkı sağlamaktadır (Esharenana, 2006: 73).

## 5. Yöntem

### 5.1. Araştırma Modeli ve Hipotezi

Bu araştırma açıklayıcı araştırmadır. Yıldırım'a göre (2015: 58) açıklayıcı araştırma, ele alınan konudaki ilişkilerin neden ve nasıl ortaya çıktığını saptamak için kullanılır. Bu araştırma, çalışmaya tutkunluk ile motivasyonun ilişkisini saptamak amacıyla düzenlenmiştir.



Buna göre araştırmanın hipotezi aşağıdaki gibidir:

H1: Vakıf üniversitesi çalışanlarının çalışmaya tutkunlukları motivasyonlarını pozitif yönde etkilemektedir.

Araştırma Sorusu: Çalışmaya tutkunluk ile çalışanların motivasyonu arasında ilişki var mıdır?

### 5.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın anakütlesini (evrenini) Türkiye'deki vakıf üniversitesi kütüphanelerinin çalışanları oluşturmaktadır. Tüm çalışanların ankete katılmaları zaman ve maliyet gibi bazı nedenler sebebiyle mümkün olmadığından veri kolayda örneklem yolu ile toplanmıştır. Türkiye'deki vakıf üniversitesi kütüphanelerinin web sayfaları ve bu kütüphanelerde çalışan toplam kişi sayısının 300 olduğu anlaşılmış ve tamamına online anket gönderilmiştir. 116 kişi

gönüllü olarak ankete katılmayı kabul etmiştir. Katılımcı sayısının sınırlı kalması, anakütleyi kısıtlı bir örnekleme değerlendirmeye neden olmuştur.

### 5.3. Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Motivasyon Ölçeği olarak Teck-Hong ve Waheed tarafından motivasyon ve iş tatmini arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan *Motivasyon Anketi* kullanılmıştır (Teck-Hong ve Waheed, 2011: 29-30). Bu ölçekte ilk 14 soru motivasyon faktörlerini ölçmekte, 16 soru da hijyen faktörlerini ölçmektedir. Türkiye’de bu ölçeğin kullanıldığı bir araştırmada ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin yüksek olduğu bulunmuş ve bu nedenle bu araştırma için tercih edilmiştir (Tuysuz, 2016: 53). Çalışmaya tutkunluğu ölçmek için ise, Schaufeli ve arkadaşları tarafından geliştirilen 17 soruluk *Çalışmaya Tutkunluk Anketi* kullanılmıştır. Bu ölçekte 6 soru dinçliği, 6 soru adanmışlığı ve 5 soru da yoğunluğu ölçmektedir (Schaufeli, Bakker ve Salanova, 2006: 702). Turgut (2011: 163-164) tarafından yapılan bir araştırmada bu ölçeğin hem bütün halinde hem de boyutları ile geçerli ve güvenilir olduğunun saptanmış olması nedeniyle bu araştırma için tercih edilmiştir.

## 6. Veri ve Bilgilerin Analizi

### 6.1. Çalışmaya Tutkunluk Ölçeği Faktör Analizi

Çalışmaya Tutkunluk Ölçeğini oluşturan 17 maddeye uygulanan faktör analizinde 12. soru, 1. ve 4.ü faktörlerde birbirine yakın faktör yüklerine sahip oldukları görülmüştür (Faktör yükleri 1. Faktör için 0,509 ve 4. Faktör için 0,528). Bu soru ölçekten çıkarıldıktan sonra yapılan analizde 11. maddenin faktör yüklerinin 1. ve 2. faktörler ile yakın olduğu görülmüştür (Faktör yükleri 1. Faktör için 0,441 ve 2. Faktör için 0,433). Bu soru da analizden çıkarıldıktan sonra 3 faktör olarak faktörler ortaya çıkmıştır.

Buna göre ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan “Cronbach Alpha” hesaplanmış ve genel güvenilirlik 0.872 olarak bulunmuştur. Bartlett testi sonucunda faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişki tespit edilmiş ve veri seti faktör analizine uygun olduğu saptanmıştır ( $p=0.000<0.05$ ). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ile örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu da tespit edilmiştir ( $KMO=0.870>0,60$ ).

Faktör Analizine uygun olduğu tespit edilen veri seti için, soruların her birinin katkı sağlayıp sağlamadığının anlaşılması amacıyla Anti-image Korelasyon matrisi de yapılmış ve değerlerin tamamının 0,5 ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Böylece bu tablo nedeniyle analizden çıkarılması gereken bir soru olmadığı anlaşılmıştır.

Yapılan faktör analizinde toplam 15 sorudan oluşan 3 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans %58,76 olarak bulunmuştur. Faktörler sırasıyla Dinçlik, adanmışlık ve yoğunluk olarak belirtilmiştir. Faktörlerin içsel tutarlılığının hesaplanmasında Cronbach Alpha değerleri kullanılmıştır. Bu değerler sırasıyla 0,862; 0,770 ve 0,687’dir.

**Tablo 1.** Çalışmaya Tutkunluk Faktör Analizi

		Faktör Açıklayıcılığı	Güvenilirlik (Cronbach Alpha)
<b>Faktör 1 Dinçlik</b>	Faktör Ağırlıkları	25,592	0,862
<b>1-Kendimi işimde enerji dolu hissedirim.</b>	,798		
<b>4-İşimde kendimi güçlü ve dinç hissediyorum.</b>	,784		
<b>2-İşimin anlamlı olduğunu ve bir amaca hizmet ettiğini düşünüyorum.</b>	,726		



5-İşim konusunda hevesliyim	,711		
10-Yaptığım işten gurur duyuyorum.	,568		
3-Çalışırken zaman hızla akıp gider.	,545		
Faktör 2 Adanmışlık		16,616	0,770
6-Çalışırken çevremdeki her şeyi unutuyorum	,768		
8-Sabahları uyandığında işe gidesim geliyor.	,637		
7-İşim bana ilham veriyor	,627		
9-Yoğun çalıştığımda kendimi mutlu hissediyorum.	,647		
Faktör 3 Yoğunluk		16,556	0,687
16-Kendimi işimden koparmam zordur.	,757		
14-Çalışırken kendimi işe kaptırıyorum.	,668		
15-İşimde zihinsel olarak esneğim.	,636		
17-İşler yolunda gitmese bile her zaman işime azimle devam ederim.	,589		
13-Bana göre, yaptığım iş zorlayıcı.	,579		
KMO Ölçek Geçerliliği	0,870	58,76%	
P:0,000 (Bartlet Testi)			

## 6.2. Motivasyon Ölçeği Faktör analizi

Motivasyon Ölçeğini oluşturan 30 maddeye uygulanan faktör analizi sonrasında 21. maddenin faktör ağırlıklarının birbirine yakın olması nedeniyle, ölçeğin anlam bütünlüğünü bozduğu saptanmıştır. Bu nedenle 21. madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Buna göre ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan “Cronbach Alpha” hesaplanmış ve genel güvenilirlik 0.968 olarak bulunmuştur. Barlett testi sonucunda faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişki tespit edilmiş ve veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur ( $p=0.000<0.05$ ). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ile örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir ( $KMO=0.922>0,60$ ).

Bu anket için de hazırlanmış olan Anti-image korelasyon matrisinde bütün değerlerin 0,5'ten yüksek olması nedeni ile bu şamada çıkarılması gerekli soruya rastlanılmamıştır.

Yapılan faktör analizinde toplam 29 sorudan oluşan 5 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans % 76,01 olarak bulunmuştur. Faktörler sırasıyla Sosyal Yakınlık ve Gelişme, İçsel Motivasyon, Güvende Hissetme, Çalışma Arkadaşları ve İlişki ve Finansal İhtiyaçlar olarak belirtilmiştir. Elde edilen bu faktörler Teck-Hong ve Waheed tarafından yapılan araştırmada elde edilen faktörlerden farklılık göstermiştir (Teck-Hong ve Waheed, 2011: 81). Faktörlerin içsel tutarlılığının hesaplanmasında Cronbach Alpha değerleri kullanılmıştır. Bu değerler sırasıyla 0,967; 0,935; 0,793; 0,918 ve 0,742'dir.

Tablo 2. Motivasyon Faktör Analizi

		Faktör Açıklayıcılığı	Güvenilirlik (Cronbach Alpha)
<b>Faktör 1 Sosyal Yakınlık ve Gelişme</b>	Faktör Ağırlıkları	27,825	0,967
42-Yöneticimle olan ast üst ilişkimden dolayı işimden memnunum.	,835		
32-Çalıştığım kurumda yönetimin tutumu çok uzlaşmacıdır.	,810		
43-Yöneticilerim güçlü ve güvenilir liderlerdir.	,787		
41-Yöneticimin verdiği destekle performansımın geliştiğini hissediyorum.	,780		
28-İşimi iyi yaptığımda yeterince takdir edilirim.	,774		
27-Yöneticim, işimi iyi yaptığımda her zaman teşekkür eder.	,761		
20-Çalıştığım kurumun bana olumlu katkıları olduğunu düşünürüm.	,671		
33-Bu kurumun politikaları çalışanlardan yana olduğu için burada çalışmaktan gurur duyarım.	,664		
29-Bu kurumda çalışmaktan gurur duyarım.	,627		
18-Başarılarımı takdir ettiği için bu kurumda çalışmaktan gurur duyarım.	,622		
46-Çalıştığım yerde sağlanan konfordan dolayı işimden memnunum.	,611		
47-İyi çalışma koşullarından dolayı bu kurumda çalışmaktan gurur duyarım.	,589		
<b>Faktör 2 İçsel Motivasyon</b>		17,513	0,935
25-İşim heyecan verici ve zorlayıcıdır.	,818		
22-İşim kariyerimde ilerlemem için yeni beceriler kazanmama izin verir.	,741		
23-Yaptığım iş heyecan verici ve çeşitliliğe sahip bir iştir.	,731		
30-İşim kendimi geliştirmeme ve ilerlememe izin verir.	,707		
31-İşim, tecrübemin, becerilerimin ve performansımın gelişmesine izin verir.	,674		
24-İşimi yapabilmem için yeterince güçlendirildiğimi düşünürüm.	,602		
19-İşimden memnunum çünkü bana başarıma hissi veriyor.	,594		
26-İşimi başardığımda veya tamamladığımda takdir edildiğimi hissederim.	,579		
<b>Faktör 3 Güvende hissetme</b>		12,683	0,793

38-İşyerimde emniyetle çalışıldığına inanıyorum.	,696		
39-İşimin güvenli olduğuna inanıyorum.	,625		
34-Kurumumun misyonunu tam olarak anlıyorum.	,621		
40-İş yerimin lokasyon olarak bulunduğu yerde kendimi rahat hissedirim.	,606		
Faktör 4 Çalışma Arkadaşları ile ilişki		11,556	0,918
36-Çalışma arkadaşlarım yardımsever ve arkadaş canlısıdır.	,889		
35-Çalışma arkadaşlarımla anlaşmak kolaydır.	,871		
37-Çalışma arkadaşlarım benim için önemlidir.	,792		
Faktör 5 Finansal İhtiyaçlar		6,505	0,742
44-Maaşım beni daha çok çalışmaya teşvik eder.	,824		
45-Ücretimin adil olduğunu düşünüyorum.	,789		
KMO Ölçek Geçerliliği	,922	76,01	
P:0,000 (Bartlet Testi)			

### 6.3. Faktörler Arası Korelasyon

Aşağıda faktörler arası korelasyon katsayıları Tablo 3.'te görülmektedir. Pearson korelasyon yöntemi kullanılarak sonuçları alınan korelasyon analizi sonrasında, bütün değişkenler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çalışmaya Tutkunluk'un Boyutları olan Dinçlik, Adanmışlık ve Yoğunluk ile Motivasyonun boyutları olarak belirlenmiş olan Sosyal Yakınlık ve Gelişme, İçsel Motivasyon, Güvende Hissetme, Çalışma Arkadaşları ile İlişki ve Finansal İhtiyaçlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olduğundan söz edilebilir. Buna göre vakıf üniversitesi çalışanlarının çalışmaya tutkunlukları ile motivasyonları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ( $r=0,666$ ). Böylece araştırma sorusunda belirtilen çalışanların çalışmaya tutkunlukları ile motivasyonları arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

**Tablo 3.** Faktörler Arası Korelasyon

	Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Dinçlik	10,2672	3,58343	1									
2	Adanmışlık	8,9310	2,99775	,683**	1								
3	Yoğunluk	12,0172	2,91020	,411**	,389**	1							
4	Sosyal Yakınlık ve Gelişme	26,5431	12,31499	,561**	,512**	,239**	1						
5	İçsel Motivasyon	18,0862	7,28616	,737**	,694**	,470**	,790**	1					
6	Güvende Hissetme	7,4138	3,16247	,524**	,536**	,184*	,726**	,631**	1				
7	Çalışma Arkadaşları	5,3621	2,38982	,550**	,453**	,102	,642**	,563**	,770**	1			

	ile İlişki												
8	Finansal İhtiyaçlar	6,1121	2,19395	,280**	,398**	,091	,510**	,479**	,401**	,321**	1		
9	Çalışmaya Tutkunluk	63,7155	23,76838	,669**	,629**	,305**	,960**	,894**	,800**	,741**	,586**	1	
10	Motivasyon	31,2155	7,76705	,879**	,847**	,714**	,546**	,784**	,518**	,467**	,317**	,666**	1

\*\* Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı.

#### 6.4. Regresyon Analizi

Araştırmada gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları Tablo 4.'te görülmektedir. Buna göre R değeri bağımlı değişkenle bağımsız değişken arasında güçlü bir ilişki olduğunu, diğer bir deyişle Çalışmaya Tutkunluk ile Motivasyon arasında pozitif ve önemli sayılabilecek bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu tabloda R değeri 0,666 olup Çalışmaya Tutkunluk'un Motivasyon üzerinde pozitif ve önemli sayılabilecek bir etkisinin olduğu işaret etmektedir. Bu sonuçlara göre, H1 (Vakıf üniversitesi çalışanlarının çalışmaya tutkunlukları motivasyonlarını pozitif yönde etkilemektedir.) desteklenmektedir.

Tablo 4.'te yer alan  $R^2$  değeri 0,444'tür. Bu, çalışmaya tutkunluğun motivasyondaki varyansın %44,4'ünü açıklayabildiğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle çalışanların motivasyonlarını tahmin etmede çalışmaya tutkunluk seviyesini bilmek, %44,4'lük bir doğruluk payı ile tahmine imkân tanımaktadır. Uyarlanmış  $R^2$  değeri dikkate alındığında ise yukarıdaki %44,4'lük  $R^2$  değeri %43,9'a düşmektedir, yani çalışmaya tutkunluk seviyesi motivasyonun ancak %43,9'unu açıklamaktadır. Yine tabloda görülen F değeri 90,914 olup modelin uygun olduğunu göstermekte ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ( $p < 0.05$ ). Diğer bir ifade ile motivasyonu çalışmaya tutkunluk ile açıkladığımız modelimiz anlamlı bir modeldir.

**Tablo 4.** Regresyon Analizi

	<i>R</i>	$R^2$	<i>Adj R</i> <sup>2</sup>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
	0,666	0,444	0,439	90,914	0,000			
<b>Çalışmaya Tutkunluk</b>						0,666	9,535	0,000

Bağımlı Değişken: Motivasyon

#### 6.5. Bağımsız Gruplar T-testi

Motivasyon değişkeninin kadın ve erkekler arasında farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan bağımsız gruplar t-testinde, t değerine karşılık gelen anlamlılık değeri 0,560 olarak ortaya çıkmıştır. Böylece motivasyon değişkeninin kadın ve erkelere göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaya tutkunluk değişkeninin kadın ve erkekler arasında farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan bağımsız gruplar t-testinde, t değerine karşılık gelen anlamlılık değeri 0,850 olarak ortaya çıkmıştır. Böylece çalışmaya tutkunluk değişkeninde de kadın ve erkelere göre farklılık görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

**Tablo 5.** Bağımsız Gruplar T-testi

		<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<b>Motivasyon</b>	Kadın	73	67,79	20,666	0,586	0,560
	Erkek	43	61,88	28,446		
<b>Çalışmaya tutkunluk</b>	Kadın	73	31,33	6,867	0,189	0,850

	Erkek	43	31,02	9,176		
--	-------	----	-------	-------	--	--

### 6.6. Yaşa Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Araştırmanın bu bölümü için parametrik olmayan testler arasında yer alan Kruskal-Wallis Testi tercih edilmiştir. Bu testin amacı, araştırmanın ana kütlelerini oluşturan grupların ortalamalarının birbirlerine eşit olup olmadıklarını saptamaktır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 242). Tablo 6’da sunulan p değerinin 0,05 ten büyük olması nedeniyle gruplar arasında motivasyon ve çalışmaya tutkunluk değişkenleri bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

**Tablo 6.** Yaşa Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p	
Motivasyon	20-25	21	66,26	24,373	3,046	0,693
	26-30	39	57,62			
	31-35	14	66,04			
	36-40	16	54,25			
	41-45	15	51,8			
	46 ve üstü	11	52,55			
	Total	116				
Çalışmaya Tutkunluk	20-25	21	69,83	8,557	9,366	0,095
	26-30	39	58,78			
	31-35	14	70,14			
	36-40	16	55,13			
	41-45	15	39,8			
	46 ve üstü	11	51,45			
	Total	116				

### 7. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Değişimin her geçen gün daha da hız kazandığı içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda, kurumlar istihdam ettiği personellerin sahip olduğu bilgi, beceri ve yetkinliklerden en üst düzeyde faydalanmak, eksik kalan yönlerini tamamlamak ve kuruma ve mesleğe karşı tutkuyla bağlanmalarına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların bütünü oluşturulan süreçler her kurum ve sektörde farklı yöntemlerle uygulanmaktadır.

Son yıllarda teknolojinin ve iş yaşamındaki değişimlerin toplum üzerindeki etkisinin en çok hissedildiği kurumlardan biri de kütüphaneler olmuştur. Bunun sebebi bilginin üretimi, düzenlenmesi, depolanması, değerlendirilmesi, erişimi, paylaşımı, pazarlanması gibi sorunlar ile bu mesleğin ilgililerinin doğrudan muhatap olmalarıdır (Üstün, 1997: 21). Kütüphanelerin üstlendiği misyon, hizmet verdiği kitlenin özellikleri ve personelin özellikleri kurumun yapacağı motivasyon ve kuruma olan tutkunluğu oluşturmaya yönelik faaliyetlerin şekillenmesinde büyük etkiye sahip olan bazı unsurlardır. Personellerden en üst düzeyde faydalanmanın yanında onları kurumun dışındaki dünyayla olan ilişkisine de katkı sağlamak artık kurumların sorumlulukları arasına girmiştir. Çalışanların mesleğe ve istihdam edildiği kuruma sadık olabilmeleri için çeşitli imkânlar ve olanaklar sunmak da bir zorunluluk haline gelmiştir. Aksi halde çevresinden ya da iş ortamından olumsuz etkilenen bir çalışan, demoralize olup işine olan tutkunluğunu kaybedebilir ve kurumundan uzaklaşır. Bu durum

kurum için güç kaybına, personel için de daha farklı sosyal ve psikolojik kayıplara neden olabilir.

Personellerin çalışma arzusuna, tutkunluğuna kavuşması yönetim kadrosunun personel çıkarları ve ihtiyaçları ile kurumun hedeflerinin bir bütün olarak dengelenmesine bağlıdır (Yalçın, 1991: 19). Otantik liderliğin görüldüğü çalışma ortamlarında çalışmaya tutkunluğun görüldüğü ve buna bağlı olarak da içsel motivasyonun yüksek olduğu görülmüştür (Shu, 2015: 333). Bu durum hazırlanan bu çalışmanın hipotezi ile uyum göstermektedir. Başka bir çalışmada motivasyon ile tutkunluk arasında dikkate değer bir ilişki bulunmuştur. Tutkunluk ile motivasyon arasında pozitif yönlü, bir ilişkinin varlığını ortaya çıkaran çalışmalarla bu çalışma uyumluluk göstermektedir (Cazan, 2015: 415). Diğer bir araştırmada, çalışanların yaşlarıyla ilgili yapılan analizde ise çalışanların yaşları ilerledikçe işten tatmin olma oranlarında artış olduğu saptanmıştır (Balcı, 2006: 100). Üniversite kütüphanelerinde uygulanan mevcut performans değerlendirme yöntemlerinin kütüphane çalışanlarının tutumlarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya çıkmıştır (Kanık, 2008: 157). Kütüphaneler için yapılan başka bir çalışmada ise iç iletişimin, kütüphane ve bilgi merkezlerinde çalışanların işini keyfiyetle yapmalarına ve kurum kültürlerini pekiştirmelerine sebep olduğunu ortaya koymuştur (Ateş, 2016: 98).

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan vakıf üniversitesi kütüphanesi çalışanlarının çalışmaya olan tutkunluğunun motivasyonları ile büyük oranda olumlu bir ilişki içerisinde oldukları belirlenmiştir (p: 000; B: 0,666). Kadın ve erkekler arasında motivasyon ve çalışmaya tutkunluk değişkenleri bakımında bir farkın olmadığı bu çalışmanın dikkate değer sonuçlarından biridir (Motivasyon, p: 0,560; Çalışmaya Tutkunluk, p: 0,850). Ayrıca yaş bakımından da bir farklılığın olmadığı bulunmuştur (Motivasyon, p: 0,767; Çalışmaya Tutkunluk, p: 0,580). Ancak farklılıkların olmaması araştırma yapılan iş kolu ile ilgili olabilir. Farklı bir iş kolunda yapılan bir araştırmada farklı sonuçlar alınması da mümkün olabilir.

Hazırlanan bu çalışmanın temel kısıtlayıcısı motivasyona etki ettiği düşünülen birçok unsur arasından sadece işe tutkunun ele alınmış olması söylenebilir. Motivasyona etki ettiği düşünülen birçok faktörün ele alınacağı bir araştırmanın Türkiye'deki vakıf üniversiteleri kütüphanesi çalışanlarına uygulanması daha kapsamlı sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

### **Kaynakça**

- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). "Tükenmişlik Sendromu ve Madalyonun Öbür Yüzü: İşle Bütünleşme", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 32, 21-46.
- Ateş, E. K. ( 2016). Kütüphane ve bilgi merkezlerinde stratejik iletişim yönetimi. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Bakker, A. B. (2011). "An Evidence-Based Model of Work Engagement", Current Directions in Psychological Science, 20(4), 265-269.
- Bakker, A. B. ve Demerouti, E. (2008). "Towards a model of work engagement", Career Development International, 13(3), 209-223.
- Bakker, A. B., Demerouti, E. ve Ten Brummelhuis, L. L. (2012). "Work Engagement, Performance, and Active Learning: The Role of Conscientiousness", Journal of Vocational Behavior, 80(2), 555-564.
- Balcı, Y. (2006). Kütüphane Organizasyonları ve Kütüphane Personelinin Motivasyon Kaynakları - Bir Uygulama, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Başaran, İ. E. (2000). Örgütsel Davranış İnsanın Üretim Gücü. Ankara: Feryal Matbaası.

- Bolat, T., Seymen, O. A. ve Bolat, O. İ. (2009). “Güçlendirici Lider Davranışları ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkinin Sosyal Mübadele Kuramından Hareketle İncelenmesi”, Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute, 12(21), 215-239.
- Cazan, A. M. (2015). “Learning motivation, engagement and burnout among university students”, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 187, 413-417.
- Demirel, R. (1989). Yaş, Cinsiyet ve Mesleki Deneyimin Üniversite Kütüphanelerinde Çalışan Kütüphanecilerin İş Tatminine Etkisi, Hacettepe Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Den Hartog, D. N. ve Belschak, F. D. (2012). “Work Engagement and Machiavellianism in the Ethical Leadership Process”, Journal of Business Ethics, 107(1), 35-47.
- Dessler G. ve Phillips, J. (2008). Managing Now. U.S.A: Houghton Mifflin Company.
- Doğan, E. (2002). Çalışanın İşine Cezbolması: Dönüştürücü Liderlik Tarzının, Lidere Olan Güvenin, Güçlenmenin ve Duygunun Etkileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), İstanbul.
- Eren, E. (2012). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi. İstanbul: Beta Basım
- Freudenberger, H. J. (1977). “Speaking from Experience”, Training ve Development Journal, 31(7), 26-27.
- Gellatly, I. R., Meyer, J. P. ve Luchak, A. A. (2006). “Combined effects of the three commitment components on focal and discretionary behaviors: A test of Meyer and Herscovitch's propositions”, Journal of Vocational Behavior, 69(2), 331-345.
- Güney, S. (2011). Örgütsel Davranış. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kahn, W. A. (1990). “Psychological Conditions of Personal Engagement and Disengagement at Work”, Academy of Management Journal, 33(4), 692-724.
- Kanık, L. (2008). “Türk Üniversitelerinde Kütüphane Çalışanlarının Performans Değerlendirmeleri” Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karatepe, O. M., Beirami, E., Bouzari, M. ve Safavi, H. P. (2014). “Does work engagement mediate the effects of challenge stressors on job outcomes? Evidence from the hotel industry”, International Journal of Hospitality Management, 36, 14-22.
- Keser, A. ve Yılmaz, G. (2009). İşe Bağlanma. In A. Keser, G. Yılmaz ve S. Yürür (Eds.), Çalışma Yaşamında Davranış: Güncel yaklaşımlar. Kocaeli: Umuttepe Kitabevi.
- Koçel, T. (2015). İşletme Yöneticiliği. 16. Baskı. İstanbul: Beta Basım.
- Lambe, C. J., Wittmann, C. M. ve Spekman, R. E. (2001). “Social Exchange Theory and Research on Business-to-Business Relational Exchange”, Journal of Business-to-Business Marketing, 8(3), 1-36.
- Maslach, C. ve Leiter, M. P. (1997). The truth about burnout: how organizations cause personal stress and what to do about it (1st ed.). San Francisco, Calif.: Jossey-Bass.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. ve Leiter, M. P. (2001). “Job Burnout”, Annual Review of Psychology, 52(1), 397-422.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2001). Örgütsel Davranış. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.
- Özkalp, E. ve Meydan, B. (2015). “Schaufeli ve Bakker Tarafından Geliştirilmiş Olan İşe Angaje Olma Ölçeğinin Türkçe'de Güvenilirlik Ve Geçerliliğinin Analizi”, İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 17(3), 4-19.
- Richardson, G. E. (2002). “The metatheory of resilience and resiliency”, Journal of Clinical Psychology, 58(3), 307-321.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (2008). Örgütsel Psikoloji. Bursa: ALFA Basım Yayın.

- Sağsan, M. ve Fırtına, B. (2015). “Bilgi Mesleğine Bağlılık ve Adanmışlık: Platonik Bir İlişkinin Gelgitleri ve Profesyonellikle İmtihani”, *Bilgi Dünyası*, 16(1), 1-22.
- Saks, A. M. (2006). “Antecedents and consequences of employee engagement”, *Journal of Managerial Psychology*, 21(7), 600-619.
- Schaufeli, W. B. ve Bakker, A. B. (2004). “Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: a multi-sample study”, *Journal of Organizational Behavior*, 25(3), 293-315.
- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B. ve Salanova, M. (2006). “The measurement of work engagement with a short questionnaire - A cross-national study”, *Educational and Psychological Measurement*, 66(4), 701-716.
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-romá, V. ve Bakker, A. B. (2002). “The Measurement of Engagement and Burnout: A Two Sample Confirmatory Factor Analytic Approach”, *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 71-92.
- Shu, C.-Y. (2015). “The Impact of Intrinsic Motivation on The Effectiveness of Leadership Style towards on Work Engagement”, *Contemporary Management Research*, 11(4), 327-350.
- Taştan, S. (2014). “İş Talepleri-Kaynakları Modeli: İş Taleplerinin, Yönetici Desteğinin ve Otonominin İşe Gönülden Adanma İle İlişkileri Üzerine Bir Araştırma”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(4), 149-192.
- Teck-Hong, T. ve Waheed, A. (2011). “Herzberg's Motivation-Hygiene Theory and Job Satisfaction in the Malaysian Retail Sector: The Mediating Effect of Love of Money”, *Asian Academy of Management Journal*, 16(1), 73-94.
- Tevrüz, S., Erdem, İ. ve Bozkurt, T. (2012). *Davranışlarımızdan Seçmeler Örgütsel Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Turgut, T. (2011). “Çalışmaya tutkunluk: İş yükü, esnek çalışma saatleri yönetici desteği ve iş-aile çatışması ile ilişkileri”, *Ataturk University Journal of Economics ve Administrative Sciences*, 25(3/4), 155-179.
- Tuysuz, M. (2016). *Effects of perceived organizational trust on employee motivation: An application on retail store employees. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Üstün, A. (1997). “Kütüphanecilik Mesleğinde İç İletişim ve Motivasyon” *Türk Kütüphaneciliği* 11(1), 20-28.
- Üstün, A. (2009). “Bilgi Hizmetlerinde Verimlilik ve Motivasyon”, *Türk Kütüphaneciliği* 23(3), 602-608.
- Van Den Berg, B. A. M., Bakker, A. B. ve ten Cate, T. J. (2013). “Key factors in work engagement and job motivation of teaching faculty at a university medical centre”, *Perspectives on Medical Education*, 2(5), 264-275.
- Yalçın, S. (1991) “Personel Yönetimi” , 4. Bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Yıldırım, İ. E. (2015). *İstatistiksel Araştırma Yöntemleri ve Su Tüketim Bilinci Üzerine Bir Kamuoyu Araştırması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B., Korkut, Ş. ve Köse, E. (2010). “Ankara’daki Üniversite ve Halk Kütüphanelerinde Çalışan Kütüphanecilerin İş Doyumları Üzerine Bir Araştırma”, *Bilgi Dünyası*, 2010, 11(1), 49-80





## KÖY OKULLARINDA ÇALIŞAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SORUNLARI

Adem KARATAŞ\*  
İsmail Hakkı KINALIOĞLU\*\*

### Özet

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerindeki köy ilkokullarına atanmış sınıf öğretmenlerinin, mesleklerinin ilk yılında karşılaşmış oldukları sorunları belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim yöntemine göre tasarlanmıştır. Çalışmada, araştırma verilerinin toplanmasında yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Toplanan verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz ve sürekli karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ağrı, Bitlis, Diyarbakır ve Muş illerinin köylerinde görev yapan, mesleğinin ilk görev yılı olan 15 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada nitel veriler araştırmacı tarafından geliştirilen açık-uçlu görüşme formu ile elde edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar 5 kategori şeklinde gruplandırılmıştır: Öğrenci, öğretmen, yönetici, veli ve fiziki/altyapı sorunları. Öğrenci kaynaklı sorunlar; öğrencilerin Türkçe bilmemesi, devamsızlık yapmaları, birleştirilmiş/kalabalık sınıf olarak tespit edilmiştir. Öğretmen kaynaklı sorunlar; iyi bir eğitim alamadıkları, köy/ilçede barınma sorunları, ulaşım, beslenme, sosyal faaliyet ve öğretmen eksikliği şeklindedir. Yönetici kaynaklı sorunlar; öğretmenlere gereken desteği göstermemeleri, müfettişlerin baskı ve stres oluşturmaları şeklindedir. Veli kaynaklı sorunlar; çocuklarına ilgisizlik, çocuklarının ihtiyaçlarını sağlanmamak şeklindedir. Fiziki/altyapı kaynaklı sorunlar; yetersiz derslik, tezek yakılması, soba yakabilmek, araç-gereç ve materyal eksikliği, tuvalet ve hijyen eksikliği, kar yağışı, köy yolları şeklindedir. Çalışmanın sonuçları; mesleklerinin ilk yıllarındaki sınıf öğretmenlerinin ciddi sorunlarla karşılaştığı, hala okullarımızda altyapı anlamında eksiklikler olduğu, eğitimde eşitsizliğin aşılamadığı, çözülmeyen sorunların öğretmenlerin motivasyonlarını düşürdüğü, yönetici pozisyonlarında yer alan bireylerin iletişim noktasında öğretmenlere yol göstermesi gerektiği şeklindedir.

**Anahtar Kelimeler:** Sınıf Öğretmeni, Öğretmenlik Sorunları, Öğretmenlik Mesleği

## PROBLEMS OF PRIMARY TEACHERS IN VILLAGE SCHOOLS

### Abstract

The main purpose of this research is to identify the problems the elementary school teachers, who work at the village schools in the eastern and southeastern provinces of Turkey, encountered in the first few years of their teaching careers. The research is designed based on the phenomenological method of qualitative research. In the study, structured interview technique was used in the data collection process. While analyzing the collected data, descriptive analysis and continuous comparison methods were adopted. The research group is composed of 15 elementary school teachers who were in the first year of their profession, and work in the villages of Ağrı, Bitlis, Diyarbakır and Muş provinces of Turkey in the academic year of 2015-2016. In the study, the qualitative data were collected through an interview form composed of open-ended questions, which was developed by the

<sup>1</sup> Bu çalışma 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu (USOS 2018)'nda "Mesleklerinin İlk Yılında Köy Okullarında Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları" adıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

\* Arş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, adem.karatas@usak.edu.tr

\*\* Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu, ihakkikinalioglu@usak.edu.tr

researcher. Based on the data analysis, the problems faced by the teachers were grouped into 5 categories: Student issues, teacher issues, administrator issues, parent issues, and physical/infrastructural issues. Student-related problems were identified as students do not know Turkish, students are not regularly continuing school, and unified/crowded classes. Teacher-related problems; they are not well educated, sheltered issues in the village/district, transportation, nutrition, social activity, and lack of teachers. Manager-related problems; they do not show the necessary support to the teachers ,and the pressure and stress the education inspectors created on the administrators. Parent-related problems; neglecting their children, and not providing their children with their needs. Physical/infrastructural problems; insufficient classrooms, burning dried dung/stoves for heat, lack of materials and equipment, lack of toilet/hygiene, heavy snowfall, and the village roads. Results of the study; the elementary school teachers that are in the first years of their profession face with serious problems, there are still infrastructural deficiencies in our schools, the inequality in education has not been overcome yet, the unresolved problems cause decrease in the teachers' motivation, and the individuals that are in administrative positions should lead teachers for better communication.

**Keywords:** Elementary School Teacher, Teacher Problems, Teaching Profession

### Giriş

İnsan yaşamında eğitimin ilk adımı olan ilkokul süreci zorunlu ve yüksek derecede öneme sahiptir. Türkiye'nin coğrafi yapısı dikkate alındığında memleketin her bir köşesinde temel eğitimin yaygınlaşmış olması önemini daha da arttırmaktadır. Ülkenin tüm fertlerinin eğitimden faydalanma olanağı bulabilmesi gerekli ve faydalıdır. Bu nedenle temel eğitimi yaygınlığını koruyan, hizmet alanı alabildiğine geniş ve en büyüğünden en küçüğüne her türlü yerleşim alanına kök salmış bir yapıya sahiptir.

İnsan yaşamında eğitime atılan ilk adımlar temel eğitim içerisinde kabul gören anaokulları ve ilkokullar yoluyla gerçekleşmektedir. Ülkemizde ilkokul süreci zorunlu ve büyük bir öneme sahiptir. Aynı zamanda ilkokullar en yaygın eğitim kurumlarıdır ve tüm fertler bu eğitimden faydalanabilmektedir.

Temel eğitim kurumları içerisinde anaokulları ve ilkokullar yer almaktadır. Ülkemizde temel eğitim alanında en fazla sınıf öğretmenliği yapan öğretmenler yer almaktadır. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre Sınıf Öğretmeni: Alanı sınıf öğretmenliği olan öğretmeni ifade eder demektedir. Şu an itibarıyla ilkokulların 1.-4. sınıflarında sınıf öğretmenliği esastır. İlkokulların 1., 2., 3. ve 4.sınıflarında öğrencilere sınıf esasına göre eğitim-öğretim yapılmaktadır. Sınıf öğretmenleri diğer branş öğretmenlerine göre eğitim-öğretim verdiği sınıfın öğrencileriyle daha çok zaman geçirmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenleri öğrencilerini 1. sınıftan alarak 4. sınıfa kadar eğitim-öğretim sürecini sürdürebilmektedir. Bu aynı zamanda sınıf öğretmenin öğrenciler üzerindeki etki ve önemini arttırmaktadır. Şu an herkes sınıf öğretmenini hatırlamakta ve sınıf öğretmeni, birey üzerinde çok önemli rol oynamaktadır. 2015-2016 yılı verilerine göre temel eğitimde okullaşma oranı %94,87 düzeyindedir. Temel eğitimde yer alan okul sayısı 26522, öğrenci sayısı 5360703'tür. Temel eğitimde görev yapan öğretmen sayısı 302961 iken öğretime düşen öğrenci sayısı 21'dir (MEB, 2017:2).

Eğitim sistemi içerisinde öğretmenler ve öğrenciler büyük önem taşımakta, öğretmenlerin niteliğinin artırılması ise eğitim sistemine nitelik katma konusunda en önde gelen düşünceler arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin niteliklerinin artırılması, öğretmenlerin almış oldukları eğitimin niteliğinin artırılması, gerekli yönetsel düzenlemelerin yapılması, öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi faktörlerle sıkı bir ilişki içindedir (Daştan, 2008:307).

Öğretmenlik, dünyanın her yerinde, milletlerin geleceğini şekillendiren en önemli ve en onurlu meslek olarak kabul edilmektedir. Toplumda telkin gücü en fazla olan öğretmenler, etraflarındaki binlerce hatta milyonlarca genç beyinlerin şekillenmesinin, onlara daima bir

şeyler öğretmen ve örnek insan olmak gibi bir sorumluluğun sahibidirler. İşin hazzına ulaşan ideal öğretmenler, mesleki idealizmleriyle dinamiklerini birleştirmektedirler (Orakçı, 2005).

Bilgi toplumunda eğitim, yaratıcı, sorgulayıcı, düşünen, üretebilen, yaratıcı ve yenilikçi bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Günümüz toplumunda, okulun, ders programlarının, ana-babaların, öğrencilerin özellikle de öğretmenlerin rolleri değişmiştir. Özellikle öğretmen tanımında, sadece bilgiyi aktarmak değil, toplumu şekillendirme yolunda rehber ve yol gösterici olmak da yer almaktadır (Çalık ve Sezgin, 2005:64).

Öğretmenlik mesleği taşıdığı anlam ve üstlendiği sorumluluklar bakımından, nesilleri geleceğe taşımak üzere toplumsal yükümlülüğünü yerine getirmekle mükelleftir.

Öğretmenlik mesleği, sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyonu gerektiren, profesyonel statüde uğraşı alanıdır (Gürkan ve Gökçe, 1999).

Öğretmenlik mesleği, tüm boyutlarıyla çok önemli ve hayati bir meslektir. Özellikle eğitim sürecinde büyük etkiye sahip olan bir sınıf öğretmeni; sadece bir grup öğrenciyi birinci sınıftan alıp besinci sınıfa kadar getirmekle kalmaz, onlara ulusal kimliği, milli birlik ve beraberliği, sevgiyi, hoşgörüyü, hayatı, bilimi ve teknolojiyi tanıtan ve öğreten bir kimliğe bürünerek, büyük sorumluluğunu yerine getirir (Sazak, 2007:70). Sınıf öğretmenin bu kimliğini doğrulayan yalnızca bilgisi değil duyguları, hareket ve tavırları ile baştan sona bir bütünlüğün sembolü olmasıdır.

Öğretmenlik, yüz yüze etkileşimi ve paylaşımı gerektiren mesleklerin başında gelmektedir. Öğretmenlerin, ilköğretim aşamasında, bireylerin topluma hazırlanmasında ve kişilik gelişimlerinde etkin bir rolü vardır. Bireylerin aile ortamında elde ettikleri kazanımlar en iyi şekilde okul ortamında sergilenmekte, bunların üzerine yenileri eklenirken uygun olmayanlar düzeltilmektedir (Gündüz, 2006).

Öğretmen, en genel tanımıyla, öğrenmeye rehberlik eden kişidir. Öğretmen, bir bilim dalını, sanatı, tekniği veya belli bazı bilgilerin öğretimini uzmanlık olarak yapan ve meslek olarak yerine getiren kişidir.

Öğretmen, tüm toplumlarda insan yetiştirme işlevini üstlenen eğitim sisteminin vazgeçilmez üyesidir. Öğretmenler, eğitim süreci içinde yeni kuşakların yetiştirilmesinde etkin bir rol alırlar (Değirmencioğlu, 2000; Gürsoy, 2003:33; Övet; 2006).

Öğretmenlik, bir milletin, bir devletin geleceğini hazırlama sorumluluğunu taşıyan bir meslektir. Öğretmenlik mesleği yetişmekte olan nesli; ailesi, çevresi, milleti, devleti ve vatani için daima yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatıdır. Öğretmenlerin yetiştirdiği bu insanlar, ailesini ve milletini mutlu kılar, yurdunu kalkındırır ve devletini güçlendirir. Bu bakımdan milletimizin geleceği öğretmenlerin göstereceği başarıya bağlıdır (Tekışık, 1986:24).

Öğretmenlik; 14 Haziran 1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesinde şöyle tanımlanmaktadır: Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler (METK, mad:43).

Türkiye'de sınıf öğretmenlerinin ilk görev yerleri genelde onların mesleki yaşamlarında önemli bir dönüm ve dönüşüm noktası olmaktadır. Bu durum öğretmenlerin mesleki, bireysel ve ailevi yaşamlarına etki etmektedir.

Türkiye'de sınıf öğretmeni olmak için, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan mezun olmak ve ÖSYM tarafından hazırlanıp uygulanan Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndan KPSS10 puan türünden yeterli puanı almış olmak gerekmektedir.

Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun ilk görev yeri Türkiye'nin doğu Anadolu ve güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerin köyleri olmaktadır.

2008 yılı ağustos ayında yapılan atamaya bakıldığında Uşak iline 2, Afyon iline 19, Ağrı iline 700, Muş iline 560 sınıf öğretmeni ataması yapılmıştır. 2016 yılı şubat ayında yapılan atamaya bakıldığında Uşak iline 0, Afyon iline 0, Ağrı iline 181, Muş iline 156 sınıf öğretmeni ataması yapılmıştır.

Öğretmenliğin ilk yılları, öğretmenlerin meslek hayatlarının en kritik ve kırılğan dönemini oluşturur ki bu yıllarda öğretmenlerin ne gibi sorunlarla karşılaştıklarının bilinmesi de eğitimde kuram ve uygulamada iyileştirmeler yapma açısından önemlidir (Özdemir ve Yalın, 2000).

Eğitim sisteminin vazgeçilmez ögesi, öğretmenlerin, mesleki yaşantılarında verimliliği esastır. Günümüzde eğitim sistemi içerisindeki sorunların belki de en önemli halkasını öğretmen sorunları oluşturmaktadır. Özellikle de köylerde görev yapan öğretmenlerin etkililiği ve verimliliği bu nedenle günümüz koşullarında tartışılır olmuştur. Görülüyor ki, yıllardır ülkemizde eğitimin sorunları, öğretmenlerin problemleri dile getirilip, tartışılmaktadır. Bir de öğretmenlerimiz köy okullarında görev yapmakta ise bu sorunların uzağında kalması kaçınılmaz hale gelmiştir. Ama nedense öğretmenler hep genel bir değerlendirmeye tabi tutulmakta ve tümü aynı kategoriye sokulmaktadır. Oysa eğitimcilerin ve eğitim çalışanlarının sorunlarını kendi kapsamlarında ve çevre şartlarına göre değerlendirmek gerekmektedir. Özellikle kırsal kesimde görev yapan öğretmenlerin üstlendiği rolleri hassasiyetle yerine getirmesine her dönemde olduğu gibi günümüzde de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda oldukça önemli ve ağır bir sorumluluğun yerine getirilmesinde köyde görev yapan sınıf öğretmenleri sorunlarıyla baş başa bırakılmamalı, çözüm yolları üretilerek memleketin her kösesinin aydın ve refah içinde yaşayan bir toplum olarak şekillendirilmesine zemin hazırlanmalıdır. Bu doğrultuda köyde görev yapan öğretmenlerin sorunları kendine özgü koşulları dikkate alındığında şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Kalacak yer ile ilgili sorunlar
2. Ulaşım ile ilgili sorunlar
3. Köy halkı ile iletişimde karşılaşılan sorunlar
4. Öğretimle ilgili karşılaşılan sorunlar
5. Öğrencilerle ilgili sorunlar
6. Velilerle ilgili sorunlar
7. Çevresel koşullarla ilgili sorunlar
8. Köyde sosyal etkinliklerle ilgili sorunlar
9. Rehberlik hizmetleriyle ilgili sorunlar
10. Denetim ve teftişlerle ilgili sorunlar
11. Öğretmenlerin hizmet bakımından karşılaştıkları sorunlar
12. Öğretmenlerin mesleki açıdan karşılaştıkları sorunlar

Öğretmenlerin maaşları da bir sorun teşkil etmektedir. Öğretmen maaşları, geçmişten günümüze uzanan her dönemde öğretmen sorunları ile ilgili tartışmaların hep odak noktasını oluşturmuştur. Öğretmenlik mesleği, ülkemizde hak ettiği değeri manevi yönden sağlayamadığı gibi, yoksulluk sınırının altındaki maaşlarla maddi yönden de hak ettiği karşılığı alamamaktadır. Üstelik köyde görev yapan öğretmenlerin şehir merkezinde görev yapan öğretmenlerle aynı ölçütlerle değerlendirilmesi, köy öğretmenlerinin yol giderleri, barınma, lojman bakım ve tamirata gibi ek giderlerinin göz önünde bulundurulmadığının göstergesidir. Aynı zamanda maddi olarak köyde görev yapmaya teşvik edilmeyen öğretmen manevi olarak da köy öğretmeni olmanın sorumluluklarından kaçma eğilimi göstermektedir. İsmail Aydın'ın (1999) yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'de öğretmen maaşlarının yoksulluk sınırının altında olduğu ve Türkiye'deki öğretmenlerin Avrupa ülkeleri arasında en düşük ücreti aldıkları ortaya çıkmıştır.

Erdem ve Yaprak (2011:148) yılında yaptıkları "Köy ve İlçe Merkezinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Halkla Etkileşim ve Mesleki Memnuniyet Boyutunda

Karşılaştığı Sorunlar ve Bu Sorunların Performansına Etkisi Konusundaki Görüşleri” adlı çalışmada 593 sınıf öğretmeni ile çalışmışlar ve ulaşılan sonuçlar şu doğrultudadır. Öğretmenlerin görev yaptıkları köylerde lojmanlarının olmasının, gerekli hizmet içi eğitim almalarının, eğitim-öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesinin ve okullarında görev yapmaya dair motivasyonlarının yükseltilmesinin halka etkileşimlerine ve memnuniyetlerine katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Özpinar ve Sarpkaya (2010:18) yaptıkları “Köyde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları” adlı çalışmada 482 sınıf öğretmeni ile çalışmışlar ve ulaşılan sonuçlara şu önerileri getirmişlerdir:

Sınıf öğretmenlerinin eğitiminde köy hayatına uygun uygulamalar yer almalı, staj uygulamalarında köylerde yer alan ilkokullara öncelik verilmelidir. Köylerde görev yapan sınıf öğretmenlerin başarıları ödüllendirilmeli, hizmet içi eğitim uygulamaları, rehberlik ve birleştirilmiş sınıf uygulamaları köylere göre düzenlenmelidir. Köy okullarında yer alan lojman, okulun fiziksel eksiklikleri ve araç-gereç yetersizlikleri giderilmelidir.

Girgin (1995), sınıf öğretmenlerinde mesleki tükenmişliğin gelişimini etkileyen değişkenleri, İzmir ili kırsal ve kentsel yöre karşılaştırması çerçevesinde analiz etmeye çalışmıştır. 401 öğretmen ile yapılan çalışmada, çalışma ortamından memnun olan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin, memnun olmayan öğretmenlerden anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeyde görev yapan öğretmenlerin duyarsızlaşmalarının daha yüksek düzeyde olduğu ve sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe mesleki başarının da yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk (1995), sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okulun iklimine ilişkin algıları ile stres düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, gecekondu bölgesinde çalışan öğretmenlerin okul iklimine ilişkin algılarının, merkez okulda çalışan öğretmenlere göre daha olumsuz olduğu sonucu araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Bu nedenle, gecekondu bölgelerindeki okulların alt yapı ve kaynak sorunlarının ortadan kaldırılmasının yararlı olacağı öneriler arasında yer almıştır.

Korkmaz (1999), göreve yeni başlayan öğretmenlerin mesleğe uyum sorunlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında, köylerde görev yapan öğretmenlerin kasaba ve şehirlerde görev yapmakta olan öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde sorunla karşılaştıklarını tespit etmiştir.

Seferoğlu (2001:16), 52 ilkokulda görev yapan 500 sınıf öğretmeni(100 sınıf öğretmeni köy okullarından seçilmiştir) ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin kendi mesleki gelişimleriyle ilgili bakışları, beklentileri ve önerilerini açıklamıştır. Bu çalışmada, öğretmenlerin karşılaştığı en önemli engel, ekonomik zorluklardır. Aynı zamanda, öğretmenlerin sorunları arasında karar verme sürecinde rol alamamaları, eğitim sisteminin reform ihtiyacının gerçekleşmemesi, hizmet içi eğitim etkinliklerinin sunulmaması, mesleki yayınlara ulaşamama, yeterli materyallerin sağlanamaması, atamalardaki haksızlıklar ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, ailelerin okula ve öğretmenlere karşı olumsuz tutum sergilemeleri, öğretmenlerin çevreye uyum sağlayamaması, öğretmen yetersizliği, birleştirilmiş sınıf uygulaması, öğrencilerle yaşanan sorunlar, okulların fiziksel yetersizliği, öğretmenlerin sosyal sorunları, sınıfların kalabalık olması, yöneticilerle ve müfettişlerle yaşanan sorunlar ile öğretmen yetiştirme sorununa da yer vermiştir. Öğretmenlerin karşılaştıkları zorlukların ve sorunların üstesinden gelebilmek için de eğitim sisteminde köklü bir reforma ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Yalın (2001), sınıf öğretmenlerinin problemlerini saptamak ve çözüm önerileri bulmak amacıyla, İzmir iline bağlı 20 ilkokuldan merkezde 106, kırsal kesimde 94 olmak üzere görev yapan 200 sınıf öğretmenin, farklı iki bölgedeki öğretmenlerin sorunları arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemeye çalışmıştır. Tespit edilen sorunların ortadan kaldırılması için, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin niteliğine önem

verilmesi, öğretmenlik mesleğinin statüsünün gelir düzeyi ve yaptıkları işe göre yükseltilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Şekerci (2000:64), eğitim sisteminin kırsal bölgedeki sorunlarını öğretmen ve öğrenci açısından ortaya koymaya çalışmıştır. Köy okullarında görev yapan öğretmenlerin dolgun ücret almalarının, denetimlerde görev zorlukları dikkate alınarak köy öğretmenlerine daha ılımlı davranılmasının ve köy öğretmenleri ile merkezi okullarda görev yapan öğretmenlerin etkinliklerle kaynaştırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Buna bağlı olarak, kırsal bölgedeki okullara deneyimli öğretmenlerin gitmesinin özendirilmesi, hizmet içi eğitimin özellikle kırsal bölgelerde yaygınlaştırılması, eğitim programlarının her bölgenin kendi şartlarına göre uygun düzenlenmesi ve köy okullarına daha geniş olanakların sağlanması hususunda da sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir.

Yerlikaya (2000), 32'si köyde görev yapan toplam 76 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, köyde sınıf öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar arasında çalışma ortamı ve koşullarının kötü oluşu, çalışma kurumlarının merkeze uzaklığı, birleştirilmiş sınıflarda tek öğretmen olmanın zorlukları, sosyal etkinliklerin azlığı gibi sorunların yer aldığını belirlemiştir. Maddi sorunlar, araç-gereç yetersizliği, öğrenci-öğretmen-veli ilişkisinin tam olarak gerçekleştirilememesi, öğrenci-aile ve okul çevresinin düşük sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, mesleğin toplumsal statüsünün düşüklüğü ve okul öncesi eğitimin yetersizliği yalnızca köyde görev yapan öğretmenlerin değil şehirde görev yapan öğretmenlerin de sorunları arasında yer almıştır.

Yapıcı ve Yapıcı (2003), Uşak il merkezinde görev yapan 458 sınıf öğretmenin okulda eğitim ve öğretim süreçlerinde karşılaştıkları en önemli sorunları; öğrenci, veli ve ders ortamı ile ilgili sorunlar olarak gruplandırmıştır. Bu başlıklar altında, öğretmenlerin belirttiği sorunların dağılımlarını yorumlamış ve çözüm önerileri sunmuşlardır. Araştırmada, 21.yüzyılda hala yüz yıl öncesinin sorunlarının aşılamadığına dikkat çekilmiştir.

Atmaca (2004), Ağrı ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin durumlarını belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmaya göre; iklim şartları, ulaşım, dil problemi, fiziksel yetersizlikler ve araç-gereç sorunu, barınma problemi, velilerin ilgisizliği, öğretmen yetiştirme sistemindeki eksiklikler, müfettiş ve idarecilerin tutumu, halkın öğretmene sergilediği tutum, sosyal yaşamdan yoksunluk, atama sistemi ve öğretmen maaşlarının yetersizliği öğretmenlerin güdülenmelerini azaltan etmenler arasında sıralanmıştır.

Taş (2005), yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin motivasyonlarını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Köylerde görev yapan öğretmenlerle ilçe merkezlerinde görev yapan sınıf öğretmenleri arasında "Fiziksel Koşullar", "İşin Niteliği", "Ücret", "Ödül" ile "Mesleki Gelişim ve Yükselme" faktörleri açısından anlamlı bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Köy okullarının fiziksel koşulları ile sınıf öğretmenlerinin ücretleri ve özlük haklarında iyileştirilmelere gidilmesi önerilmiştir.

Turan ve Garan (2008:117) çalışmalarında, kırsal kesimde çalışan sınıf öğretmenlerinin, mesleki gelişimleri, matematik müfredatı, fiziksel koşullar, okulun öğrenme kültür ve iklimini etkileyen etmenler ve okul paydaşları ile ilgili karşılaştıkları sorunların, "kırsal gerçeğinin" göz ardı edilmesinin ve kırsal kesime yönelik farklı bir eğitim anlayışı, programı ve politikasının sunulmamasından kaynaklandığı sonucuna ulaşmışlardır.

### **Araştırmanın Önemi**

Bu araştırmadan elde edilecek sonuçlar, köylerde görev yapan sınıf öğretmenlerinin sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üretmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda daha kaliteli bir eğitim için ülkenin dört bir yanında yer alan okullarda yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasına olanak sağlayabileceği ve öğretmenlerin sıkıntılarının ortadan kaldırılmasına önemli katkılarda bulunabileceği varsayılmaktadır. Sınıf öğretmenliği adaylarının köyde görev yaparken karşılaşabilecekleri

sorunlar hakkında bilgi sahibi olmalarına ve bu konuda hazırlıklı ve bilinçli bir biçimde hareket edebilmelerine yardımcı olacağı da düşünülmektedir. Aynı zamanda, bu araştırmanın köy şartlarına uygun öğretmen yetiştirme uygulamalarının günümüz koşullarına göre düzenlenmesine yardımcı olacağı da düşünülmektedir.

### **Problem Durumu**

Mesleklerinin ilk yılında Türkiye'nin Ağrı, Bitlis, Diyarbakır ve Muş illerinin köylerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin sorunları nelerdir?

### **YÖNTEM**

#### **Araştırma Deseni**

Mesleklerinin ilk yılını köy okullarında yerine getiren sınıf öğretmenlerinin sorunlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilimin kullanıldığı çalışmada veri toplamak için görüşme tekniği seçilmiştir. Olgu bilim deseni farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Olgularla günlük yaşantıda sık sık karşılaşılsa da bu durum onların tam olarak anlaşıldığı anlamına gelmez. İnsanlara tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamın kavranamadığı olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim, iyi bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek; 2005:72).

Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden görüşme(mülakat) tekniği uygulanmıştır. Ve görüşme tekniklerinden yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu teknikte, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar, ne tür soruların ne şekilde sorulup, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı şekilde belirleyen görüşme planının birebir uygulandığı bir görüşmedir (Ekiz, 2009).

#### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubunu; 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ağrı, Bitlis, Diyarbakır ve Muş illerinin köy okullarında görev yapan, mesleğinin ilk görev yılı olan 15 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun bu şekilde planlanmasının nedeni; araştırmacıların bu illerde görev yapan öğretmenlerden çalışmaya katılabilecekleri yönünde görüş almış olmalarıdır.

#### **Verilerin Toplanması**

Bu araştırmada veriler yapılandırılmış görüşme yoluyla (yüz yüze ve bilgisayarla video görüşmesi yapılarak) elde edilmiştir.

Çalışmada veriler şu yol izlenerek toplanmıştır. İlk olarak Ağrı, Bitlis, Diyarbakır ve Muş illerinin köy okullarında görev yapan 90 sınıf öğretmenine ulaşılmış, çalışmanın amaçları hakkında bilgilendirilmişler ve gönüllü olarak bu araştırmaya katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Öğretmenlere, elde edilecek verilerin güvenilirliği, bilgilerin saklı tutulacağı, kimliklerinin gizli tutulacağı ve araştırmanın herhangi bir yerinde kendilerinin veya kurumlarının isimlerinin geçmeyeceğine dair güvence verilmiştir. Bu doğrultuda 15 sınıf öğretmeni araştırmaya gönüllü olarak katılacaklarını bildirmişlerdir. İkinci olarak görüşmeyi kabul eden katılımcılarla ortak görüşme günleri belirlenmiş ve o tarihlerde görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil olan 15 öğretmen ile tek tek olmak üzere birer defa görüşülmüş ve bu görüşmelerin her biri yaklaşık 40-45 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelere hem dijital olarak kayıt altına alınmış hem de el yazısıyla not edilmiştir.

Araştırmada nitel veri toplama araçları ile toplanan verilerin geçerliği için inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirliği için tutarlık ve teyit edilebilirlik ölçütlerinden yararlanılmıştır. Burada inandırıcılığın sağlanması için görüşme formunun geliştirilmesinde ve veri analizinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca katılımcılar ayrıntılı olarak

belirtilmiştir. Aktarılabirlik ölçütü için sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın tutarlılığını ve teyit edilebilirliğini sağlamak amacıyla veri toplama araçlarının hazırlanmasından analizine kadar tüm süreçlerde uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlarla yapılan tartışmalar sonucunda temalara son şekilleri verilmiştir.

### Verilerin Analizi

Elde edilen veriler nitel veri özelliği taşımaktadır. Bu verilerin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden “İçerik Analizi” yöntemi kullanılmıştır.

İçerik analizi özellikle sosyal bilimlerin birçok alanında sıklıkla kullanılan önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi, belirli ilkelere dair kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik yinelenebilir bir teknik olarak tarif edilir. İçerik analizi metin/metinlerden oluşan bir bütünün içerisindeki belli kelimelerin/kavramların var olma durumunu belirlemeye yönelik yapılıdır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların var olma durumunu, anlamlarını ve ilişkilerini belirleyip, analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar (Büyüköztürk, vd., 2012:240).

### BULGULAR

Öğretmenlerden elde edilen görüşler kategorilendirilmiş, daha sonra temalaştırılmıştır. Ortaya çıkan kategoriler;

Fiziki/altyapı kaynaklı sorunlar (7 tema)

Öğretmen kaynaklı sorunlar (6 tema)

Öğrenci kaynaklı sorunlar (4 tema)

Veli kaynaklı sorunlar (2 tema)

Yönetici kaynaklı sorunlar (2 tema) şeklindedir.

Öğretmenlerden elde edilen görüşler beş başlık halinde kategorilendirilmiş ve her kategoriye ait temalar ortaya çıkarılmış ve frekansları tablolara yansıtılmıştır.

**Tablo 1:** Fiziki/altyapı kaynaklı sorunlar (7 tema)

Temalar	f
Derslik yetersiz	13
Okulun eksiklikleri	11
Soba yakmak-tezek yakmak	9
Fotokopi eksikliği	8
Tuvalet eksikliği	7
Araç-gereç ve materyal	7
Hijyen eksikliği	5

Tablo 1’de görüldüğü üzere “fiziki/altyapı kaynaklı sorunlar” kategorisinde yedi tema ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla “derslik yetersiz”, “okulun eksiklikleri”, “soba-tezek yakmak”, “fotokopi eksikliği” şeklinde sorunlar yaşadığını göstermektedir. İlkokullarımızda hala derslik yetersizliği, öğretmenin soba yakmak zorunda kalması vb fiziksel ve altyapıya dayalı sorunlar yaşıyor olmaları üzüntü vericidir. Bu sorunların en asgari seviyeye çekilmesi öğretmenlerimizin çalışma koşullarını iyileştireceği kabulüyle olumlu katkılar sağlayacaktır.

**Tablo 2:** Öğretmen kaynaklı sorunlar (6 tema)

Temalar	f
Köy-ilçe barınma sorunları	14
Uzun ve zorlu yolculuklar	12
Öğretmen yetersizliği	9
Sosyal faaliyet olmayışı	3
İyi bir eğitim eksikliği(öğretmenin özeleştirisi)	3



Beslenme sorunları	2
--------------------	---

Tablo 2’de görüldüğü üzere “öğretmen kaynaklı sorunlar” kategorisinde altı tema ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla “köy-ilçe barınma sorunları”, “uzun ve zorlu yolculuklar”, “öğretmen yetersizliği” şeklinde sorunlar yaşadığını göstermektedir. Köylerde görev yapan sınıf öğretmenlerinin barınma sorunları, köyde lojman vb olmadığı için her gün yolculuk yapmaları gerekliliği, okuldaki öğretmen eksikliği gibi sorunlar dile getirdikleri görülmüştür. Bu sorunların ortadan kalkabilmesi için öğretmenlerin barınma ihtiyaçları giderilmeli, gereken noktalara lojman desteği sağlanmalı, okulda öğretmen eksikliği ortadan kaldırılmalıdır. Diğer sorunlarda sorunun kaynağı tespit edilerek çözüme kavuşturulmalıdır. Bu sorunların giderilmesi öğretmenlerimize ve bütüncül olarak bakılırsa eğitim sürecimize olumlu katkılar sağlayacaktır.

**Tablo 3:** Öğrenci kaynaklı sorunlar (4 tema)

Temalar	f
Devamsızlık yapılması	11
Türkçe bilmeyen öğrenciler	10
Birleştirilmiş sınıflar	9
Kalabalık sınıflar	5

Tablo 3’te görüldüğü üzere “öğrenci kaynaklı sorunlar” kategorisinde dört tema ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla “devamsızlık yapılması”, “Türkçe bilmeyen öğrenciler”, “birleştirilmiş sınıflar” ve “kalabalık sınıflar” şeklinde sorunlar yaşadığını göstermektedir. İlkokul düzeyinde; öğretmen görüşleriyle devamsızlık yapıldığı görüşü üzerinde önemle durulması gereken bir husustur. Bu sorunun bertaraf edilmesi için velilerin, öğretmenlerin ve yetkili idarecilerin gereken önlemleri almaları gerekmektedir. Türkçe bilmeyen öğrenciler için okul öncesi eğitimin önemi vurgulanmalı ve köylerde yer alan okullarımıza gereken destek sağlanmalıdır. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere gereken destek sağlanmalı, hizmet içi eğitimlerde bu konu hakkında bilgilendirilmelidirler. Kalabalık sınıflar ise istenen mevcut sayıya çekilmelidir. Bu sorunların giderilmesi öğretmenlerimize ve eğitim sürecimize olumlu katkılar sağlayacaktır.

**Tablo 4:** Veli kaynaklı sorunlar (2 tema)

Temalar	f
İlgisizler	11
Çocuklarının eğitimlerine harcama yapmamak	7

Tablo 4’te görüldüğü üzere “veli kaynaklı sorunlar” kategorisinde iki tema ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla “ilgisizlik”, “çocuklarının eğitimlerine harcama yapmamak” şeklinde sorunlar yaşadığını göstermektedir. Öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için; öğretmenlerin ve okul idarecilerinin velilerle daha fazla iletişim sağlamalarına olanak sağlayacak etkinlikler düzenlenmelidir. Bu etkinlikler velilerin eğitimin önemi hakkında farkındalık geliştirmelerine imkân verebilir. Bu sorunların giderilmesi eğitim sistemimize olumlu katkılar sağlayacaktır.

**Tablo 5:** Yönetici kaynaklı sorunlar (2 tema)

Temalar	f
Yönetimde katılım yok(Okul-MEM)	12
Teftiş yapanların baskı ve stresi	8

Tablo 5’te görüldüğü üzere “yönetici kaynaklı sorunlar” kategorisinde iki tema ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla “yönetimde katılım yok”, “teftiş

yapanların baskı ve stresi” şeklinde sorunlar yaşadığını göstermektedir. Öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda; okul idarecilerinin ve milli eğitim müdürlüğü yetkililerinin öğretmenlere desteklerini arttırmaları, yapıcı davranışları ve birlikte hareket etmeleri, teftiş gerçekleştiren görevlilerin iletişim süreçlerini daha iyi noktalara taşıma gayretleri bu sorunları ortadan kaldıracaktır.

Yukarıda belirtilen tüm sorunların giderilmesi veya asgari düzeylere çekilmesi; öğretmenlerimize, öğrencilerimize, velilerimize ve milli eğitim idarecilerine olumlu katkılar sağlayacaktır. Eğitim sürecinin bireysel aktörlerine yapılan bu olumlu katkılar eğitim sistemimizi iyi yönde etkileyecektir.

### **Öğretmenlerin Sorunlara Dair Görüşleri**

Köylerde görev yapan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlara dair bazılarının görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

Ö3: *Benim yaşadığım sorunların en başında, barınma için bir yer bulmak vardı. İki aya yakın bir süre misafir olarak ilçe merkezinde kötü bir misafirhanede kaldım. Misafirlikten sonra kalıcı yerime geçtiğimde 3 kişilik bir odada 1 memur ve 2 öğretmen konakladık. Diğer yaşadığım sorunlara gelirse; öncelikle öğrencilerim Türkçeyi doğru düzgün konuşamıyorlardı ve bu ders esnasında beni çok zorluyordu. Okulumuzun fiziksel ve altyapı anlamında çok eksikliği vardı. İlçe Mem bu eksiklerin giderilmesi noktasında gerekli desteği vermiyordu. Sorunları kanıksadım zamanla, çünkü çözülmesi için hiçbir amirden destek göremiyoruz. Tek yaptıkları geçiştirmek.*

Ö4: *Birleştirilmiş sınıf öğretmenliği diye bir şey vardır, bir de okulda tek öğretmen olmak vardır...*

Ö5: *Köy ilkokulunda çalışmak ciddi bir özveri istiyor. Şu an Ağrı ili Taşlıçay ilçesinin ... köyünde sınıf öğretmeniyim. Her gün İlçeden köye 40 km 'ye yakın bir yolu gidip geliyoruz. Kar yolları kapatıyor. Ciddi bir kış geçiriyoruz. Ben Bursalıyım, ömrümde böyle çetin şartlar görmedim. İlk 6-7 ay içerisinde bırakıp gitmeyi, istifa etmeyi çok düşündüm. Ama öğretmen arkadaşlar vazgeçirdiler, şimdi iyi ki vazgeçirmişler diyorum. Hissettiğim sorunlardan bir tanesi öğrenciler çok devamsızlık yapıyorlar, veliler öğrencileriyle neredeyse hiç ilgilenmiyorlar, birkaç kez veli toplantısı yapalım dedik, velilerin yarından fazlası gelmedi. Okulumda ısınma problemi var, soba yakıyoruz ve soba yakarken tezek-çöğen gibi malzemeler kullanıyoruz, soba yakmayı burada öğrendim, ama bu malzemeler sınıfların kötü kokmasına sebep oluyor, sık sık su kesintileri yaşanıyor okulda.*

Ö6: *Sabahın beş buçuk altısında kalkıp yollara düşen, servisi bile olmayan köyüne gitmek için dakikalarca araba beklemek, kırık dökük bir okulda doğru dürüst türkçe bilmeyen çocuklara hayatı öğretmeye çabalamak, okulda odun bile bulamadan soğuktan titreyerek ders yapmaya çalışmak, dönüşte eve dönmek için otostop çekmek ve yine de hayata gülümseyebilmektir...Sınıf öğretmenliği budur...*

Ö7: *Cevaplarım bolca şikâyet ve bıkmışlık barındırabilir. Bunu yazdıktan sonra dışarı çıkıp dolaşmam lazım kendime gelebilmek için. Ne güzel yanları vardı bu mesleğin bir zamanlar benim için. Göreve başlayınca o kadar çok zorlandım ki. Öğretmenlik ne kolay, çalışma saatleri çok az, tatili ne çok diyenleri öğretmenlik yapmaya davet ediyorum belli bir süre. Asla bitmiyor işlerim ne evde ne okulda. Harcadığım fiziksel ve mental enerji o kadar yoğun ki. Evliya filan olmak lazım bu mesleği layıkıyla yerine getirmek için. Kesinlikle öğretmenlere psikolojik destek verilmeli. Milli eğitim keşke biraz da bu konuda çalışma yapsa, eğitim sistemi o zaman istenilen hale gelirdi. Bence*

*eğitim sistemindeki en büyük eksiklik bu. Gelelim yaşadığım sorunlara; köy yolları berbat, yol uzun sürüyor, okulda araç-gereç-kitaplık vb ciddi eksiklikler var. İlçe meme bildiriyoruz ama aynı tas aynı hamam, Türkçe bilmeyen öğrencilerim var ve 4. sınıfa gelmiş hala doğru düzgün okuma yazma becerisine sahip olmayan öğrenci var.*

*Ö8: Görev yerine gittiğimde kalacak yer bulmada sıkıntı yaşadım. Batıdan geldiğim için günlerce elektriksiz kalmayı çok yadırgadım. Yağmurlu mevsimlerde çamurlu akan suyu dinlendirip süzerek banyo yapmaya çalıştım. Konakladığım ilçede bakkaldan hallice markette son kullanma tarihli yoğurdu görünce taze yoğurt buldum diye sevinmiştim. Pazarda, markette her şey pahalı. İlçede ev kiralari çok pahalı.*

*Ö9: Diyarbakır'ın ilçe merkezine 75 km olan köylerinden birinde müdür yetkili sınıf öğretmenini ve hizmetli olarak görev yapıyorum. Kaldığım lojmanla okul binası bitişik. Sobayla ısıtıyor, suyum da okul bahçesindeki çeşmeden taşıyorum eve. İlçeye düzenli ulaşım olmadığından dolayı da ayda bir defa anca gidebiliyorum ilçe merkezine. Öğrencilerime okuma yazma öğretebilmenin derdindeyim. Zor şartlarda görev yapıyorum, kutsal bir misyonu yerine getirmeye çalışıyoruz ama biraz destek, yardım bekliyoruz idarecilerimizden.*

*Ö10: Çalıştığın köyde kalabileceğin bir lojman olmayabilir. Lojman varsa su yoktur. Su varsa kışın soğuktan donar. Elektrikler sık sık kesilir. Bazen 10 ila 15 gün elektriksiz kalabilirsin. Kış mevsimi ağır geçiyorsa, yollar kapanır. Günlerce ilçeye gidemezsin. İhtiyaçlarını karşılayamazsın. . . . Doğuda öğretmen olmak zordur. Hele ki üniversiteden yeni mezun olmuş, 23 yaşında, hiç köyde yaşamamış genç bir öğretmensen. . . . Doğuda aileler kendi arasında kürtçe konuştuğu için birçok kadın ve çocuk Türkçe bilmemektedir. Sınıfta çocuklarla (1.sınıf) iletişim kurmak oldukça güçtür. İlk zamanlar diğer çocukların tercümanlığı sayesinde anlaşabilirsiniz. Sonraları biraz çocuklar çabalar Türkçe öğrenmek için biraz öğretmenler çabalar kürtçe öğrenmek için. . . .*

Yukarıda yer alan ifadeler köylerde mesleklerinin ilk yılını geçiren sınıf öğretmenlerine ait elde edilen görüşlerin kısaltılmış ve örnek olması açısından buraya yerleştirilen ifadelerdir. Buraya kısaca görüşleri koyulan öğretmenler; Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9 ve Ö10 olarak adlandırılan sekiz sınıf öğretmenin görüşüdür. Bu görüşler incelendiğinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar; derslik yetersizliği, okulun eksiklikleri, barınma sorunları, ulaşım problemleri, öğrenci devamsızlıkları, dil problemleri, velilerin ilgisizliği, okul/ilçe yönetiminden destek görememek ve birleştirilmiş sınıf uygulaması gibi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu sorunlar öğretmenlerin çoğu tarafından dile getirilmiş ve çözülme beklemektedir.

## **TARTIŞMA ve SONUÇ**

Elde edilen bu sonuçlar ve daha önce yapılmış olan çalışmalar 70'li yıllardan itibaren göreve yeni başlayan öğretmenlerin benzer sorunları yaşamakta olduğunu ve sorunların halen devam ettiğini göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bulguların sonuçlarına göre öğretmenler en fazla şu sorunları dile getirmişlerdir: Köy/ilçe barınma sorunları, derslik yetersizliği, uzun-zorlu yolculuklar, yönetimde katılım olmayışı, okulun eksiklikleri, öğrencilerin devamsızlıkları, velilerin ilgisizliği ve Türkçe bilmeyen öğrencilerin olmasıdır. Bu sorunlar öğretmenler tarafından en çok ifade edilen sorunlardır.

Erdem, Kamacı ve Aydemir (2012) yılındaki çalışmalarında; sınıf öğretmenlerinin amirleriyle iletişimi, öğrenci devamsızlıkları, derslik sayısı, okulun fiziki yapısının elverişliliği noktalarında sorunlar yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Sağ, Savaş ve Sezer (2009)

“Burdur’daki Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri, Sorunları ve İhtiyaçları” adlı çalışmalarında; okulun teknolojik eksiklikleri, okul yönetiminin destek sağlamaması, velilerin öğrencinin akademik durumuna ilgisizliğini vurgulayan sorunlar belirlemişlerdir.

Literatür incelendiğinde; sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilen araştırmalarda ulaşım, öğretmenlerin yaşadıkları temel sorunlar arasında yer almakta (Kuzey, 2002; Atmaca, 2004; Yazıcı, 2006; Özpınar, 2008), birçok araştırmada okulun araç gereç eksikliği, fiziksel imkânları ve teknolojik sıkıntılar öğretmenlerin yaşadığı önemli sorunlar olarak ön plana çıkmaktadır (Yerlikaya, 2000; Kuzey, 2002; Yapıcı ve Yapıcı, 2003; Fidan, 2008; Özpınar, 2008; Duran, Sezgin ve Çoban, 2011:468).

Kavak ve Ergen (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin birçoğunun okula devamının sağlanamadığı ve bu durumun öğretmenler için sorun oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Özpınar (2008) köyde görev yapan sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirdiği araştırmada okula devamı sağlamanın öğretmenler için önemli bir sorun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu araştırma sonuçları köy okullarında okula devam problemleri yaşandığını göstermektedir.

Birçok araştırmada (Özben, 1997; Yapıcı ve Yapıcı, 2003; Atmaca, 2004; Çelik, 2005) velilerin çocuklarına karşı ilgisizliği sıklıkla kaşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlar, araştırmamızın sonuçları ile benzerlikler taşımaktadır.

Bu sorunların farkında olunması ve gereken önlem ve desteklerin verilerek bu sorunların azaltılması ve çözülmesi öğretmenler açısından önemlidir. Öğretmenler için önemli görülen bu sorunların çözülmesi köyden ilçeye, ilçeden ile, ilden ülkeye ve dolayısıyla eğitim sistemimize olumlu faydalar sağlayacaktır. Eğitim sistemlerinde sorunların çözülmesi eğitimin niteliği artıracak ve bu nitelik artışı öğrencilere ve sistemin çıktılarına hedeflenen katkılar sağlayacaktır.

Sınıf öğretmenliği düşünüldüğünde ülkenin geleceğini temelden yetiştirmekle görevli olan sınıf öğretmenlerinin sorunları büyük ölçüde toplumun sorununu oluşturmaktadır. Çünkü mesleğinin ilk yıllarında sorunlarla boğuşan bir öğretmenin geleceğe umutla bakması kolay değildir. Bu nedenle göreve yeni başlayan öğretmenlerin sorunlarının çözümünde eğitim fakültelerine, MEB’na, okul yöneticileri ve tecrübeli öğretmenlere büyük roller düşmektedir.

Çalışmanın sonuçları; mesleklerinin ilk yıllarındaki sınıf öğretmenlerinin ciddi sorunlarla karşılaştığı, hala okullarımızda altyapı anlamında eksiklikler olduğu, eğitimde eşitsizliğin aşılamadığı, çözülmeyen sorunların öğretmenlerin motivasyonlarını düşürdüğü, yönetici pozisyonlarında yer alan bireylerin iletişim eksiklikleri olduğu yönündedir.

Yukarıda belirtilen sorunların ortadan kaldırılabilmesi için temel öneri tüm sorunların asgari düzeye çekilmesi gerektiğidir. Ayrıca sınıf öğretmenleri köy okullarında çalışabilecek şekilde yetiştirilmeli, idarecilerinden gereken rehberlik ve iletişimi edinmeleri sağlanmalı ve bunun için idarecilere (müdür, müfettiş ve ilçe/il mem amirleri) durumun önemi hissettirilmelidir. Okulların fiziksel altyapıları; derslik, ısınma, temizlik, ulaşım, lojman vb anlamda iyileştirilmelidir. Veliler, çocuklarının gelişim ve ilerlemeleri hakkında daha duyarlı hale getirilmeli ve bunun için farkındalık etkinlikleri düzenlenmeli, ailelere eğitimin önemi hissettirilmelidir. Tüm bu önerilerin ışığında, sorunların azalacağı ve olumsuz etkilerinin ortadan kalkacağı umulmaktadır.

### **Kaynakça**

- Atmaca, F. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Motivasyon Durumlarının İncelenmesi (Ağrı İli Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, İ. (1999) Düünden Bugüne Öğretmenler. Eğitim Sen Yayınları Araştırma Dizisi 2: Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çalık, T. & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(1), ss. 55–66.
- Çelik, N. (2005). Okul Aile Sorunlarında Yaşanan Sorunlar, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Daştan, M. (2008). Türkiye’de Öğretmen Ücretleri; Türkiye’deki Öğretmen Ücretleri ile OECD Ülkelerindeki Öğretmen Ücretlerinin Karşılaştırılması. Milli Eğitim Dergisi, 177, ss. 306–326.
- Değirmencioglu, C. (2000). Bir Felsefeci Gözüyle Öğretmenlik, Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Nobel Yayınları, Ankara.
- Duran, E., Sezgin, F., Çoban, O. (2011). Aday Sınıf Öğretmenlerinin Uyum Ve Sosyalleşme Sürecinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31, 465 - 478.
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 2. baskı). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Erdem, A. R., & Yaprak, M. (2011). Köy ve İlçe Merkezinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Halkla Etkileşim ve Mesleki Memnuniyet Boyutunda Karşılaştığı Sorunlar ve Bu Sorunların Performansına Etkisi Konusundaki Görüşleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (26), 151.
- Erdem, A. R., Kamacı, S., & Aydemir, T. (2012). Birleştirilmiş Sınıfları Okutan Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar: Denizli Örneği. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 1 (1-2), 3-13.
- Fidan, N. K. (2008). İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 1(1), 48–61.
- Girgin, G. (1995). İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gündüz, B. (2006). Öğretmenlerde Akılcı Olmayan İnançların Kişisel Ve Mesleki Değişkenlere Göre İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(11), ss. 75–95.
- Gürkan, T. & Gökçe, E. (1999). Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Gürsoy, H. (2003). Öğretmen Yetiştirmede Sorunlar ve Öneriler. Çağdaş Eğitim Dergisi, 28 (299), 28-35.
- Kavak, Y. ve Ergen, H. (2007). Türkiye İlköğretime Katılım ve Okula Gidemeyen Çocuklar. Milli Eğitim Dergisi, 173, 8-26.
- Korkmaz, S. (1999). Göreve Yeni Başlayan Öğretmenlerin Mesleğe Uyum Sorunları, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Kuzey, M. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Bazı Sorunları ve Bazı Çözüm Önerileri, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.MEB, (2017).
- Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016-2017. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Metk <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>
- Orakçı, A. (2005). Ayrıcalıklı Bir Meslek Öğretmenlik. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 6, 69.
- Övet, O. (2006). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özben, K. (1997). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Özdemir, S. & Yalın, H. İ. (2000). Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Geliştirilmiş 3. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Özpınar, M. (2008). Köyde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları (Aydın İli Örneği). (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Özpınar, M. ve Sarpkaya, R. (2010). Köyde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 17-29.
- Öztürk, N. (1995). İlkokul Öğretmenlerinin Çalıştıkları Okulun İklimine İlişkin Algıları ile Gerilim (Stres) Düzeyleri Arasındaki İlişkiler (İzmir Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sağ, R., Savaş, B., & Sezer, R. (2009). Characteristics, Problems And Needs Of Multigrade Class Teachers in Burdur. Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE), 10(1).
- Sazak, N. (2007). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Ses Sağlığı ve Korunmasına İlişkin Görüşleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(13), ss. 69-86.
- Seferoğlu, S. S. (2001). Sınıf Öğretmenlerinin Kendi Mesleki Gelişimleriyle İlgili Görüşleri, Beklentileri ve Önerileri. Milli Eğitim Dergisi, 149, 12-18.
- Şekerci, C. (2000). Türk Eğitim Sisteminin Kırsal Bölgedeki Sorunları ve Çözüm Önerileri. Milli Eğitim Dergisi, S, 146, 63-66.
- Taş, S. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Motivasyonunu Etkileyen Faktörler, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekışık, H. H. (1986); "Türkiye'de Öğretmenlik Mesleği ve Sorunları", "Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyumu". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Ankara:17-19 Kasım 1986.
- Turan, S., & Garan, Ö. (2008). Kırsal Kesimde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Matematik Öğretiminde Karşılaştıkları Güçlükler. Milli Eğitim Dergisi, 177, 116-128.
- Yalın, M. (2001). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Problemleri ve Çözüm Önerileri, (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2003). İlköğretim Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar. Üniversite ve Toplum, 3(3), 09.
- Yazıcı, L. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin İlk Atama ve Yer Değiştirmelerinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yerlikaya, A. (2000). Köy ve Şehirlerde Çalışan Sınıf Öğretmenlerinde Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.



## ZORUNLU TRAFİK SİGORTASINDAKİ MEVZUAT KAYNAKLI DEĞİŞİKLİKLERİN PRİM ÜRETİMİNE ETKİSİNİN ANALİZİ

Cüneyt TUNÇ\*  
Özgür AKPINAR\*\*

### Özet

Gelişen sigortacılık faaliyetlerinin etkisiyle, sigortacılığın sosyal yaşam ve ülke ekonomisi içindeki yeri önem kazanmaya başlamıştır. Sigortacılık genel olarak, gerçekleşmesi mümkün risk ve tehlikeleri teminat altına alan ve risk meydana geldiği zaman ortaya çıkan hasarların karşılanmasını sağlayan bir sistem olarak tanımlanabilir. Ülkemizde en yaygın kullanılan sigorta türü ise motor branşlarına ait Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası'dır. Sektör genelindeki toplam prim üretiminin büyük bir bölümü bu branşta gerçekleşmektedir. Zorunlu olması ve araç sahibi olan herkesin yaptırma yükümlülüğü bulunması sebebiyle toplumun birçok kesimini de etkilemektedir. Bu nedenle, kanun koyucu regülatörler tarafından trafik sigortasında yapılan veya yapılması planlanan mevzuat kaynaklı herhangi bir değişiklik, bu branşta toplanan prim miktarını, gerçekleşen hasarların karşılanmasını, sigortalı adedini, sigortasız araç sayısını doğrudan etkilemekte ayrıca toplanan primlerin tasarruf ve yatırım amaçlı kullanım fonksiyonlarını da göz önünde bulundurduğumuzda faaliyet dışı gelir kaynaklarını da etkilemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, regülasyon ve mevzuat kaynaklı değişikliklerin sektöre olası prim etkisini ortaya koyarak fiyatlandırma politikalarında bir değişiklik yapılmadan önce kamu otoritesi ve sektör dinamiklerinin dikkate alındığı ortak çalışma grupları ve komisyonlar kurularak fiyatlandırma politikalarına karar verilmesi gerekliliğinin önemini ortaya koymaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Sigortacılık, Sorumluluk, Trafik Sigortası.

## ANALYSIS OF EFFECTIVENESS OF PRIMARY PRODUCTION CHANGES IN REQUIRED TRAFFIC INSURANCE

### Abstract

As a result of the development of insurance activities, the place of the insurance sector in social life and the economy of the country have started to gain importance. In general, insurance can be defined as a system that secures the possible risks and hazards that may occur that the damages that occur when the risk occurs are compensated and eliminated. The most common type of insurance in our country is Motor Third Party Liability of motor branches. Most of the total premium production in the sector is realized in this branch. It affects many segments of society as it is compulsory and has the obligation to make by everyone who owns a vehicle. Therefore, any change in the legislation that is planned to be made or made by law enforcement regulators directly affects the amount of premiums collected in this branch, the compensating the amount of damages incurred, the number of the insureds, the number of vehicles without insurance, and the non-operational income sources when we consider the savings and investment purpose functions of the premiums collected. The main objective of this study is to assert the impact of changes in regulatory and legislative origin on

\* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Doktora Programı, tunceko@gmail.com

\*\* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Sigortacılık Bölümü, oakpinar@marmara.edu.tr.tr

premium production, asserting the need of rendering the decisions of pricing policies by establishing joint working groups and commissions that take into account the public authority and sector dynamics before making changes in pricing policies.

**Keywords:** Insurance, Liability, Traffic Insurance.

## 1. Giriş

Toplumlar buldukları kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal çevre yapılarına göre kendilerini, karşı karşıya kalma ihtimali olunan risklerden koruma mekanizmaları üretmiş ve uygulamışlardır. Karşılaşılabilecek risklere karşı meydana getirilen bu savunma mekanizmaları tarihsel süreç içerisinde, değişikliğe uğramıştır. Sigortacılık, Avrupa modernizasyonunun başlangıcı, kapitalist sistemin gelişimi ve sanayi devrimi ile en son halini almıştır.

Sanayinin gelişmesiyle beraber motorlu araçların kullanımının yaygınlaşmasından dolayı kaza riskinde ve frekansında artışlar olmuştur. Türkiye’de motorlu araç sayısının ve kullanımının artışına bağlı olarak yaşanan trafik kazaları da benzer oranda artış göstermiştir. Araçlardaki teknolojik gelişmelerle birlikte ülkemizdeki trafik bilincinin eksikliği de trafik kazalarının artışında önemli etken olmuştur. Özellikle 1950’li yıllardan sonra artan trafik yoğunluğundan dolayı, kara yollarında mal ve can güvenliğinin temin edilmesi bütün dünya için çözümlenmesi önemli bir problem haline almıştır. Türkiye’de hızlı nüfus artışının etkisiyle beraber özellikle büyük kentlerde artan araç kullanımının ve trafik yoğunluğundaki artışın etkisiyle meydana gelen trafik kazalarının yarattığı sorunlar, motorlu araçlar için sigorta ihtiyacının gelişimini sağlamış ve yapılan çalışmalar neticesinde motorlu araç kullananlar için zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmak en azından yaşanacak hasarın karşılanması için çözüm yolu olarak yürürlüğe sokulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türk sigortacılık sektöründe en çok prim üretimi gerçekleştirilen branş olan zorunlu trafik sigortası fiyatlandırmasında meydana gelen mevzuat kaynaklı değişikliklerin sigorta sektörüne etkilerini ortaya koymaktır. Belirtilen bu amaç doğrultusunda çalışmamız, 2. bölümde daha önce bu alanda yapılmış literatür çalışmaları ile başlamaktadır. Daha sonra 3. bölümde zorunlu trafik sigortası kavramından ve sigortacılık sektöründeki yerinden bahsedilmiştir. 4. bölümde ise trafik sigortasında meydana gelen mevzuat kaynaklı değişiklikler yer almaktadır. 5. bölümde ise ekonometrik tahmin ve elde edilen bulguların etkileri sunulmuştur. Genel bir değerlendirmenin yapıldığı son bölümde ise sigorta fiyatlandırmasındaki mevzuat kaynaklı değişikliklerin sektöre etkilerine ilişkin tartışma ve sonuç yer almaktadır.

## 2. Literatür

Trafik sigortası (yabancı literatürde motor üçüncü şahıs sorumluluk olarak kullanılmakta) konusunda literatürde yurt içinde ve yurt dışında yayınlanan akademik dergilerde yapılmış çalışmalar yer almaktadır.

Acar ve Karabey (2015), çalışmalarında sigorta sektöründe yer alan bir sigorta şirketinden alınan trafik sigortası hasarlarına ilişkin veri kümesini kullanarak, hasar tutarlarını modellemiş ve model sonuçlarından faydalanılarak anlamlı olan açıklayıcı değişkenlere göre risk ölçüm hassasiyetlerini incelemişlerdir. Risk ölçümünde, Riske Maruz Değer (RMD) ve Beklenen Kayıp (BK) yöntemlerini kullanmışlardır.

Baykal ve Bülbül (2016), çalışmalarında ödül-ceza sistemlerinin zorunlu trafik sigortasında fiyatlandırmada kullanılan önemli araçlardan biri olduğunu vurgulamışlardır. Çalışmalarında, önceden kullanılması zorunlu olan ödül-ceza sisteminin basamak sistemi, geçiş kuralları ve devlet tarafından belirlenmiş ödül-ceza oranlarının getirdiği dezavantajları göz önünde bulundurarak, sigortalıların hasar geçmişi bilgilerini kullanarak bir deneyim fiyatlandırması yapmışlardır.



Karlis, Tzougas ve Frangos (2018) çalışmalarında, gelişmiş ülkelerde motor üçüncü şahıs sorumluluk sigortasının ekonomik önemini, optimal bonus-malus sisteminin faydalarını detaylandırmışlardır. Bununla birlikte, optimal bonus-malus sisteminin oluşturulmasındaki en büyük dezavantajın, nokta tahminleri olarak değerlendirilen prim hesaplamalarındaki değişkenliğin açıklanamamasından kaynaklandığını tespit etmişlerdir.

Maichel-Guggemoos ve Wagner (2018) çalışmalarında, Almanya’da motor sigorta ürünlerinin, sigorta şirketleri tarafından yasal statü, büyüklük, ürün portföyü, dağıtım stratejisi ve operasyonel verimlilik açısından farklılık şekillerde sunulmasını incelemişlerdir. Ayrıca, iki ana ürün, yani motor üçüncü şahıs sorumluluğu (trafik) ve motor kendi hasarı (kasko) arasında ayırım söz konusudur. Çalışmalarında, şirketlerin özelliklerini, trafik ve kaskodaki primlere, toplam talep maliyetlerine ve sözleşme başına işletme giderlerini ne ölçüde açıklayabildiğini analiz etmişlerdir. Analizlerinde, 2002-2014 yılları arasında Almanya’da motor sigorta ürünleri sunan sigorta şirketlerinin panel verilerini kullanmışlardır.

### 3. Trafik Sigortası Kavramı ve Sektördeki Yeri

#### 3.1. Trafik Sigortası Kavramı

Sigorta sektörünün ülkemizde gelişim göstermesi 19.yüzyılın sonlarına doğru olmuş ve bu yüzyıl içerisinde sektör gelişmeye devam etmiş takip eden dönem içerisinde zorunlu sigorta uygulamaları da hayata geçirilmiştir. Zorunlu sigortaların ilki olan “Karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası”, bilinen diğer adıyla “Zorunlu Trafik Sigortası”, ülkemizde motorlu taşıt sahibi herkesin yaptırma yükümlülüğü bulunan bir sorumluluk branşı olup, yaptırılmaması durumunda cezai işlemler uygulanan zorunlu bir branştır.

Sorumluluk sigortaları, sigortalının faaliyeti sırasında kendi kusurları nedeniyle üçüncü şahıslara verdiği maddi ve bedensel zararlardan dolayı kendisine yüklenecek tazminat yüküne, belirli koşullarda ve belirli limitlere kadar teminat sağlayan bir sigorta çeşididir (Bozer, 2007:130-134). Bir sorumluluk sigortası türü olan, Zorunlu Mali Sorumluluk Trafik Sigortası, kazanın gerçekleşmesinden sonra meydana gelen zararın paylaşılması açısından birçok fayda sağlamıştır. Meydana gelen kazadan dolayı oluşan hasarın yarattığı sonuçlar bir kişi yerine sigortalanmış birden fazla kişi tarafından paylaşılması, yaşanan kazanın maddi etkilerini hafifletmektedir. Ayrıca kaza sonucu oluşan hukuki ihtilaf ve anlaşmazlıkların azalmasına da etki edecektir. Bazı kazalar çok büyük hasarlara sebep olabilir ve çok büyük maddi zararlara yol açabilmektedir. Kaza yaşayan mağdur ve kazayı gerçekleştiren mesul kişiler kaza sonucu oluşabilecek hasarları karşılayacak ekonomik güçte olamayabilirler. Bu durumda trafik kazalarından dolayı meydana gelen hasarın ödemesini sağlayacak hukuki düzenlemeler önem arz etmektedir. Zorunlu trafik sigortası, ilgili maddede (Karayolları Trafik Kanunu, 1983, 18195/91-123 md.) yer alan sorumlulukları teminat altına almak ve kazada yaşanacak kayıpları güvencede tutmak için yapılmaktadır. Kazanın gerçekleşmesi durumunda, yaşanan kazada herhangi bir kusuru bulunmayan tarafların ve üçüncü şahısların uğradığı maddi zararların karşılanmasının yanı sıra meydana gelen ölümlü ve bedensel zararlar, zorunlu trafik sigortası ile karşılanmakta ve bu süreç bu ilgili yasa ile sosyal devlet politikaları gereği devletin yetkili mercileri tarafından denetlenmektedir.

Trafik sigortası ile sigorta şirketi, poliçe üzerinde tanımlanan motorlu aracın işletilmesi esnasında, herhangi bir kişinin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin hasara uğramasına neden olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na göre sözleşme sahibi işletene düşen hukuki sorumluluğu, poliçe sözleşmesi üzerinde yer alan zorunlu sigorta limitlerine kadar ödemekle yükümlüdür. Poliçe üzerindeki teminat tutarları dahilinde meydana gelen bir hasarın veya zararın, eksiksiz bir dosya ile yapılan hasar başvurusu sonrasındaki kanun gereği sekiz iş günü içerisinde tazminat ödemesi yapmakla yükümlüdür (Karayolları Trafik Kanunu, 1983, 18195/97 md.).

### 3.2. Trafik Sigortasının Sektördeki Yeri

Yaptırılması, motorlu araç sahibi her birey tarafından zorunlu olan ve denetime tabi olan Trafik sigortası, Türkiye sigorta sektörü açısından da önemli bir yer tutmaktadır. Sigorta Sektöründe hali hazırda 63 sigorta şirketi faaliyet göstermektedir. Faaliyet gösteren bu şirketlerden 39 tanesi Hayat Dışı, 22 tanesi Emeklilik ve Hayat kalan 2 tanesi ise reasürans şirkettir.

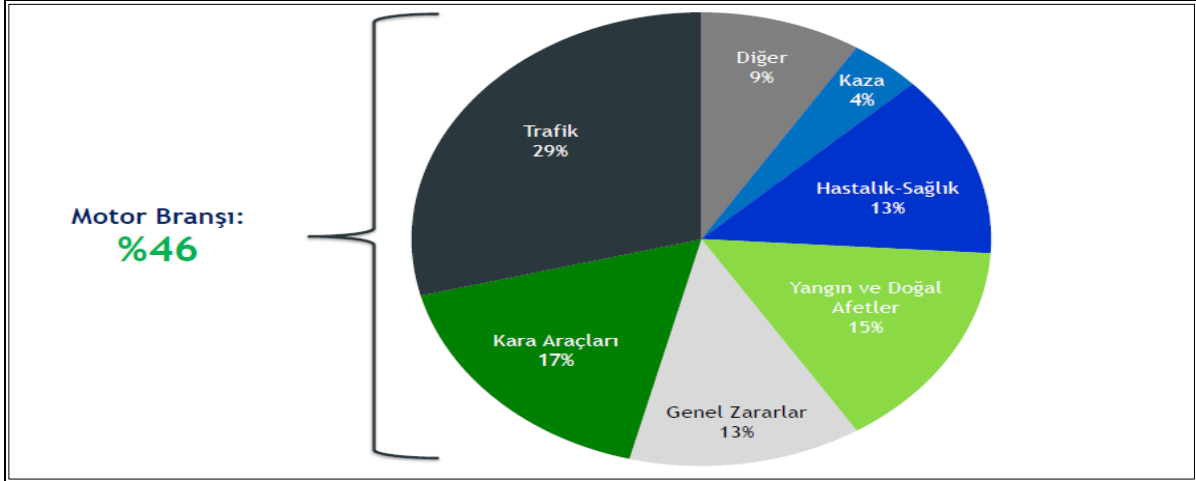
**Tablo 1:** Sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı tablosu

Sigorta Sektöründeki Sigorta Şirketi Sayısı	
Hayat-Dışı	39
Emeklilik ve Hayat	22
Reasürans	2

*Kaynak: Türkiye Sigorta ve Emeklilik Sektörü Sunumu, Can Akın Çağlar, 04.10.2017*

Sektör verileri incelendiğinde, faaliyet gösteren şirketlerin 2017 yılı ilk 8 ay içerisindeki prim üretimlerinin branş dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir. Buna göre gerçekleştirilen toplam prim üretiminin yarsına yakını motor branşı oluştururken, yine toplam primin %29 gibi çok büyük bir oranı trafik sigortası ürününün oluşturduğu görülmektedir.

**Şekil 1:** Prim üretimlerinin branş bazında dağılımı (2017/8)



*Kaynak: Türkiye Sigorta ve Emeklilik Sektörü Sunumu, Can Akın Çağlar, 04.10.2017*

Sigorta sektöründe branş bazında üretilen toplam prim kapasitesi incelendiğinde, motorlu araçlar branşına ilişkin toplanan prim miktarının sigorta sektöründe hacimsel olarak en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca trafik sigortasının zorunlu bir sigorta olmasından dolayı bu pay içerisindeki yeri ve önemi büyüktür. Bu nedenle, trafik sigortasına dair yapılan tüm değişiklikler ve gelişmeler her zaman hem sigortalılar, hem de sigorta şirketleri açısından önem arz etmektedir.

**Tablo 2:** Yıllar bazında motorlu kara taşıtları sayısı (2006-2016 )

Yıl	Motorlu Kara Taşıt Sayısı
2006	12.227.393
2007	13.022.945
2008	13.765.395
2009	14.316.700
2010	15.095.603
2011	16.089.528
2012	17.033.413
2013	17.939.447
2014	18.828.721
2015	19.994.472
2016	20.098.994
2017	22.218.945

**Kaynak:** <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim Tarihi: 01.03.2018)

Özellikle sorumluluk sigortası olması nedeniyle, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan 2017 Aralık ayı itibariyle trafiğe kayıtlı yaklaşık 22 milyon 200 bin araçtan bulunması ve bu sayının Tablo 2’de görüldüğü üzere 2006-2017 yılları arasında hızla artması hem sigortalılar, hem riske maruz kalabilecek üçüncü şahıslar hem de trafik sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta şirketleri açısından önemlidir.

Sigortalılar açısından, trafik sigortasında yaşanan başlıca problem, sigortalının bir aracı kurumdan satın almak için talepte bulunduğu trafik sigortası priminin ekonomik açıdan karşılanamayacak kadar yüksek olmasıdır. Bunun sebebi ise prim üretimini etkileyen en temel faktörlerden ikisi olan poliçe fiyatı ve kişinin ekonomik durumudur (Emekler, 2017:33).

Prim üretimini etkileyen faktörlerden olan fiyat ve kişilerin ekonomik durumu birlikte değerlendirildiğinde, kişilerin risklere karşı bakış açıları doğrultusunda, primlerin yükselmesiyle ortaya çıkan genel eğilim, ruhsat sahiplerinin trafik sigortası yaptırmadan trafiğe çıkmaları olmuştur. Trafik sigortası yaptırmayan araç sayısının 2006-2016 yılları arasındaki dağılımı Tablo 3’te yer almaktadır. Bu tablodan görüldüğü üzere trafik sigortası olmayan araç sayısında önemli bir artış söz konusudur.

**Tablo 3:** Motorlu kara taşıt araçları sigortalı oranları (2006-2016)

Yıllar	Sigortalı Araç Sayısı	Trafiğe Kayıtlı Araç Sayısı	Sigortasız Araç Sayısı	Sigortasız Araçların Oranı
2006	8.726.799	12.227.393	3.500.594	28,60%
2007	10.368.324	13.022.945	2.654.621	20,40%
2008	10.268.300	13.765.395	3.497.095	25,40%
2009	10.673.440	14.316.700	3.643.260	25,40%
2010	11.745.633	15.095.603	3.353.970	22,20%
2011	12.942.474	16.089.528	3.147.054	19,60%

2012	13.862.901	17.033.413	3.170.512	18,60%
2013	14.111.306	17.939.447	3.828.141	21,30%
2014	15.062.936	18.828.721	3.765.785	20,00%
2015	15.522.432	19.994.472	4.472.040	22,40%
2016	14.774.401	20.098.994	5.324.593	26,50%

**Kaynak:** TÜİK, Haber bülteni, Yıllara göre trafiğe kayıtlı motorlu kara taşıtları sayısı, Türkiye Sigorta Birliği, Trafik Sigortası Resmi İstatistikler

Yapılması zorunlu olmasına ve yaptırılmadığı takdirde büyük yaptırımlarla karşı karşıya kalınma durumu söz konusu olmasına rağmen, sigortasız trafiğe çıkan araç sayısı, yıllar bazında incelendiğinde oransal olarak azımsanmayacak düzeylerde artış göstermektedir. Özellikle sorumluluk branşına ait bir ürün olması sebebiyle, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan ve 2016 yılı itibarıyla trafiğe kayıtlı 20 milyonu aşkın motorlu aracın bulunması ve bu sayısının Tablo 3'te görüldüğü üzere 2006 - 2016 yılları arasında artan oranda yükselmesi hem sigortalı bireyleri, hem riske maruz kalma ihtimali bulunan üçüncü şahısları hem de bu sigorta ürünü sözleşmesinin tarafı olan sigorta şirketlerini doğrudan etkilediği söylenebilir.

Bu durum bireylerin riske bakış açısı hakkında fikir vermekte olup, trafikte maruz kalınacak risklerin doğuracağı sonuçlara karşı herhangi bir önlem almadıklarını da göstermektedir. Özellikle 2013 yılından sonra kırılma noktası yaşayan sigortasız araç sayısı yıldan yıla yükselmiştir. Normal koşullar altında beklenen durum, ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle, o ülkenin vatandaşlarında var olan sigorta bilincini arasında paralel bir ilişki olmasıdır. Bu ilişki göz önünde bulundurulduğu zaman, devlet tarafından zorunlu kılınan trafik poliçesinin yapılma oranında artışı beklenmektedir. Ancak görüldüğü üzere bu oran 2006 yılından günümüze kadar düşüş yaşamış, trafikte sigortasız araç sayısı 2016 Ocak ayı itibarıyla yaklaşık olarak beş buçuk milyona ulaşmıştır.

Yıllar arasında gerçekleşen büyük farklılıkların sebebi ise trafik sigortasında yapılan teminat ve prim düzenlemeleridir. 1 Temmuz 2014 tarihinde yapılan prim düzenlemelerine olan tepki ise kişiler tarafından trafik sigortası yaptırmadan trafiğe çıkılarak gösterilmiştir (Emeklier, 2017:36).

#### 4. Trafik Sigortası Fiyatlandırmasında Mevzuat Kaynaklı Değişiklikler

Sektörün prim üretim hacmi en yüksek olan branşı trafik sigortasında zaman içerisinde birçok mevzuat kaynaklı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

##### 4.1. Serbest Fiyat Uygulaması

Teminat kapsamında olmayan birçok durum ilgili mevzuatta açıklanmaktadır. İşletilme halin dışında kalan araçların sebep olacağı kazalar, işleyen tarafından öne sürülecek olan tazminat talepleri ve işletenin eşinin, usul ve furuunun, kendisine evlat edinme bağı ile bağlı olan kişilerin ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin kaza sonucu mallarına gelen zararlar sebebiyle ileri sürebilecekleri tazminat ve hak talepleri teminat dışında sayılmaktadır. Kamu otoritesi, sigorta şirketleri ve sigortalılar için mali sorumluluk trafik sigortası yapma zorunluluğu getirmektedir. Başka bir deyişle, motorlu araç sahibi olan her birey trafiğe çıkabilmek için bu güvence türünü yaptırmakla mükellef iken, trafik sigortası branşında faaliyette bulunan sigorta şirketleri de kendilerine yapılan herhangi bir başvurana bu sigorta sözleşmesini temin etme yükümlülüğü taşımaktadır (Gençosmanoğlu, 2012:13).

Trafik sigortası poliçesi kapsamında verilen teminatlar ve tazminat tutarları, 2014 yılı öncesinde, her yıl T.C Hazine Müsteşarlığı tarafınca tespit edilerek duyurulmaktayken sektörde faaliyet gösteren trafik branşında poliçe satmaya yetkili sigorta şirketleri de düzenleyecekleri sözleşmelerde müsteşarlıkça belirlenen teminatlara ve tazminat tutarlarına uymakla yükümlüydüler. 2014 yılında zorunlu trafik sigortası uygulamasına ilgili düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından yeni düzenlemeler getirilmiştir. Yapılan düzenlemelerde en dikkat çekici değişik, sigorta primlerinde serbest tarife uygulamasına başlanması olmuştur. 2014 yılından sonra sigorta şirketleri, takip ettikleri şirket politikaları, uyguladıkları pazarlama stratejileri ve kendi aktüeryal prim hesaplama çalışmaları ile primleri kendileri serbestçe tespit edebilmişlerdir. Prim artışlarındaki oranlar, hasarsızlık durumunda verilen indirim tutarları da sigorta şirketlerinin yetkisi dahilinde belirlenmiştir (Sarıaydın, 2018).

Diğer bir değişiklik ise 2014 yılındaki prim düzenlemelerine rağmen sigorta şirketlerinin hasar prim oranlarındaki yüksekliğin ve trafik sigortası sözleşmesinin taraflarının mağduriyetinin karşılıklı olarak devam etmesi sonucunda Hazine Müsteşarlığınca bu problemlerin giderilmesi amaçlanarak yapılmıştır. Bu değişiklikler, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları kapsamında 14 Mayıs 2015 tarihinde yayımlanan Resmi Gazete' de açıklanmıştır. Yapılan değişikliklere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2014/2).

Yeni düzenlemeyle birlikte onarımlarda kullanılacak parça tanımına açıkça yer verilmiştir. Sigorta sözleşmesinde eşdeğer, orijinal ve ömrünü henüz tamamlamış taşıtlardan elde edilen hasarsız parçaların tanımı açıklanmış ve ne tür durumlarda kullanılacağı belirtilmektedir.

Sigorta sözleşmesindeki sağlık giderleri ve sürekli sakatlık teminatı tanımı netleştirilmiş, kusurlu sürücülerin yakınlarından talep edilen tazminat, genel şartların teminat dışı kalan haller bölümüne eklenmiştir.

Üçüncü değişiklik ise yeni düzenlemeyle birlikte mağdur yakınlarının aracıya gerek duymadan sigorta şirketlerine gerekli belgeleri ve raporları sunmaları durumunda destekten yoksun kalma tazminatını, aracıya gerek kalmadan talep etme hakkını sunmuş, bunun için aracıya ödenecek komisyon ödemesinin yolunu kapatmıştır.

Yapılan düzenlemeyle sigorta teminatlarına standart gelmiş, böylelikle üçüncü Şahısların, sigortalının Karayolları Trafik Kanunu çerçevesinde sorumluluk riski kapsamında, isteyebilecekleri tazminat talepleri sınırlı hale gelmiştir (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2014).

Zorunlu trafik sigortasında yapılan yasal değişiklikler ile serbest tarife uygulamasına geçildikten sonra, sektörün en önemli paydaşlarından olan sigorta şirketleri arasında ciddi bir rekabet ortamının doğmasına sebep olmuştur. Sigorta şirketleri artık istedikleri şekilde talep edecekleri poliçe primlerini hesaplıyorlardı, ayrıca bu durumla birlikte 2014 yılından önceki dönemlerde uygulanan, Türkiye'nin iki uç noktasında yaşayan iki sigortalının; hasar geçmişinin temiz olup, olmaması, yaş, cinsiyet gibi risk faktörlerinin poliçe primine minimum surette etki etmesi sonucunda ödemiş olduğu trafik sigortası prim tutarının birbirine yakın olması durumu sona ermiş ve kişilerin kaza geçmişi de dikkate alınarak iyi araç kullanıcısı ile kötü araç kullanıcısı bu şekilde birbirinden ayrılarak farklı primler ödenmesi sağlanmıştır.

#### **4.2. Tavan Fiyat Uygulaması**

Zorunlu trafik sigortasında serbest tarifeye geçilmesiyle beraber, poliçe fiyatlarında yaşanan çok ciddi artışların frenlenmesi, kamuoyu nezdinde yüksek primlere artan tepkiler ve Hükümet tarafından yapılan açıklamalar, trafik sigortasında yeni düzenlemeye gitmeyi hızlandırmış ve T.C Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından 10.04.2017 tarihli ve 2017/1 sayılı "Karayolları Motorlu Araçlar ile 10.04.2017 tarihli Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Primlerine İlişkin Genelge" ve 2017/1 sayılı "Karayolları Motorlu

*Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmelerinin Sonlandırılmasına İlişkin Sektör Duyurusu*" ile 12.01.2017 tarihinden itibaren trafik sigortasında serbest tarife dönemi sona ermiş ve tavan fiyat politikası uygulanması hayata geçirilmiştir.

İlgili genelge ile söz konusu sigorta türünün zorunlu olması ve işleyenler açısından primlerin ödenebilecek düzeyde tutulması durumu göz önünde bulundurularak, 12.04.2017 - 31.12.2017 tarihleri arasında hayata geçirilmek üzere zorunlu mali sorumluluk trafik sigortası ile ilgili bazı kararlar alındı. Buna göre uygulanacak tavan fiyat politikasında, kaza frekansları dikkate alınarak Türkiye coğrafyası 8 merkez il grubuna bölündü. Otomobil tipi araçlarda 4. basamakta (ilk defa araç sahibi olan kişiler) baz alınacak en yüksek fiyat 807 Türk lirası olarak belirlenmiştir. Trafiğe ilk defa çıkacak olan 4. kategorideki motorlu araçlar için (merkez il grubunda) en yüksek prim, kamyonet tipi araçlarda bin 55 lira, motosiklet tipi araçlarda 329 lira, traktörlerde 165 lira, minibüslerde (şoför dahil 10-17 koltuk) bin 418 lira olarak uygulanması öngörülmüştür. Azami primler 4. kategori grup için kamyon tipi araçlarda 2 bin 258 lira, otobüs tipi araçlarda (sürücü dahil 18-30 koltuk) 2 bin 21 lira, ticari amaçlar kullanılan taksilerde 2 bin 89 lira, araç sürücüsü dahil 31 adet ve üstü koltuk olan otobüslerde 5 bin 7 lira, tarım makinalarında 245 lira olarak belirlenmiştir (TC Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, 2017).

Hasarsızlık nedeniyle prim artış oranları da araç sürücüsünün kaza yapma durumuna yani hangi kategoride olduğuna göre farklılık göstermektedir. Buna göre herhangi bir hasarı olmamış sürücülerin (Kategori 7) indirim oranı toplam prim üzerinden % 45 olmakta, son bir yılda 3'ten fazla kazaya karışmış sürücülerin primlerindeki artış oranı (Kategori 1) ise % 150 olmaktadır. Ayrıca sigorta şirketleri tarafından uygulanan acente-aracı komisyon oranı ise % 10'dan daha az olamayacaktır. Bu komisyon oranı, banka ve sigorta muameleleri vergisi (BSMV), trafik hizmetleri geliştirme fonu ile güvence hesabına aktarılan sigortalı katılım payı hariç tutularak, SGK payı dahil edilmiş prim miktarı üzerinden hesaplanacaktır.

İlgili genelgeyle uyuşmayan prim ve acente-aracı komisyon hesaplaması yapan veya uygulayan sigorta şirketleri için mevzuat kapsamında yaptırım uygulanacaktır. Genelge kapsamında işleyen sıfatıyla trafiğe ilk kez çıkacak olan sürücüler, prim artışı ve indirimi içermeyen 4. Kategori içerisinde değerlendirileceklerdir. Aktif olan poliçe sözleşmesi süresi içinde işleyen için herhangi bir hasar ya da tazminat ödemesi yapılmaması durumunda, gelecekteki sigorta sözleşmesinde uygulanan prim indirim oranı değişerek bir üst kategoriye göre belirlenecektir. Sözleşme süresi içinde oluşan her hasar ya da tazminat ödemesi için bir sonraki sigorta sözleşmesinde uygulanacak olan prim artış oranı bir alt kategoriye göre, her sakatlanma veya destekten yoksun kalma tazminat ödemesi için prim artış oranı iki alt kategoriye göre yapılacaktır. İlgili genelgenin yürürlüğe girme tarihinden önce yapılmış zorunlu mali sorumluluk trafik sigortası poliçeleri iptal edilerek, yeni poliçe düzenlenemeyecektir (TC Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, 2017).

Nisan 2017 döneminde yürürlüğe giren genelge kapsamında, araç tiplerine göre baz il grubu için (İzmir, Yalova, Erzurum, Kayseri) 4. kategori azami prim tablosu aşağıdaki Tablo 4'te yer almaktadır.

**Tablo 4:** Araç türleri bazında 4. kategori azami prim tablosu

Araç Türleri	4. Kategori Azami Primler (TL)
Otomobil Tipi Araçlar	807
Kamyonet Tipi Araçlar	1.055
Motosiklet Tipi Araçlar	329
Traktör Tipi Araçlar	165
Minibüs (sürücü dahil 10-17 koltuk) Tipi Araçlar	1.418
Kamyon Tipi Araçlar	2.258
Çekici Tipi Araçlar	3.784

Otobüs (sürücü dahil 18-30 koltuk) Tipi Araçlar	2.021
Taksi Tipi Araçlar	2.089
İş makinesi Tipi Araçlar	690
Otobüs (sürücü dahil 31 ve üstü koltuk) Tipi Araçlar	5.007
Özel amaçlı araçlar	2.200
Römork Tipi Araçlar	456
Tanker Tipi Araçlar	1.436
Tarım makinesi Tipi Araçlar	245

**Kaynak:** Karayolları Motorlu Araçlar ile 10.04.2017 tarihli Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Primlerine İlişkin Genelge, 10.04.2017 TC Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü

Yayınlanan yeni genelgeden sonra kamu ve ilgili düzenleyici kurumlar ile sigorta şirketleri arasında, sektörün zarar projeksiyonları ve tahminleri tartışmalı hale gelmiştir. Kamu otoriteleri tarafından primlerin düşeceği fakat giderlerin de bu duruma paralel olarak düşeceği öngörülmektedir. Serbest fiyat politikasının uygulandığı dönemlerde primlerde yaşanan yüzde 80'lere varan oranlarda artışların önüne geçebilmek ve müdahale etmek amacıyla fiyatlara doğrudan düzenlemeler getirilmiştir. Trafik sigortasındaki fiyatlar düzeyinde herhangi bir düşüş gerçekleşmeyince düzenleyici kurumlar tavan fiyat uygulamasını hayata geçirmiştir (Doğan, 2017).

Düzenleyici kurumlar; sigorta şirketlerinin riski yüksek sigortalıları portföylerine katmak istemediklerini, bu nedenle de yüksek riskli olarak görülen sigortalılardan yüksek primler talep edilerek sigorta yapmaktan kaçındıklarını tespit ettiklerini ve durumun sigorta fiyatlandırmasına duyulan güveni zedelediğini bu nedenle güvence talebi olan bireylerin mağduriyetinin önlenmesi amacıyla primlerde tavan fiyat uygulanmasına karar verildiğini bildirmişlerdir. Tavan fiyat uygulaması ile mevcut uygulanmakta olan prim tutarlarına göre indirim, en riskli gruptaki otomobillerde yaklaşık yüzde 28, en düşük riskli araç gruplarında ise yüzde 26 olacaktır. Trafiğe yeni çıkacak otomobillerde ise mevcut primlere göre ortalama indirim yüzde 40'ı bulacaktır. Bu şekilde otomobillerde zorunlu trafik sigorta primlerinde ortalama yüzde 30'luk indirim sağlanmış olacaktır (Doğan, 2017).

### 4.3. Riskli Sigortalılar Havuzu

Trafik sigortasında yeni model, 12.04.2017 tarihinden itibaren hayata geçmesiyle beraber Hazine Müsteşarlığı'nın "Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği" kapsamında, hasar frekansı yüksek kategori ve araç grupları için "Riskli Sigortalılar Havuzu" kurulmuştur. Riskli Sigortalılar Havuzu kapsamındaki zorunlu trafik sigortası poliçelerine ilişkin uygulanan prim ve hasar Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu tarafından belirlenen esaslar dahilinde sigorta şirketleri arasında belirlenen oranlarda paylaşılacaktır. Hasar riski yüksek olan motorlu taşıtlar (1, 2 ve 3. kategorilerdeki tüm araç grupları) ile diğer kategorilerdeki ticari taksi, minibüs tipi araçlar (sürücü dahil 10-17 koltuk), sürücü dahil 18-30 koltuklu ile sürücü dahil 31 ve üstü koltuklu otobüs tipi araçlar, kamyon ve çekici türündeki araç grupları yeni düzenleme ile havuz kapsamında yer almaktadır. Havuz kapsamında yer alan poliçelere ilişkin hesapların kontrolü ve yönetimi Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu (TMTB) tarafından yapılacaktır (T.C Resmi Gazete, 11.07.2017:sayı 30121).

Toplanan primler ve ödenen tazminatların havuzda yer alan sigorta şirketleri arasında paylaşılması iki aşamalı olarak hesaplanmaktadır. Buna göre havuzda yer alan prim ve tazminatların % 50'si sigorta şirketleri arasında eşit olarak paylaşılacak olup kalan diğer % 50 prim ve ödenen hasar ise sigorta şirketlerinin zorunlu trafik sigortası primlerinden son 3 yıllık dönemde topladıkları pazar içindeki paya göre belirlenmektedir. Bu pay her yılın başında hesaplanmakta ve yıl boyunca sabit kalmaktadır. Söz konusu pay, 2017 yılı için 1

Ocak 2014-12 Nisan 2017 tarihlerindeki döneme ilişkin trafik sigortası primleri esas alınarak hesaplamıştır (T.C Resmi Gazete, 11.07.2017:sayı 30121).

Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği (TSB), Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu (TMTB) ve Müsteşarlık yetkililerinden oluşturulan üç kişilik Değerlendirme Komitesi her üçer aylık dönemler için havuz işlemlerini incelemekte ve sonuçlarını içeren bir raporu Değerlendirme Komitesine iletmektedir. Değerlendirme Komitesi, havuz kapsamında bulunan poliçelere ilişkin hasar-tazminat dosyalarının ve bu dosyalara ilişkin süreçlerin incelenmesini TMTB'den talep etmektedir. TMTB, inceleme sonuçlarının bulunduğu raporu Değerlendirme Komitesine göndermektedir. Komiteye bağlı sekreteryaya, TMTB tarafından yürütülmekte olup Havuza ilişkin işlemler ve süreçler Hazine Müsteşarlığı denetiminde takip edilmektedir (T.C Resmi Gazete, 11.07.2017:sayı 30121).

Sigorta şirketleri ile Riskli Sigortalılar Havuzunu denetleyen kurum arasındaki iş ve işlemlere ilişkin anlaşmazlıklar, Hazine Müsteşarlığı'ndan uygun görüşü alınarak TMTB tarafından giderilmektedir (T.C Resmi Gazete, 11.07.2017:sayı 30121).

Ayrıca ilgili genelgede 12 Nisan 2017 tarihinden sonra düzenlenmiş olan riskli sigortalılar havuzu kapsamındaki poliçe sözleşmelerine ilişkin primler ve ödemesi gerçekleştirilen hasarlar havuz paylaşımı dahilindedir. Bu poliçeler kapsamında sigortalılardan herhangi bir ilave prim ve araçlardan komisyon iade talebinde bulunulamamaktadır. Bu poliçeler için toplanan primlerden sigorta şirketleri belirlenen şekilde komisyon alabilmektedir. Müsteşarlık havuz dahilinde olan trafik sigortası poliçesi düzenlemekten kaçınan ve bu sebeple uyarı alan sigorta şirketinin, bu durumu sürdürmesi ve uyarılara uymaması halinde, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi ekranlarına olan erişim yetkisini 3 günden az 10 günden fazla olmamak üzere tedbir amaçlı olarak kaldırabilmektedir. Riskli sigortalılar havuzunda yer alan poliçelere ilişkin kaçınma fiiline devam eden yetkili şirket hakkında, ekranlara erişiminin sürekli kaldırılması dahil olmak üzere sigortacılık mevzuatında öngörülen diğer tedbirler uygulanabilmektedir. Şirket tarafından ödenen değer kaybı tutarı, maddi teminat limitinin yüzde 15'ini aşamayacaktır. Eklenen bu madde bugünden, Riskli Sigortalılar Havuzuna ilişkin diğer esaslar da 12 Nisan'dan geçerli olmak üzere yürürlükte yer almaktadır (T.C Resmi Gazete, 11.07.2017:sayı 30121).

## 5. Yöntem ve Uygulama

### 5.1. Analiz Tekniği

Çalışma kapsamında Türkiye Sigorta Birliği resmi istatistikleri ile TÜİK verileri kullanılmış ve bu amaçla sigorta şirketlerine ait 2009 ve 2017 dönemlerinde açıklanan toplam trafik sigortası prim üretimleri, faaliyet dışı finansman getirileri ayrıca toplam trafikteki araç sayısı, trafikte yer alan sigortalı araç sayısı gibi kalemler temin edilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, regresyon yöntemi ile trafik sigortasında gerçekleşecek olan prim tutarı ile bu primlerden elde edilecek finansal getiri tutarları tahmin edilmiştir.

Regresyon terimi tarihsel olarak ilk kez Francis Galton tarafından ortaya atılmıştır. Galton, uzun boylu ana-babaların çocukları uzun, kısa boylu ana-babaların çocukları kısa olur eğiliminin geçerliliğine karşın, belli bir boydaki ana-babaların çocuklarının ortalama boyunun genel nüfusun ortalama boyuna yaklaşıma (regress) eğiliminde olduğunu bulmuştur (Galton, 1886:42). Yani, çocukların boyları genel nüfusun ortalamasına doğru yaklaşıma, sıradanlığa doğru çekilme eğilimindedir. Regresyon analizi, bir bağımlı değişkenin başka açıklayıcı değişken ya da değişkenlerle olan ilişkisini tahmin etmek amacıyla yapılır. Yani regresyon çözümlemesi bir değişkenin başka değişkenlere bağıllığıyla uğraşır. Değişkenler arasındaki ilişkiler kesin ilişkiler olmayıp rassal ya da olasılıklıdır. Eğer kesinlik olgusunu içeren ilişkilerdeki değişkenlerin herhangi birinde ölçüm hatası yapılmışsa, bu ilişki olasılıklı ilişkiye dönüşür ve bağımlı değişken rassal bir değişken olur. Böylece, bu ilişki regresyon analizin konusu olabilir (Galton, 1886:72).



Regresyon analizi bir bağımlı değişken ile bir bağımsız değişkenden oluşuyorsa basit doğrusal regresyon söz konusudur. Basit doğrusal regresyon modeli, aşağıdaki biçimdedir.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \varepsilon$$

Burada  $\beta_0$  ve  $\beta_1$  modelin bilinmeyen parametreleridir.  $\varepsilon$  hata terimi olup Y (bağımlı) ve X (bağımsız) değişkenlerdir. Modelin parametrelerinin tahmini için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Burada parametrelerin tahmini için en yaygın kullanılan yöntem olan en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır (Breusch, A.R. Pagan, 1979:1287).

Zorunlu trafik sigortası uygulamasına 2014 yılı başlarında yeni düzenlemeler getirilmesi, sonrasında yaşanan mevzuatsal değişiklikler ve sigorta maliyetlerine direkt etki eden asgari ücret artışı gibi ekonomik göstergelerdeki değişikliklerin sigorta sektörüne ve fiyatlara etkisi, 2015 ve 2016 yılları sonunda yazılan prim üretimlerindeki artışlardan gözlemlenmektedir. Bu düzenlemelerin en önemli etkisi, primlerin belirlenmesinde serbest tarife ile fiyatların belirlendiği bir modele geçilmesi olmuştur. 2014 yılından sonra sektördeki şirketler, kendi pazarlama anlayışları, şirket stratejileri, rekabet politikaları ve kendi aktüeryal hesaplama metodolojileri ile primleri kendileri tespit edebilmişlerdir. Bu durum 2014 yılından sonra primlere doğrudan etki etmiş ve 2015 yılı için araç başına düşen ortalama trafik sigortası primi; 418,7 TL iken, bu rakam serbest tarifenin etkisi ile daha da artmış ve 2016 yılında 743,3 TL olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca toplam prim üretimi 2014 yılında 4.947.790.123 TL iken, tarife değişikliğinin etkisi ile bu rakam 2015 yılı sonunda 6.798.957.445 TL ve 2016 yılı sonunda ise 12.266.230.579 TL olarak gerçekleşmiştir.

**Tablo 5:** Yıllara itibariyle toplam poliçe adetleri, prim üretimleri, araç başına düşen ortalama fiyat ve tahmin edilen 2017 ve 2018 değerleri

Yıllar	Adet	Tutar	Prim / Poliçe Tutarı	Artış Oranları
2009	10.757.334	1.927.758.716,90	179,2	100,00%
2010	11.652.461	2.241.432.381,90	192,4	16,27%
2011	13.099.465	2.604.590.051,48	198,8	16,20%
2012	13.862.943	3.507.915.651,72	253,0	34,68%
2013	14.557.549	4.944.211.657,22	339,6	40,94%
2014	15.924.574	4.947.790.122,97	310,7	0,07%
2015	16.238.117	6.798.957.445,32	418,7	37,41%
2016	16.502.466	12.266.230.578,73	743,3	80,41%
2017	17.378.558	10.920.593.470,76	623,2	-10,97%
2018	18.620.675	11.896.137.469,51	638,9	8,93%

**Kaynak:** Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> (02.02.2018)

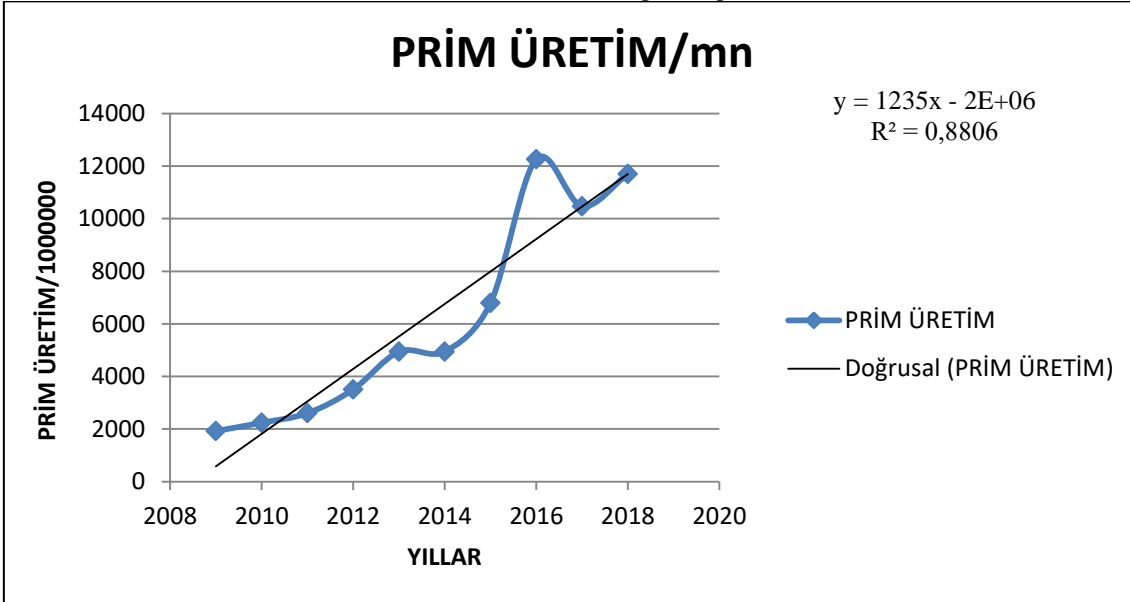
Tablo 5'te yer alan verilere göre, araç başına düşen prim üretimleri incelendiğinde 2017 verileri 12.04.2018 tarihinde gerçekleşen mevzuat değişikliğinden sonra düşüş göstermiştir. Buna göre 2017 yılı kişi başı prim tutarı 623,2 TL olarak gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde gerçekleşen toplam prim üretiminde de 2016 yılına göre bir düşüş yaşanmış ve 10.920.593.470,76 TL olarak gerçekleşmiştir.

2018 yılı Excel 2016 programı kullanılarak TREND analizi fonksiyonları yardımıyla tahmin edilmiştir. TREND fonksiyonu, en küçük kareler yöntemi ile birbirine bağlı olarak değişen iki fiziksel büyüklük arasındaki matematiksel bağlantıyı, mümkün olduğunca gerçeğe uygun bir denklem olarak yazmak için kullanılan, doğrusal bir regresyon yöntemidir. Bir başka deyişle bu yöntem, ölçüm sonucu elde edilmiş veri noktalarına "mümkün olduğu kadar yakın" geçecek bir fonksiyon eğrisi bulmaya yarar (İltir, 2018:222).

Buna göre 2018 yılı kişi başı prim tutarı 638,9 TL olarak tahmin edilmiştir. 2018 yılında zorunlu trafik prim üretiminde gerçekleşen toplam prim tutarı ise 11.896.137.469,51 TL olarak tahmin edilmiştir.

İltir (2018)'e göre bu yöntemle tarihsel veriler kullanılarak en uygun doğru belirlenir. Bu amaçla a ve b katsayıları hesaplanır. a ve b katsayıları belirlendikten sonra, oluşturulan denklem ile gelecekteki değerler tahmin edilir.

Şekil 2: Prim üretimlerinin eğim doğrusu ve modeli



Regresyon veya trend doğrusu tarafından açıklanan bağımlı değişkendeki değişkenliğin yüzdesini ölçmektedir. 0 ile 1 arasında değer almaktadır, yüksek değer iyi bir uyum olduğunu göstermektedir. (İltir, 2018:215)

Range: [0, 1]. → RSQ=1 means best fitting (iyi uyum)

RSQ=0 means worse fitting (kötü uyum)

Çalışma kapsamında elde edilen R<sup>2</sup> değeri incelendiğinde 0,88 çıktığı gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre, yıllardaki değişim prim tutarlarındaki değişimi yüksek oranda açıklamaktadır.

Şekil 2'de görüleceği üzere, 2009 yılından günümüze trafik sigortası primlerindeki artışın, yükselen bir trende sahip olduğu görülmektedir. Eğim grafiğindeki kırılmalar incelendiğinde ise trafik sigortasındaki mevzuatsal değişikliklerin yapıldığı senelere karşılık geldiği görülmektedir. Özellikle serbest tarifeye geçilen 2014 yılında yükselen bir artışla devam ederken 2017 Nisan ayında meydana gelen mevzuat değişikliği ise prim üretim grafiğinde düşüşe sebebiyet vermiştir.

## 5.2. Değerlendirme

Serbest tarife uygulamasına geçilmesi ile beraber 2014 yılından sonra sektör büyüme trendine girmiştir ve 2015 yılında trafik sigortasında prim üretim artışı %37,41 olarak gözlemlenmiştir. Serbest tarife rejimi, sigorta şirketlerinin poliçe fiyatlarını; sektör dinamiklerini dikkate alarak, kendi teknik analiz ve aktüeryal hesaplamalarından yola çıkarak fiyat politikası belirlemelerine izin vermiştir. Bu sebeple artışlar 2016 yılında da devam etmiş ve %80,41 ile gerçekleşmiştir. 12 Nisan 2017 tarihinde mevzuat tekrar değişmiş ve bu ürün fiyatlarındaki artışlar, tavan fiyat uygulamasının havuz sistemi ile beraber hayata geçmesi ile tekrar düşmeye başlamıştır.

Buna göre 2016 yılı baz alındığında 2017 yılındaki toplam prim üretimlerindeki düşüş ilk sene olan 2017 yılında % 10,97 iken, 2018 yılında mevzuatsal bir değişiklik olmayacağı varsayıldığında düşüş oranı yaklaşık %3,39 olarak hesaplanmaktadır.

12.14.2017 tarihinde mevzuatsal bir değişikliğin yaşanmadığı varsayımında; 2017 yılı sonu Merkez Bankası tarafından açıklanan tahmin edilmiş 2017 sonu enflasyon oranları dahilinde 2017 yılı sonu tahmin edilen prim üretim toplamı 13.728.365.263,71 TL'dir. Bu tutar, 2017 yılı sonunda toplam prim kaybını açıklamaktadır. 2017 yılı için; Tavan fiyat uygulaması ve Havuz sistemi dahil edilerek gerçekleşmiş toplam tutar 10.920.593.470,76 TL'dir. 2017 yılı için; Tavan fiyat uygulaması ve Havuz sistemi arındırılmış, 2017 yılı sonu Merkez Bankası enflasyon oranı ile tahmin edilmiş tutar 13.406.990.023 TL'dir. Böylelikle 2017 yılı sonunda 2.807.771.792,95 TL'lik bir prim düşüşü olduğu gözlemlenmiştir. 2018 yılı için; Tavan fiyat uygulaması ve Havuz sistemi dahil edilerek tahmin edilmiş toplam tutar 11.896.137.469,51 TL'dir. 2018 yılı için; Tavan fiyat uygulaması ve Havuz sistemi arındırılmış tahmin 15.031.187.127,24 TL'dir. Böylelikle 2018 yılı sonunda 3.135.049.657,72 TL'lik bir prim düşüşü olacağı öngörülmektedir.

Ürün karlılıkları açısından incelendiğinde ise sektör açısından yıllarca zarar yazılmasına sebep olmuş trafik sigortasının, 2016 yılı sonu itibariyle ilk defa kar yazdığı görülmüştür.

**Tablo 6:** Teknik kar zarar durumları

Yıllar	Teknik Kar/Zarar Tutarı	Teknik Kar/Zarar Durumu
2009	- 296.056.160	ZARAR
2010	- 586.668.358	ZARAR
2011	- 461.640.223	ZARAR
2012	-1.285.396.510	ZARAR
2013	- 654.443.795	ZARAR
2014	- 884.771.903	ZARAR
2015	-2.384.643.850	ZARAR
2016	18.897.884	KAR

**Kaynak:** Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> (02.02.2018)

Tablo 6 verileri incelendiğinde, trafik sigortasındaki tarife değişikliklerinin sigorta sektörünün kar ve zarar durumlarına da doğrudan etki ettiği gözlemlenmektedir. Ayrıca trafikte elde edilen prim miktarlarının yüksek tutarlar olması, elde edilen primlerin yatırım amaçlı finansal aksiyonların yürütülmesine doğrudan etki ettiği söylenebilir. Bu sebeple mevzuat değişiklikleri, teknik olmayan faaliyet dışı kar tutarlarını etkilemektedir.

2017 sonunda, 2016 mevzuatı esas alınarak hesaplanan teknik olmayan bölümden aktarılan yatırım gelirleri yaklaşık olarak 993.381.074,17 TL olarak bulunmuştur. Buna karşılık, 2017 yılı sonu için hesaplanan Tavan Fiyat ve Havuz Sistemi dahil edilmiş gerçekleşen tutar 829.372.413 TL olarak bulunmuştur. Bu tutarlara göre; mevzuatsal değişiklik yaşanmamış olduğu var sayıldığında 2017 yılı sonunda yatırım gelirlerinde yaşanan kayıp; 164.008.661 TL civarında hesaplanmaktadır.

**Tablo 7:** Yatırım gelirleri

Yıllar	Teknik Olmayan Bölümden Aktarılan Yatırım Gelirleri
2009	86.483.872
2010	85.531.238
2011	83.524.480
2012	129.823.982
2013	211.307.177
2014	237.560.350
2015	343.014.788
2016	887.581.374
2017	829.372.413

**Kaynak:** Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> (02.02.2018)

Tahmin edilen yatırım gelirleri 2018 yılı için; 880.946.526 TL'dir. 2017 yılında yaşanan mevzuat değişikliği yaşanmamış olsaydı ve eski mevzuat ile devam edilecek olsaydı; 2018 yılı sonunda yatırım gelirlerinde beklenen tutar 1.087.652.938,11 TL olacaktır. Buna göre; mevzuat değişikliği ile sigorta şirketleri sahip olabilecekleri 206.706.412 TL'lik yatırım gelirinden mahrum kalacaklardır.

## 6. Tartışma ve Sonuç

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası, Türkiye'de en çok kullanılan sigorta türlerindedir. 2918 Sayılı Karayolları Kanununa göre karayoluna çıkan tüm motorlu taşıt işletenleri tarafından yaptırılması zorunludur. Her araç sahibi bireyin yaptırmak yükümlü olduğu bu sigorta ürünündeki mevzuat değişiklikleri sektörü ve sektörde faaliyet gösteren tüm paydaşları yakından ilgilendirmektedir.

Fiyatlandırmada serbest tarife rejimine geçilen 2014 yılı başlarında, trafik sigortası primlerinin şirketler tarafından serbestçe belirlenmesi sağlanmıştır. Bu durum 2014 sonrası primlerde yüksek oranlarda artışlara sebebiyet vermiş ve 2015 yılı için araç başına düşen ortalama trafik sigortası primi; 418,7 TL iken, toplam prim üretimi 6.798.957.445 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarlardaki artış serbest tarifenin etkisi ile 2016 yılında 743,3 TL ve toplam prim üretimi ise 12.266.230.578 TL olarak gerçekleşmiştir.

Serbest piyasa ekonomisinin dinamikleri ile beslenen, rekabet, şirket pazarlama stratejileri, fiyatlandırma politikaları ile trafik sigortasındaki artış daha da tetiklenmiş ve çok yükselen fiyatlar kamuoyu nezdinde tepkilere sebebiyet verince hükümet ve ilgili bakanlıklar müdahale etme ihtiyacı duymuştur. Bu sebeplerden dolayı trafik sigortasında gerçekleştirilen son mevzuatsal değişiklik olan tavan fiyat uygulaması ve havuz sistemi ile tüketici açısından yüksek fiyat tartışması ve yüksek fiyata dayalı şikayetlerin azaldığı söylenebilir. Kamuoyu nezdinde azalan şikayetler, yerini sigorta sektöründe tedirginliğe bırakmıştır. Sektörün yaklaşık % 30 prim üretimine kaynak olan trafik sigortasında yaşanan tarife değişikliği ile prim düşüşünden kaynaklanan kayıp 2017 yılı için 2.807.771.792,95 TL ek olarak teknik olmayan yatırım gelirlerinde yaşanan kayıp 164.008.661,3 TL'dir. Kayıplar, toplamda sektöre yaklaşık 2.9 milyar TL civarında prim kaybı etkisi yaratmıştır. Ayrıca çalışmaya göre 2018

yılı için tahmin edilen değerler incelendiğinde ise prim düşüşünün 2016 yılı mevzuatı baz alındığında, 3.135.049.657,72 TL prim kaybı ve buna bağlı olarak 206.706.412 TL teknik olmayan yatırım gelirlerinde yaşanan kayıp olacağı öngörülmektedir. Bu sonuca göre mevzuat değişikliğinin sigorta sektörüne 2018 yılı sonunda etkisi 3.3 milyar TL civarında olması beklenmektedir. Bu etki sektörde faaliyet gösteren tüm paydaşları tedirgin etmektedir. Yaşanan mevzuat kaynaklı değişikliklerle beraber sigorta aracılık faaliyeti gösteren kuruluşların komisyon kaybı kaygısı, sigorta şirketlerinin kar ve yatırım kaygıları oldukça artmıştır.

Trafik sigortası uzun dönemlere sarkabilen kuyruklu bir iş olduğu için bugün yapılan bir poliçe 10 yıl boyunca sigorta şirketini sorumluluk altına alabilir. Örneğin kazadan 7 yıl sonra çıkabilecek bir hasarı faizleriyle beraber ödeme yükümlülüğü doğabilir. Oluşacak hasar miktarlarında 2016 ve 2017 yılına nazaran artışların olacağını, trafiğe katılacak araç sayısı ve fiyatlarda yaşanan düşüş ile sigortalanma oranındaki artışın etkisi ile ödenecek toplam hasar tutarlarının da artması öngörülmektedir. Bu durum da hasar prim oranlarının artmasına sebebiyet verecektir.

Trafik sigortası ile gelecekte karşılaşma ihtimali bulunan bir risk yani kaza ihtimali fiyatlanır, dolayısıyla bu fiyatların hesaplamasında kamu otoriteleri ile özel sektör arasında ihtilaflar olabilir. Kamuoyu nezdinde fiyatlara karşı oluşan hassasiyet ve sektördeki tedirginliğin giderilmesi için ortak çalışma grupları ve komisyonlar kurularak; doğru analizler ve aktüeryal hesaplamalarla fiyatlandırma politikalarına yön verilmesinin önemi artmaktadır. Sonuç olarak, fiyatlandırma politikalarındaki herhangi bir değişiklik sektörün tüm paydaşlarını ve ürün kullanıcılarını doğrudan etkilemekle beraber toplanan prim tutarı, dağıtılan komisyon miktarını, tasarruf ve gelir amaçlı toplanan fon dağılımları, faaliyet dışı mali kazançları, hasar ve reasürans gibi bir çok temel sigortacılık faaliyetlerini etkilemektedir. Bu çalışma, bu etkilerin beklenenden çok fazla olmaması adına yapılacak değişikliklerin fikir birliği ve bir mutabakat sonucunda yapılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

### **Kaynakça**

- Baykal, B. ve Ergün Bülbül, S. (2016). Türkiye'de Trafik Sigortalarında Optimal Ödül-Ceza Sistemi Tasarımı: İyi Risk/Kötü Risk Modeli. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 17-31.
- Bozer, A. (2007). *Sigorta Hukuku: Genel Hükümler, Bazı Sigorta Türleri*. 2.Baskı. Ankara: Banka ve Tic. Huk. Arşt. Enstitüsü Yay.
- Breusch, T.S. ve Pagan A.R. (1979). A Simple Test for Heteroscedasticity and Random Coefficient Variation. *Econometrica*, 47, 1287-1294.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, N. (2017). Mehmet Şimşek'ten Çok Önemli Trafik Sigortası Açıklaması. <http://www.hurriyet.com.tr/mehmet-simsekten-cok-onemli-trafik-sigortasi-aciklamasi-40441575> (Erişim Tarihi: 20.13.2017)
- Emeklier, N. A. (2017). Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Hasar Oranlarının Hesaplanması ve Hasar Oranlarının Tahmini Emeklier Sigorta Örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edilmiştir. (Tez no: 458508)
- Galton, F. (1886), Family Likeness in Stature. *Proceedings of Royal Society*, 40, 42-72.
- Gençosmanoğlu, F. E. (2006). Trafik Sigortası Bilgi Merkezinin Trafik Sigortasına Etkisi Üzerine Ekonometrik İnceleme, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü, <https://www.hazine.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-mevzuati>
- Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor (2014-2015-2016)

- Kara Yolları Trafik Kanunu. (1983). T.C Resmi Gazete (18195 - 18 Ekim 1983).
- Karamercan, H. (2005). Zorunlu Trafik Sigortası Tarife ve Talimatlarının Geçirdiği Aşamalar ve Bugünkü Durumu. *Reasürör Dergisi*, 57, 4-14.
- Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları  
Karayolları Motorlu Araçlar ile 10.04.2017 tarihli Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Primlerine İlişkin Genelge, 10.04.2017 TC Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü
- Karlis, D., Tzougas, G. ve Frangos, N. (2018). Confidence Intervals of the Premiums of Optimal Bonus Malus Systems. *Scandinavian Actuarial Journal*, 2018 (2), 129-144. doi: 10.1080/03461238.2017.1307267
- Maichel-Guggemoos, L. ve Wagner, J. (2018). Profitability and Growth in Motor Insurance Business: Empirical Evidence from Germany. *Geneva Papers on Risk & Insurance, Issues & Practice*, 43(1), 126-157.
- Özbolet, M. (2014). *Temel Sigortacılık*. 6. Baskı. Bursa: Seçkin Yayıncılık.
- Sarıaydın, H. Zorunlu Trafik Sigortasının Önemli Faydaları. <https://www.trafiksigortasi.com.tr/uzman-gorusleri/131-zorunlu-trafik-sigortasinin-onemli-faydalari> (Erişim Tarihi: 20.03.2018)
- Şentürk Acar, A., ve Karabey, U. (2015). Türkiye Trafik Sigortası İçin Risk Ölçümü, *Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, Sigma 33, 103-111.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim Tarihi: 01.03.2018)
- Türkiye Sigorta Birliği (TSB), Resmi İstatistikler, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> (Erişim Tarihi: 02.02.2018)



## A TURKISH TRANSLATION OF THE SYSTEM USABILITY SCALE: THE SUS-TR<sup>1</sup> Denizhan DEMİRKOL\* Çağla ŞENELER\*\*

### Abstract

Aim of developing usable and effective systems yield need for measuring quality of user experience with a system. The System Usability Scale (SUS) questionnaire that was developed in English has been widely used in the literature for assessing perceived usability of interactive systems. This study aimed to adapt the SUS into Turkish and investigate its validity and reliability. To verify the translation, two professional translation techniques were used and four translators were employed. The official Turkish version of the SUS (SUS-TR) conducted to 324 university students. The SUS-TR's reliability was studied and it was found at a high level. Furthermore, confirmatory factor analyses (CFA) successfully revealed the two-factor structure of the SUS-TR. The results of this study showed that the SUS-TR is a reliable and valid tool for measuring usability, with psychometric properties consistent with the original version. The SUS-TR was developed successfully to make it suitable for users from Turkey.

**Keywords:** System Usability Scale, Usability, Turkish, Reliability, Validity

## SİSTEM KULLANILABİLİRLİK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİ: SUS-TR

### Özet

Kullanılabilir ve verimli sistemlerin geliştirmesi amacı, kullanıcının sistem deneyiminin kalitesinin ölçülme ihtiyacını açığa çıkarmaktadır. İngilizce olarak geliştirilen Sistem Kullanılabilirlik Ölçeği (SUS), interaktif sistemlerin algılanan kullanılabilirliğini değerlendirmek için literatürde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu çalışma SUS'un Türkçeye uyarlanmasını, geçerliliğini ve güvenilirliğini araştırmayı amaçlamıştır. Çeviriyi doğrulamak için, iki profesyonel çeviri tekniği ve dört çevirmen kullanılmıştır. SUS-TR, 324 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. SUS'un Türkçe versiyonu olan SUS-TR'nin güvenilirliği çalışılmış ve yüksek düzeyde bulunmuştur. Ayrıca, doğrulayıcı faktör analizi, SUS-TR'nin iki faktörlü yapısını başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonuçları, SUS-TR'nin kullanılabilirliği ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç olduğunu

<sup>1</sup> This work was produced from the thesis entitled "Evaluation of a Student Information System (SIS) in Employment, Performance and Perceived Usability: A Turkish University Case", which has been defended at the 07.06.2018 master thesis under Dr. Çağla Seneler academic consultancy.

\* Management Information Systems Department, Adnan Menderes University, Aydın, Turkey, denizhan.demirkol@adu.edu.tr

\*\* Management Information Systems Department, Yeditepe University, Istanbul, Turkey, cagla.seneler@yeditepe.edu.tr

ve orijinal İngilizce versiyonuyla tutarlı psikometrik özellikleri olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, SUS-TR başarılı bir şekilde geliştirilmiş ve Türk kullanıcılara uygun hale getirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Sistem Kullanılabilirlik Ölçeği, Türkçe, Geçerlilik, Güvenilirlik

## 1. Introduction

The International Organization for Standardization (ISO) standard 9241-11 Guidance on Usability (1998) defines usability as;

*the extent to which a product can be used by specified users to achieve specified goals with effectiveness, efficiency and satisfaction in a specified context of use (ISO,1998).*

Furthermore, Jordan (1998, p: 5) listed three components of usability; effectiveness as the extent to which a goal or task is achieved, efficiency as the amount of effort required to accomplish a goal and satisfaction as the level of comfort that the users feel when using a product and how acceptable the product is to users as a means of achieving their goals.

The increase of developing and using complex technologies causes need for measuring the quality of users' experiences when they are interacting with a system. Therefore, researches on user experience and usability still get attention to gain a better understanding of these issues. There are lots of studies that showed usable systems' positive effects on users' experiences (Forlizzi and Battarbee, 2004; Kampf and Payne, 2000; Thüring and Mahlke, 2007). Nielsen (2012) stated that if a website is not easy to use, people leave. In today's world, people can easily switch to another system since there are lots of alternatives. Thus, it is highly critical to create and develop usable and effective systems. In addition, usability also can affect users' preferences on systems. According to Jordan (1998), if a system is not usable this can cause problems of a varying degree of severity. Besides, usability has financial implications for the commercial and industrial world (Mack and Sharples, 2009). Mack and Sharples (2009) studied the importance of usability on users' system preference related to system's attributes. They found that usability is important on system preference. Thus, usability evaluation and its measurement are extremely important both during the process of system development and after the system was released.

Hornbeak (2006) states that usability cannot be directly measured and selecting suitable usability measure is challenging. However, it is known that it is a necessity to find an appropriate and practical method for evaluating usability. For that reason, various methods and approaches have been defined in the literature. According to Sweeney, Maguire and Shackel (1993), to understand how well users learn and use a system, there are three different usability evaluation approaches that can be classified as expert-based, model-based, and user-based.

In expert-based (also called non-empirical) methods, an expert is making a judgement about system's usability or s/he is checking system's design qualities in a structured way. However, these methods have considerable disadvantages. To illustrate, it is hard to find trained usability experts. Even if you can find one, these experts are demanding high prices. Furthermore, multiple experts are needed to evaluate the system and aggregate the results (Nielsen, 1992). Second approach that is the model-based approach can be defined as using a model of how user would use planned system to acquire supposed system (Sears and Jacko, 2008). However, it has some disadvantages like measuring only some aspects of user performance and inadequate task applicability (Dillon, 2001).

Since systems are developed for users, usability mainly focuses on understanding users. That's why, if developers desire to develop a useful system, the understanding of potential users is vital. Hence, the last approach that includes user-based (also empirical) methods focuses on observing how users are interacting with systems or allows users to express their



perceptions about systems' usability. According to several studies, most apparent way to learn about usability of tested system is asking to the participants about their experiences with it (Tullis and Albert, 2013) and this can be fulfilled in a structured way by using a questionnaire (Macleod, 1994; Tullis and Albert, 2013). Questionnaires support researchers to understand potential users clearly (Rubin and Chisnell, 2008). In a broad way, they are appropriate methods for interpreting how users use systems and what features they specifically like or dislike (Nielsen, 1993). For these reasons, questionnaires are greatly practical methods for assessing usability.

A variety of questionnaires have been used and reported in the literature for assessing perceived usability of interactive systems such as System Usability Scale (SUS) (Brooke, 1996), Questionnaire for User Interface Satisfaction (QUIS) (Harper and Norman, 1998) and Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) (Lewis, 1995). The SUS questionnaire has been widely used in the literature (Barnum, 2011; Brooke, 2013; Finstad, 2006; Tullis and Albert, 2013, Tullis and Stetson, 2004). The SUS was created in the 1980s by Dr. John Brooke at Digital Equipment Co. Ltd. to give a universal view of subjective assessments of usability (Brooke, 1996). It is simple and practical scale as a result is widely accepted and used for assessing usability of diverse types of systems including websites, software products and hardware.

The SUS is a 10-item questionnaire (See Table A.1 in Appendix for original version of the SUS) in which respondents indicate their level of agreement with each item on a scale from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The odd numbered items (1,3,5,7 and 9) have positive-tone words and the even-numbered items (2,4,6,8 and 10) have negative-tone words. For odd numbered items, the score contribution is the scale position minus 1 and for even-numbered items, the score contribution is 5 minus the scale position. Next, to obtain the overall value of SUS, the sum of the contributions should be multiplied by 2.5. The conversion of SUS scores to a scale that can range from 0 to 100 makes it easier for usability practitioners and product managers to communicate (Brooke, 2013). Brooke (1996) stated that higher scores indicate better system usability.

Nunnally (1978) stated that standardized usability questionnaires offer many advantages, which are objectivity, replicability, quantification, economy, communication and scientific generalization to practitioners. The SUS is potent, notorious and its use is well-established with more than 1200 publications (Brooke, 2013). There are few direct comparisons of the various standardized usability questionnaires (Sauro and Lewis, 2012). Moreover, its comparison with other usability questionnaires have been performed (Tullis and Stetson; 2004). Tullis and Stetson (2004) conducted a comparison of questionnaires for assessing website usability study. Five questionnaires (SUS, QUIS, CSUQ, a two variant of Microsoft's Product Reaction Cards) were compared with 123 participants. The SUS yielded among the most reliable results across sample sizes. Besides, the SUS was the only questionnaire that has questions all address different aspects of the user's reaction to the website as a whole.

The SUS questionnaire was developed in English. There are studies that showed participants respond better to scales in their own language (Bahrack, Hall, Goggin, Bahrack, and Berger, 1994; Delgado, Guerrero, Goggin and Ellis, 1999). The SUS is previously translated European Portuguese, Persian and Slovene languages (Blažica and Lewis, 2015; Dianat, Ghanbari, and AsghariJafarabadi, 2014; Martins, Rosa, Queirós, Silva, and Rocha, 2015). There are also various unofficial translations of the SUS. It's reliability and validity studies are also carried out. Bangor, Kortum and Miller (2008) described the results of 2324 SUS surveys from 206 usability tests collected over a 10-year period. In that study, it was found that the SUS was highly reliable (Cronbach's alpha = 0.91) and useful over a wide range of interface types. A standardized questionnaire has construct validity when a factor

analysis demonstrates that its items align as expected with its hypothesized factors. A number of researchers have noted the tendency for positive-tone and negative-tone items of the SUS to load on separate factors (Barnette, 2000; Davis, 1989; Pilotte and Gable, 1990; Sauro and Lewis, 2011; Schmitt and Stuits, 1985; Schriesheim and Hill, 1981; Wong, Rindfleisch, and Burroughs, 2003).

Although a number of translations into other languages exist as mentioned at above, the authors of this paper have failed to find a Turkish version of the SUS (a fact confirmed by SUS's main author, Dr. John Brooke). Therefore, to make an official Turkish version of the SUS (SUS-TR) suitable for users from Turkey, it was translated into the Turkish language with permission of Dr. John Brokee by using professional translation techniques. Furthermore, the SUS-TR was studied for its reliability and validity.

## 2. Method

### 2.1. Translation Method Of The SUS Into Turkish

With permission from its main author, Dr. John Brooke, the SUS was translated into Turkish. In order to validate translations and to reduce the risks that can be faced while translating from one language to another, two different translation techniques were used. Most studies have translated questionnaires into other languages have applied one of the each translation techniques during the translation process (Isemonger and Sheppard, 2007). In this study, the use of both multiple forward and back-translation techniques prevented poor translations and enabled translations to be crosschecked. This translation approach was used before successfully in the literature (Seneler, 2014). In order to translate the SUS into Turkish, four translators who are native speakers of Turkish and advanced speakers of English were employed. These four translators will be referred to as Translator1, Translator2, Translator3 and Translator4 in this text.

In the first phase, a multiple forward translation technique was used. A multiple forward translation technique is the translation of a document from the source language into the target language independently by a number of translators (Maxwell, 1996). Translator1 and Translator2 undertook two independent translations. Then the authors as a native speaker of Turkish and fluent English speaker compared these translations on an item-to-item basis in order to identify any differences in meaning. Next, Translator3 was asked to translate only the different parts of the first two translations. After that, the efforts of all three translators were evaluated and these efforts produced an overall first translation (See Figure 1).

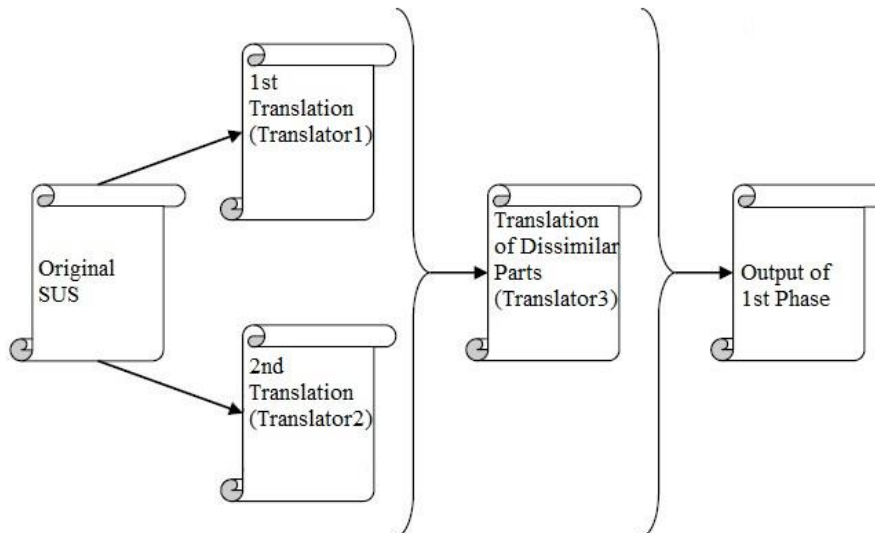


Figure 1: First phase of the translation process

In the second phase, a back-translation technique was used, that is a translation of a document that has been already translated into a target language back into the source language (Maxwell, 1996). Translator4 was asked to translate the output of first phase (the overall first translation of the SUS) back into English (See Figure 2).

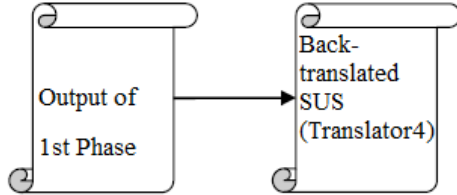


Figure 2: Second phase of the translation process

In the third and last phase of translation process, the original SUS and the back-translated SUS were compared (See Figure 3). Appropriate modifications were made and the Turkish version of SUS was finalized (See Table A.2 for finalized SUS-TR).

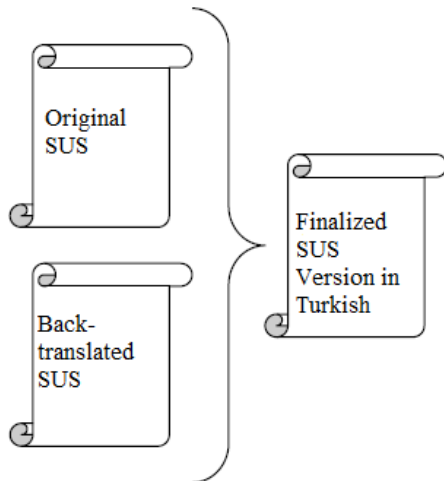


Figure 3: Third phase of the translation process

## 2.2. Reliability and Validity Study of the SUS-TR

### 2.2.1. Method

After the translation process has ended, the scale was conducted to study reliability and validation of it. Before putting the scale into practice, a pilot study was conducted with six undergraduate students from a Turkish University to determine unrecognized and unclear points and to get any feedback. After that, the data were collected by a two-part questionnaire. In the first part of the questionnaire, participants were asked to give answers on the SUS-TR. The questions in this section are of the Likert type of 5 (1 = "Strongly disagree" and 5 = "Strongly agree"). In the second part of the questionnaire, demographic information such as age, gender, department and questions that determine the duration of web usage were included.

In the data collection process, an electronic version of the questionnaire was prepared so that it was applied online. The address of the electronic questionnaire is sent by e-mail to the students and it was also implemented online in several lectures. The data collection process lasted four weeks in total.

### 2.2.2. Participants

The scale was applied to 324 undergraduate students from a Turkish University. As it is illustrated in the following table (See Table 1), 50% of the participants are female and 50% of the participants are male. Almost all participants' ages are between 18-25 years.

**Table 1:** Demographic information of the working group

		f	%
Gender	Female	162	50
	Male	162	50
Age	18	5	1.5
	19	31	9.5
	20	61	18.8
	21	62	19.1
	22	76	23.4
	23	38	11.7
	24	23	7.0
	25	15	4.6
	26	5	1.5
	27	4	1.2
	28	3	0.9
	32	1	0.3
Total		324	100

The average age of the participants is 20. The participants mentioned that 92,9% of them use the web every day. A large majority of participants (70,4%) use computers over 10 years. Almost half of the participants (55,2%) stated that their confidence about computer use could change depending on the given task. Furthermore, 40,1% of the participants expressed that they are confident about using computers. Only one participant mentioned that s/he does not feel confidence and trust about her/his computer usage at all (See Table 2).

**Table 2:** Web usage, computer usage and confidence statistics of the participants

	Items	f	%
Web usage	Everyday	301	92.9
	Several times a week	22	6.7
	Several times a month	1	0.3
Total		324	100
Computer usage	3-5 years	6	1.8
	5-7 years	22	6.7
	7-10 years	68	20.9
	10 years and over	228	70.4
Total		324	100
Computer usage confidence	Do not trust	1	0.3
	Usually need help	14	4.3
	Depends on the given task	179	55.2
	Trust	130	40.1
Total		324	100

### 2.2.3. Item analysis

Item analysis uses statistics and expert judgment to evaluate tests based on the quality of individual items, item sets, and entire sets of items, as well as the relationship of each item to other items. It explores the performance of items considered separately either in relation to some external criterion or in relation to the remaining items on the test (Thompson and

Levitov, 1985). The items should be extracted from scale if the relation of one item to the other items is below 0.30. It was decided not to extract any item from the scale since none of the relation of one item to the other items is below this value (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2017). Item-total statistics of the SUS-TR's scale were given in following table (See Table 3).

**Table 3:** Item-total statistics of the SUS-TR

ITEMS	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
*Item 4	29.417	59.160	0.397	0.841
Item 3	28.247	55.382	0.561	0.826
Item 7	28.164	54.986	0.587	0.823
*Item 10	29.056	56.926	0.515	0.830
*Item 6	28.321	54.417	0.665	0.816
*Item 8	28.531	56.423	0.583	0.824
*Item 2	28.500	53.594	0.653	0.816
Item 5	27.546	59.394	0.548	0.829
Item 9	27.907	58.555	0.516	0.830
Item1	27.617	60.807	0.371	0.842
*Rotated				

#### 2.2.4. Reliability analysis

Reliability was assessed using coefficient alpha (Cronbach, 1951) and it is generally accepted method for measuring reliability (Sauro and Lewis, 2012). It was determined that the reliability level of the SUS-TR scale consisting of 10 items was at a high level which is 0.8 (See Table 4).

**Table 4:** Reliability coefficients

Cronbach's Alpha	N of Items	N of Cases
0.84	10	324

#### 2.2.5. Assessment of appropriateness of data for factor analysis

The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Barlett's test can be used to determine whether the data obtained from the study group is consistent with the explanatory factor analysis (ECA) (Büyüköztürk, 2010; Çokluk, Şekercioğlu and Büyüköztürk, 2012; Karagöz and Kösterelioğlu, 2008). As a result of the KMO test, it is interpreted that factor analysis cannot be continued if the value is lower than 0.5 (Çokluk et al., 2012). The KMO value for this study was 0.8 that is quite adequate for research sample. Showing the suitability of the data for factor analysis, the Bartlett test result was also significant ( $\chi^2 = 1072.8$ ,  $p = 0.000$ ) (See Table 5).

**Table 5:** KMO and Bartlett test results

<b>Kaiser-Meyer-Olkin Test (KMO)</b>		0.871
<b>Bartlett's Test</b>	Chi-Square	1072.869
	df	45
	p.	0.000

### 2.2.6. Construct validity

For evaluating construct validity, the results of both EFA and CFA were presented for the items of the SUS-TR. Based on the findings, the principal component method and varimax rotation were applied as EFA of the 10-item SUS-TR scale. A two-factor structure emerged that explains 56.7% of the total variance resulting from factor analysis with an eigenvalue greater than 1. The first factor and the second factor revealed 29.5% and 27.3% of the total variance, respectively (See Table 6).

**Table 6:** Total variance explained

Components	Initial eigenvalues			Extraction sums of squared loadings			Rotation sums of squared loadings		
	Total	% Of the variance	Cumulative %	Total	% Of the variance	Cumulative %	Total	% Of the variance	Cumulative %
1	4.210	42.096	42.096	4.210	42.096	42.096	2.936	29.365	29.365
2	1.460	14.602	56.698	1.460	14.602	56.698	2.733	27.333	56.698
3	0.809	8.095	64.793						
4	0.674	6.738	71.531						
5	0.582	5.820	77.352						
6	0.541	5.411	82.763						
7	0.509	5.088	87.851						
8	0.447	4.475	92.326						
9	0.443	4.427	96.753						
10	0.325	3.247	100.000						

When the scree plot test graph is examined (See Figure 4), it is seen that limiting the factor number to two is sufficient. When the distribution of the items according to the factors after the varimax rotation method is examined, it is seen that all the materials provide logical integrity in terms of the factor structures.

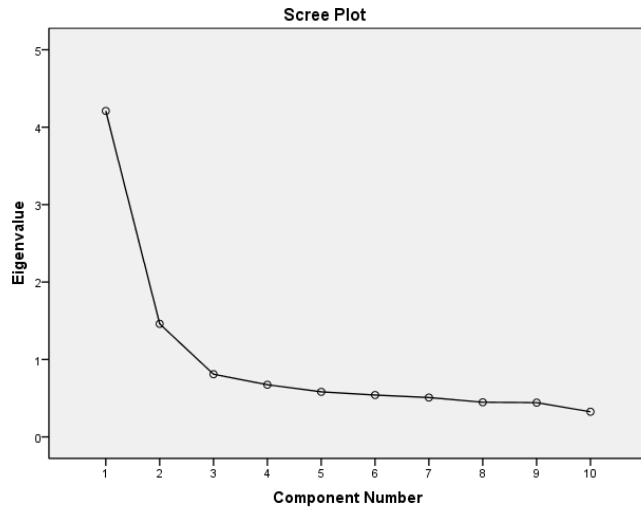


Figure 4: Scree plot test graph

According to the factor loadings which are shown in the following table (See Table 7), since the distances between the loads of the factors in which the items are collected must be at least 10% of the distance between them, there is no item which does not comply with this rule. The Cronbach Alpha value was used to calculate the internal consistency of the factors. If the Cronbach alpha value is over 0.7, it means that the reliability is high (Cronbach, 1951). As shown in the following table, all items have Cronbach values greater than 0.7.

**Table 7:** Varimax-rotated two-factor solution for the Turkish version of the system usability scale

Items	Factors	
	1	2
Item 5	0.775	
Item 1	0.746	
Item 7	0.725	
Item 3	0.609	
Item 9	0.605	
Item 10		0.819
Item 4		0.753
Item 8		0.684
Item 6		0.640
Item 2		0.600

When the items belonging to the factors are examined, five expressions were collected under factor 1, and these expressions, load values and other statistical values are shown in the following table (See Table 8). This factor can be named as "Positive SUS-TR Factor". Factor loads of the positive SUS-TR factor ranged from 0.6 to 0.7. Positive SUS-TR factor has a high reliability, which is 0.7.

**Table 8:** Positive SUS-TR factor

Factor 1: Positive SUS-TR Factor	Factor Load	Factor Reliability
Item 5	0.775	0.769
Item 1	0.746	
Item 7	0.725	
Item 3	0.609	
Item 9	0.605	

Five expressions were collected under factor 2 (See Table 9), and these expressions and load values and other statistical values are shown in the following table. When the collected items of this factor are examined, the factor can be named as "Negative SUS-TR Factor". Factor loads of the negative SUS-TR factor ranged from 0.6 to 0.8. Negative SUS-TR factor has a high reliability, which is 0.8.

**Table 9:** Negative SUS-TR factor

Factor 2: Negative SUS-TR Factor	Factor Load	Factor Reliability
Item 10	0.819	0.805
Item 4	0.753	
Item 8	0.684	
Item 6	0.640	
Item 2	0.600	

### 2.2.7. CFA results

The accuracy of the two-dimensional factorial structure based on the results of EFA was tested by CFA. Since there is no single statistical significance test used to assess the fitness of the model generated using the obtained data, the fact that many measurements are considered simultaneously in the process of evaluating the model in the study has been taken into consideration. In the CFA, different indices were used to assess the fitness of a model, and the most commonly used ones were; "The Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)" and "Comparative Fit Index (CFI)" (Tabachnick and Fidell, 2007). In this study, the values of chi-square ( $\chi^2$ ), RMSEA, CFI, "Goodness of Fit Index", "Adjusted Good Fit Index (AGFI)" and "Normed Fit Index (NFI)" were evaluated on the basis of.

When performing the CFA analysis of SUS-TR, the subscales of the scale were called as positive dimension and negative dimension. Necessary modifications have been carried out and the SUS-TR scale has been modified from SUS9 to SUS7 and from SUS10 to SUS4. As shown in the following figure (See Figure 5), SUS7 is the most important item with a coefficient of 0.7 in the positive factor whereas SUS6 is the most important item with a coefficient of 0.8 in the negative factor.

In addition, the relationship between positive and negative dimensions is 0.7 and the relationship between them is significant ( $p = 0.000$ ). The results of the CFA analysis in which the subscales of the SUS-TR are included are given in the following table (See Table 10).



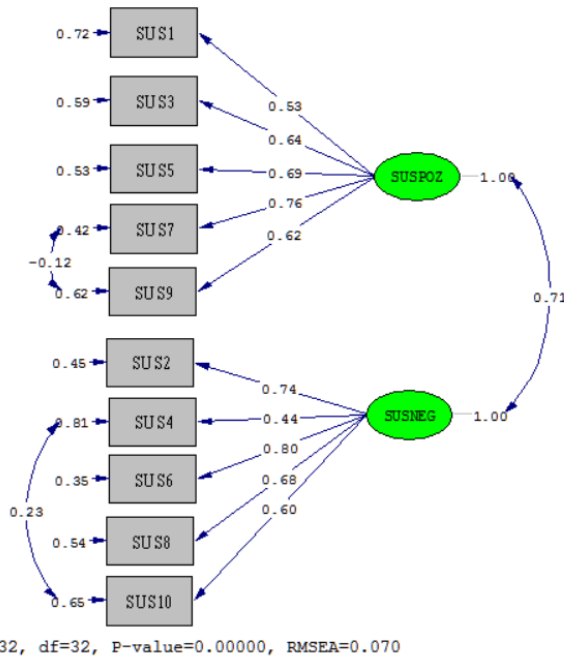


Figure 5: CFA results for SUS-TR scale

Table 10: SUS-TR scale model results

Factor/Item	Standardized Loads	t-value	R <sup>2</sup>
<b>Positive dimension</b>			
SUS1	0.53	9.35	0.28
SUS3	0.64	11.85	0.41
SUS5	0.69	12.89	0.47
SUS7	0.76	14.32	0.58
SUS9	0.62	10.75	0.38
<b>Negative dimension</b>			
SUS2	0.74	14.40	0.55
SUS4	0.44	7.62	0.19
SUS6	0.80	15.95	0.65
SUS8	0.68	12.73	0.46
SUS10	0.60	10.84	0.35

It is possible to say that the compliance criteria for the CFA analysis of SUS-TR are among the acceptable limits. Other than these criteria,  $\chi^2 (32) = 82.32$ ,  $\chi^2 / sd = 2.57 < 3$  is another indicator used to determine model suitability and is another indicator that the model is perfectly in terms of statistics (See Table 11).

Table 11. Values of compliance criteria for the SUS-TR scale CFA model

Compliance Criteria	Good Fit	Acceptable Fit	Values of Developed Scale (Current Study)
RMSEA	$0 < RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0.070
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.052
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	0.950

AGFI	$0.90 \leq \text{AGFI} \leq 1$	$0.85 \leq \text{AGFI} \leq 0.90$	0.920
RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation, SRMR: Standardized Root Mean Square Residual, GFI: Goodness of Fit Index, AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index (Schermelleh-Engel, Moosbrugger and Müller, 2003)			

Table 11 shows that the RMSEA value of the developed scale is acceptable (RMSEA = 0.070 ;  $0.00 \leq \text{RMSEA} \leq 0.05$ ). Furthermore, the SRMR value is within the acceptable fit index (SRMR = 0.052 ;  $0.00 \leq \text{SRMR} \leq 0.05$ ) (GFI = 0.950 ;  $0.95 \leq \text{GFI} \leq 1.00$ ). Besides, the AGFI value was within the perfect fit index (AGFI = 0.920 ;  $0.90 \leq \text{AGFI} \leq 1.00$ ). As a result of the CFA analysis, the items were confirmed to have related factors at 95% confidence level ( $p < 0.05$ ) and that the compliance indices were within acceptable values and the model consistency was within acceptable values ( $\chi^2 / \text{dF} = 2.57 < 3$ ).

### 3. Findings

To make an official Turkish version of the SUS suitable for users from Turkey, it was translated into the Turkish language with permission of Dr. John Brooke by using professional translation techniques. In this study, the use of both multiple forward and back-translation techniques prevented poor translations and enabled translations to be crosschecked. In order to translate the SUS into Turkish, four translators who are native speakers of Turkish and advanced speakers of English were employed. With this effort, a definite translation has been performed and the SUS-TR was structured.

Furthermore, the scale was applied to 324 undergraduate students from a Turkish University. It was evaluated for its reliability and validity, and was found to have good reliability and validity. The reliability level of the SUS-TR scale consisting of 10 items was at a high level, which is 0.8. The KMO value for this study was 0.8 that is quite adequate for research sample. Showing the suitability of the data for factor analysis, the Bartlett test result was also significant ( $\chi^2 = 1072.8$  ,  $p = 0.000$ ).

For evaluating construct validity, the results of both EFA and CFA were presented for the items of the SUS-TR. Based on the findings, the principal component method and varimax rotation were applied as EFA of the 10-item SUS-TR scale. A two-factor structure emerged that explains 56.7% of the total variance resulting from factor analysis with an eigenvalue greater than 1. The first factor revealed 29.5% of the total variance and the second factor revealed 27.3% of total variance. When the distribution of the items according to the factors after the varimax rotation method is examined, it is seen that all the materials provide logical integrity in terms of the factor structures. When the items belonging to the factors are examined, two factors were emerged. This finding is inline with studies in literature (Barnette, 2000; Davis, 1989; Pilotte and Gable, 1990; Sauro and Lewis, 2011; Schmitt and Stuits, 1985; Schriesheim and Hill, 1981; Wong et al., 2003). The compliance criteria for the CFA analysis of the SUS-TR are among the acceptable limits.

### 4. Discussion

In this study, the SUS (Brooke, 1996), which was developed to measure usability, was adapted to Turkish. The present study has resulted in the development and validation of the SUS-TR for usability studies in Turkey. The multi-stage translation process included the steps of initial translation, expert review, and back-translation. Psychometric evaluation of the SUS-TR indicated an acceptable level of reliability. SUS-TR scale appears to be a two-factor structure that is inline with the literature. It is possible to say that the compliance criteria for the CFA analysis of the SUS-TR are among the acceptable limits.

Usability studies, which are very important for both the designers of the products and consumers, have been very limited in Turkey. Therefore, Turkish communities have a great need for valid and reliable tools and instruments to measure users' perception of the usability of a wide range of products and services. The results of this study showed that the SUS-TR is a valid and reliable tool for measuring usability, with psychometric properties consistent with the original English version.

As a conclusion, now the SUS is usable with Turkish users. Turkish researchers who wish to undertake research with Turkish participants related to the SUS can use SUS-TR.

## 5. References

- Bahrack, H. P., Hall, L. K., Goggin, J. P., Bahrack, L. E., & Berger, S. A. (1994). Fifty years of language maintenance and language dominance in bilingual Hispanic immigrants. *Journal of Experimental Psychology: General*, 123, 264–283.
- Bangor, A., Kortum, P. T., & Miller, J. T. (2008). An Empirical Evaluation Of The System Usability Scale. *International Journal Of Human-Computer Interaction*, 24(6), 574–594. <https://doi.org/10.1080/10447310802205776>
- Blažica, B., & Lewis, J. R. (2015). A Slovene Translation Of The System Usability Scale: The SUS-SI. *International Journal Of Human-Computer Interaction*, 31(2), 112–117. <https://doi.org/10.1080/10447318.2014.986634>
- Brooke, J. (1996). SUS - A Quick And Dirty Usability Scale. *Usability Evaluation In Industry*, 189(194), 4–7. <https://doi.org/10.1002/Hbm.20701>
- Brooke, J. (2013). SUS : A Retrospective. *Journal Of Usability Studies*, 8(2), 29–40. <https://doi.org/10.1074/Jbc.R115.675280>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Atıf İndeksi, 1-360.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha And The Internal Structure Of Tests\* Lf~ J. Cronbach, 16(3), 297–298.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. Ve Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS Ve Lisrel Uygulamaları, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Davis, D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease Of Use, And User Acceptance Of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13, 319–339.
- Delgado, P., Guerrero, G., Goggin, J. P., & Ellis, B. B. (1999). Self-Assessment Of Linguistic Skills By Bilingual Hispanics. *Hispanic Journal Of Behavioral Sciences*, 21, 31–46.
- Dillon, A. (2001) Usability Evaluation. In W. Karwowski (Ed.) *Encyclopedia Of Human Factors And Ergonomics*, London: Taylor And Francis.
- Dianat, I., Ghanbari, Z., & Asgharijafarabadi, M. (2014). Psychometric Properties Of The Persian Language Version Of The System Usability Scale. *Health Promotion Perspectives*, 4(1), 82–9. <https://doi.org/10.5681/Hpp.2014.011>
- Forlizzi, J., & Battarbee, K. (2004). Understanding Experience In Interactive Systems. *Human-Computer Interaction Institute*, 37(2), 261–268. <https://doi.org/10.1145/1013115.1013152>

- Harper, B. D., & Norman, K. L. (1998). Improving User Satisfaction: The Questionnaire For User Interaction Satisfaction Version 5.5. Proceedings Of Mid Atlantic Human Factors Conference, 224–228.
- Hornbæk, K. (2006). Current Practice In Measuring Usability: Challenges To Usability Studies And Research. *International Journal Of Human Computer Studies*, 64(2), 79–102. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2005.06.002>
- Isemonger, I. & Sheppard, C. (2007). A Construct-Related Validity Study On A Korean Version Of The Perceptual Learning Styles Preference Questionnaire. *Educational And Psychological Measurement*, 67(2), 357-368
- ISO, 1998. Ergonomic Requirements For Office Work With Visual Display Terminals (Vdts)-Part 11: Guidance On Usability—Part 11: Guidance On Usability (ISO 9241-11:1998).
- Jordan, P. W. (1998). *An Introduction To Usability*. CRC Press.
- Kampf, M., & Payne, S. (2000). What Is Beautiful Is Usable. *Interacting With Computers*, 13(December), 127–145.
- Karagöz, Y. Ve Kösterelioğlu, İ. (2008). “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu İle Geliştirilmesi” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.
- Lewis, J. R. (1995). IBM Computer Usability Satisfaction Questionnaires : Psychometric Evaluation And Instructions For Use IBM Computer Usability Satisfaction Questionnaires : Psychometric Evaluation And Instructions For Use. *International Journal Of Human- Computer Interaction*, 7(1), 57–78. <https://doi.org/10.1037/T32698-000>
- M.Sweeney, M.Maguire, B. S. (1993). Evaluating User-Computer Interaction: A Framework. *International Journal Of Man-Machine Studies*, 38(4).
- Mack, Z., & Sharples, S. (2009). The Importance Of Usability In Product Choice: A Mobile Phone Case Study. *Ergonomics*, 52(12), 1514–1528. <https://doi.org/10.1080/00140130903197446>
- Macleod, M (1994) Usability In Context: Improving Quality Of Use. In: G Bradley And HW Hendricks (Eds.) *Human Factors In Organizational Design And Management - IV - Proceedings Of The International Ergonomics Association 4th International Symposium On Human Factors In Organizational Design And Management*, (Stockholm, Sweden, May 29 - June 1 1994). Amsterdam, Elsevier.
- Martins, A. I., Rosa, A. F., Queirós, A., Silva, A., & Rocha, N. P. (2015). European Portuguese Validation Of The System Usability Scale (SUS). *Procedia Computer Science*, 67(Dsai), 293–300. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.09.273>
- Maxwell, B. (1996). Translation And Cultural Adaptation Of The Survey Instruments. In: Martin, M. O. & Kelly, D. L. (Eds.). *Third International Mathematics And Science Study (TIMSS) Technical Report, Volume I: Design And Development*. Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Nielsen, J. (04.01.2018). Usability 101: Introduction To Usability [Available Online At: <https://www.nngroup.com/articles/usability-101-introduction-to-usability/>], Retrieved On February 22<sup>th</sup>, 2018.
- Nielsen, J. (1992). Finding Usability Problems Through Heuristic Evaluation. *Proceedings Of*

- The SIGCHI Conference On Human Factors In Computing Systems - CHI '92, 373–380. <https://doi.org/10.1145/142750.142834>
- Nielsen, J. (1993). Usability Engineering. Morgan Kaufmann Pietquin O And Beaufort R, 44(1/2002), 362. <https://doi.org/10.1145/1508044.1508050>
- Nunnally, J. C. (1978). Psychometric Theory (2nd Ed.). New York: Mcgraw-Hill. Barnette, J. J. (2000). Effects Of Stem And Likert Response Option Reversals On Survey Internal Consistency: If You Feel The Need, There Is A Better Alternative To Using Those Negatively Worded Stems. Educational And Psychological Measurement, 60, 361–370.
- Pilotte, W. J., & Gable, R. K. (1990). The Impact Of Positive And Negative Item Stems On The Validity Of A Computer Anxiety Scale. Educational And Psychological Measurement, 50, 603–610.
- Rubin, J., & Chisnell, D. (2008). Handbook Of Usability Testing [Electronic Resource] : How To Plan, Design, And Conduct Effective Tests (2nd Ed.). Indianapolis, IN: Wiley Pub. <https://doi.org/10.1007/S13398-014-0173-7.2>
- Sauro, J., & Lewis, J. R. (2011). When Designing Usability Questionnaires, Does It Hurt To Be Positive? In Proceedings Of CHI 2011 (Pp. 2215–2223). Vancouver, Canada: ACM.
- Sauro, J., & Lewis, J. R. (2012). Quantifying The User Experience. Practical Statistics For User Research. Morgan Kaufmann. <https://doi.org/10.1007/S13398-014-0173-7>.
- Seneler, C. (2014). The Impact Of Learning Styles And Cultural Background On Users' Experience Of Websites. Phd Thesis. University Of York.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating The Fit Of Structural Equation Models: Tests Of Significance And Descriptive Goodness-Of-Fit Measures. Methods Of Psychological Research Online, 8(2), 23–74. <https://doi.org/10.1002/0470010940>
- Schmitt, N., & Stuitts, D. (1985) Factors Defined By Negatively Keyed Items: The Result Of Careless Respondents? Applied Psychological Measurement, 9,367–373.
- Schriesheim, C. A., & Hill, K. D. (1981). Controlling Acquiescence Response Bias By Item Reversals: The Effect On Questionnaire Validity. Educational And Psychological Measurement, 41, 1101–1114.
- Sears, A., & Jacko, J. (2008). The Human – Computer Interaction Handbook. 2008 By Taylor & Francis Group, LLC.
- Tabachnick, B. G. Ve Fidell, L. S. (2007). Using Multivariate Statistics. Boston: Pearson Education Inc.
- Thüring, M., & Mahlke, S. (2007). Usability, Aesthetics And Emotions In Human-Technology Interaction. International Journal Of Psychology, 42(4), 253–264. <https://doi.org/10.1080/00207590701396674>
- Thompson, B., & Levitov, J. E. (1985). Using Microcomputers To Score And Evaluate Test Items. Collegiate Microcomputer, 3, 163-168.
- Tullis, T., & Albert, B. (2013). Measuring The User Experience: Collecting, Analysing, And Presenting Usability Matrics. Measuring The User Experience (Second Edition). <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-415781-1.00007-8>

Tullis, T. S., & Stetson, J. N. (2004). A Comparison Of Questionnaires For Assessing Website Usability.

Wong, N., Rindfleisch, A., & Burroughs, J. (2003). Do Reverse-Worded Items Confound Measures in Cross-Cultural Consumer Research? The Case Of The Material Values Scale. Journal of Consumer Research, 30, 72–91.

## APPENDIX

**Table A.1** Original version of the SUS

System Usability Scale (SUS)	1= Strongly disagree	2	3	4	5 = Strongly agree
1. I think that I would like to use this system frequently.					
2. I found the system unnecessarily complex.					
3. I thought the system was easy to use.					
4. I think that I would need the support of a technical person to be able to use this system.					
5. I found the various functions in this system were well integrated.					
6. I though there was too much inconsistency in this system.					
7. I would imagine that most people would learn to use this system very quickly.					
8. I found the system very cumbersome/awkward to use.					
9. I felt very confident using the system.					
10. I needed to learn a lot of things before I could get going with this system.					

**Table A2: SUS-TR**

Sistem Kullanılabilirlik Ölçeği	1 = Hiç katılmıyorum	2	3	4	5 = Tamamen katılıyorum
1. Bu sistemi sıklıkla kullanmak isteyeceğimi düşünüyorum.					
2. Bu sistemi gereksiz bir şekilde karmaşık buldum.					
3. Bu sistemin kullanımının kolay olduğunu düşündüm.					
4. Bu sistemi kullanabilmek için daha teknik bir kişinin desteğine ihtiyaç duyacağımı düşünüyorum.					
5. Bu sistemdeki çeşitli fonksiyonları iyi entegre edilmiş buldum.					
6. Bu sistemde çok fazla tutarsızlık olduğunu düşündüm.					
7. Birçok insanın bu sistemi kullanmayı çok çabuk öğreneceğini sanıyorum.					

8. Bu sistemin kullanımını çok elverişsiz buldum.					
9. Bu sistemi kullanırken kendimden çok emin hissettim.					
10. Bu sistemde bir şeyler yapabilmek için öncelikle bir çok şey öğrenmem gerekti.					